KENT

SAYI
005
NİSAN - HAZİRAN
2021

ÇÖZÜM ÜRETEN KENTLER

COVID-19 SONRASI KENTLER

Bekir Ağırdır, korona sonrası dönemi belirleyecek dinamiklerden biri olarak metropolleri ele aldı

KENT VE GÖÇ

Uzman görüşleriyle: sosyal uyum, kentsel dayanıklılık ve veri yönetimi

ZAHA HADID'İN HATIRLATTIKLARI

Alışılmış mimarlık uygulamalarını sorgulayan projeleri ile Hadid'in çağdaş mimarlık dünyasındaki yeri

MARMARA
BELEDİYELER
BİRLİĞİ

EDİTÖRDEN

Geçtiğimiz bir yıl boyunca, binalarıyla ve kamusal mekânlarıyla birlikte nasıl bir şehirde yaşadığımız konusu hepimizin günlük yaşantısının odağına yerleşti. Yaşadığımız şehrin sınırlılıklarıyla yüzleşirken iyi tasarlanmış ve erişilebilir mekânların ne ifade ettiğini tecrübe ettik. Öldürücü bir hastalık ve bunun yarattığı ekonomik baskının etkileriyle mücadele ederken eşitsizliklerin, şehirlerin dayanıklılığının ve iyi olma halimizin üzerinde kente ilişkin nelerin etkili olduğunu düşünme fırsatı bulduk.

"Birlikte yaşamak" hem bir kavram hem de bir gerçeklik olarak yeniden gözden geçirdiğimiz bir durum haline geldi. Evde, caddede, şehirde nasıl zaman geçireceğimiz, şehir merkezlerinde nasıl yaşayacağımız, nasıl çalışacağımız ve nasıl bir etkileşim içinde olacağımız tartışılan meselelerden. Tüm bu tartışmalar sürerken şehirlerin kültürel ve ekonomik hayatının ayrılmaz bir parçası olan göç ve bileşenleri gereken ilgiyi görüyor mu? İçinde bulunduğumuz zaman diliminde göçmenler 'illegal' öznelere dönüşürken, göç süreçleri ulusal sınırlardaki krizlere indirgenirken uluslararası toplum; pandemi esnasında göçmenler, mülteciler ve yerinden edilmiş insanlar için büyük bir çabayla çalışan şehir yönetimlerine yeterli desteği veriyor mu? Kırılgan durumdaki sakinlerine hizmet etmeye çalışan yerel yönetimler, COVID-19'un getirdiği ekonomik baskıyla birlikte bu kritik hizmetleri nasıl sürdürecekler?

Şehirlerin geleceğini konuşurken, daha iyi bir geleceği yeni baştan ve birlikte inşa etmeye hazırlanırken iklim değişikliği ve sürdürülebilir kalkınmayla birlikte kentsel göçü de etraflıca konuşmalı ve gerekli adımları atmalıyız. Kent'in bu sayısında uzman görüşleriyle birlikte göç konusunu sosyal uyum, kentsel dayanıklılık ve veri yönetimi ekseninde ele aldık. Bununla birlikte UNDP'nin "gezegeni hiçe sayan bir insani gelişmenin sürdürülebilir olmadığı" fikrini farklı açılardan ele alan "İnsani Gelişme Raporu" ve İKSV'nin kültür-sanat alanında ekolojik dönüşüm için yapılabilecekleri ve iklim hareketinin bu yolda ilham verdiği yeni anlayışlar ve pratikleri inceleyen "Ekolojik Dönüşüm için Kültür ve Sanat" raporuna yakından baktık. Bekir Ağırdır ise COVID-19 sonrası dönem için metropol olgusunun neden yeniden tanımlanması gerektiğini ele alan düşünce haritasını Kent okurlarıyla paylaştı. Bunlarla birlikte her sayımızda olduğu gibi yerel ve uluslararası iyi uygulama örneklerini derledik. Daha kapsayıcı ve eşit bir gelecek için ilham bulmanız temennisiyle…

İyi okumalar,

Hatice Çetinlerden
Editör

KENT
ÇÖZÜM ÜRETEN KENTLER

SAYI: 005 / 2021
ISSN: 2717-7343

İMTİYAZ SAHİBİ
Marmara Belediyeler Birliği adına
Tahir Büyükakın

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
M. Cemil Arslan

EDİTÖR
Hatice Çetinlerden

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Emrehan Furkan Düzgiden

KENT dergisi, Marmara Belediyeler Birliği tarafından, yılda dört defa yayınlanmaktadır.

MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİ
KÜLTÜR YAYINLARI

İLETİŞİM
Marmara Belediyeler Birliği
Sarıdemir Mah. Ragıp Gümüşpala Cad. No: 10 Eminönü 34134
Fatih / İstanbul
E-posta: info@mbb.gov.tr
Telefon: +90 (212) 402 19 00
Faks: +90 (212) 402 19 55

KAPAK FOTOĞRAFI:
Aude-Andre Saturnio

GRAFİK TASARIM
Gafa Medya

BASKI
Matsis Matbaa

* İmzalı yazılarda ifade edilen görüşler yazarlarına aittir.

SAYI 005 // NİSAN-HAZİRAN 2021

10
BALIKESİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI
YÜCEL YILMAZ İLE KENTE DAİR

70
POSTCORONA DÖNEMİ BELİRLEYECEK DİNAMİKLERDEN BİRİ OLARAK METROPOLLER

80
KUALA LUMPUR BELEDİYE BAŞKANI DATUK MAHADI CHE NGAH İLE KENTE DAİR

50
EKOLOJİK DÖNÜŞÜM İÇİN KÜLTÜR VE SANAT

56
SKA 5: TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ

06 2021 MOSKOVA KENT FORUMU'NUN ÇEVRİMİÇİ AYAĞI GERÇEKLEŞTİ

14 İSVEÇ'TEN 'BİR DAKİKALIK ŞEHİR' KONSEPTİ

34 "BELEDİYELER MESULİYET PAYLAŞIMINDA ULUSLARARASI CAMİAYA BASKI YAPABİLİR"

42 ÇİZGİ-KENT: KENT & DENİZ

46 "GEZEGENİ HİÇE SAYAN İNSANİ GELİŞME, HİÇ DE İNSANİ DEĞİL"

88 OKULLAR VE ÇEVRESİNDE TRAFİK KİRLİLİĞİNE MARUZİYETİ AZALTMAK İÇİN REHBER

92 SİNEMA: BİR HAYALET RAHATSIZ EDİYOR, BU KEZ AFRİKA'YI

96 KİTAP İNCELEME: YİRMİNCİ YÜZYILDA KENT ÜTOPYALARI

62
ZAHA HADID'İN HATIRLATTIKLARI

18
KENT VE GÖÇ: SOSYAL UYUM, KENTSEL DAYANIKLILIK VE VERİ YÖNETİMİ

84
TORİNO'DA UNUTULMUŞ BİR İSTASYONUN DÖNÜŞÜM HİKÂYESİ: PRECOLLINEAR PARK

Katkıda Bulunanlar

BEKİR AĞIRDIR
KONDA Araştırma ve Danışmanlık A.Ş. Genel Müdürü

DR. FAİK UYANIK
BM Kalkınma Programı Türkiye İletişim Bölüm Başkanı

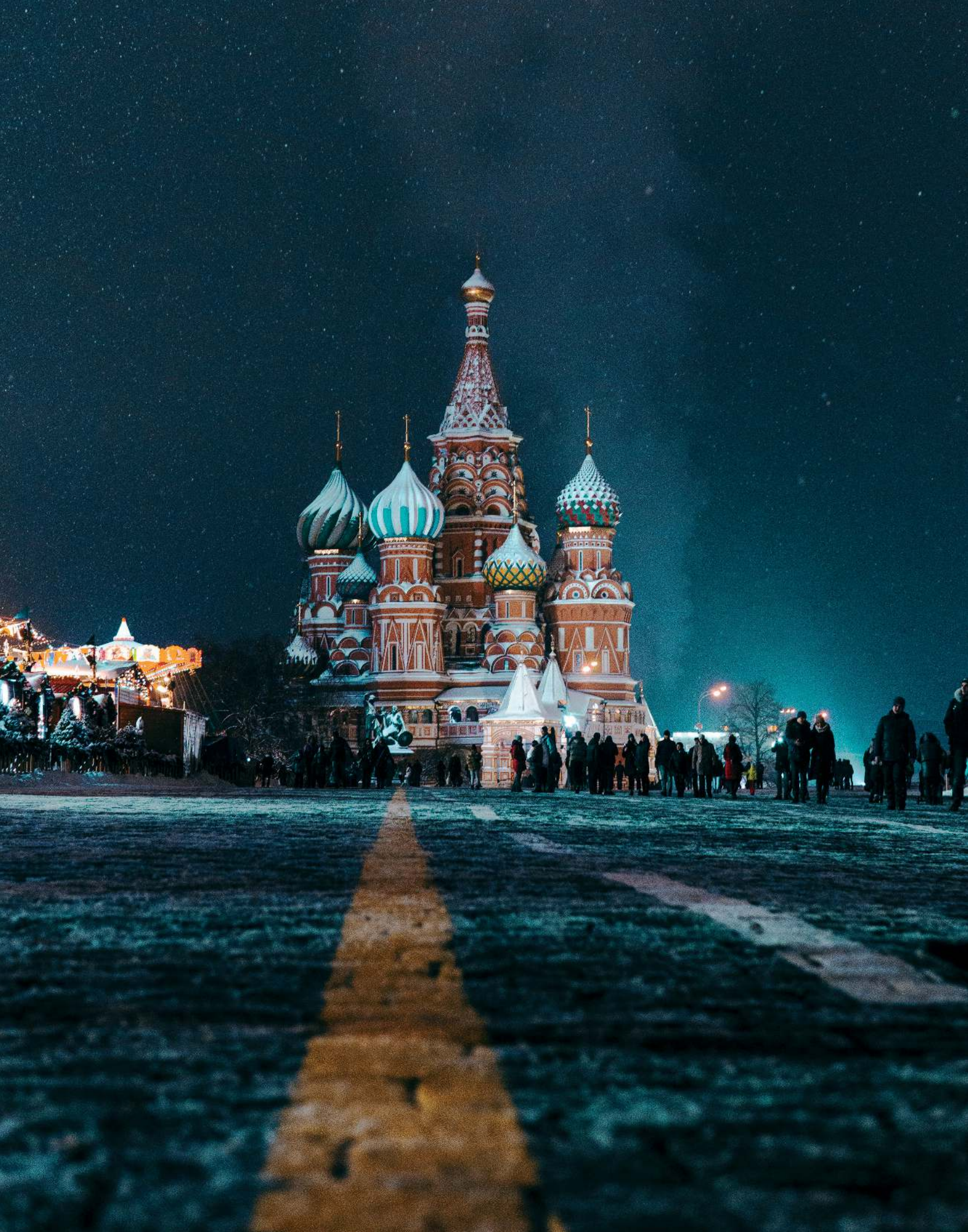

DR. ÖĞR. ÜYESİ YUSUF ZİYA GÖKÇEK
Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü

PROF. DR. SEMA ESEN SOYGENİŞ
Bahçeşehir Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi

Damla Özden, Görsev Argın, İrem Kurtuluş

2021 MOSKOVA KENT FORUMU'NUN ÇEVRİMİÇİ AYAĞI GERÇEKLEŞTİ

2020'de gerçekleşmesi planlanan Moskova Kent Forumu - Moscow Urban Forum (MUF), COVID-19 salgını nedeniyle 2021'e ertelendi. Forum'un bir kısmı ise Aralık 2020'de dijital platformlar aracılığıyla çevrimiçi olarak düzenlendi.

DAMLA ÖZDEN*

9 DAKİKA

Küreselleşme, kentlere yeni perspektifler ve imkânlar tanımasının yanı sıra birtakım sorunlar da getirmekte. Bu sorunlar kentin farklı paydaşlarının dayanışması ve iş birliğini gerektirdiği gibi uluslararası etkileşimin önemini de gözler önüne seriyor. 2011 senesinden beri yıllık olarak düzenlenen Moskova Kent Forumu, dünyanın dört bir yanından kent paydaşlarını bir araya getirerek küreselleşme nedeniyle kentlerin yaşadığı zorlukları ve bu zorlukların çözüm önerilerini ele alıyor.

2020 Moskova Kent Forumu COVID-19 nedeniyle 1-4 Temmuz 2021 tarihlerine ertelendi. 10. yıldönümünü kutlayacak olan Forum, etkinliklerinin bir kısmını 10 Aralık 2020'de çevrimiçi konferanslar olarak düzenleyerek uzakları yakınlaştırdı. UN-Habitat İcra Direktörü Maimunah Mohd Sharif, Moskova Belediye Başkanı Yardımcısı Andrey Bochkarev, ekonomist Edward Glaeser gibi isimlerin arasında bulunduğu 20 ülkeden 108 konuşmacıyı ve 7 binden fazla katılımcıyı online olarak ağırlayan konferansın bu yılki teması ise "Herkes için Kent: Refah, Sağlık, Sürdürülebilirlik" idi.

REFAH, SAĞLIK VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Panel, söyleşi, sunum gibi otuzdan fazla etkinliğin yer aldığı 10 saatlik konferans dört ayrı sanal odada gerçekleşti ve konuşmalar üç ana tema altında yapıldı: Müreffeh Kent, Sağlıklı Kent, Sürdürülebilir Kent. Müreffeh Kent temalı oturumlar halkı kentin bir "müşteri"si olarak gören insan merkezli yeni bir şehircilik anlayışına odaklanırken; Sağlıklı Kent temalı oturumlarda kent sağlığı önündeki engeller, dünyadan iyi uygulama örnekleri ve önemli girişimler COVID-19 salgını sonrası yaşadıklarımız ışığında tartışıldı. Sürdürülebilir Kent temalı oturumlar ise Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını (SKA'lar) kent yönetimine nasıl başarılı ve etkili bir şekilde entegre edebileceğimize odaklandı.

"Megakentler ve Küresel Zorluklar: Kentsel Gelişimde Yeni Bir Paradigma" başlıklı oturumun açılış videosunda, nüfusu 300.000'in üstünde olan kentlerin sayısının son 50 yılda 5 kat artış gösterdiği belirtildi. 780 büyük kentin dünyanın ekonomik faaliyetinin %60'lık kısmını oluşturduğu ve kaynakların en etkili kullanımının megakentlerde gerçekleştiğini belirten videoda; bu megakentlerin iklim krizi, eşitsizliğin artışı, teknolojik gelişmelerin sonuçları, nüfusun yaşlanması, salgın gibi küresel zorluklarla karşı karşıya olduğunun altı çizildi. Bu zorluklar, halkın refahına verilen önemin artmasıyla birleşince kent yönetiminde yeni bir anlayışa doğru yönelmeye yol açtı. Şehircilik anlayışının altyapı oluşturmaktan herkesin hayat kalitesini arttırma hedefine doğru evrimleştiğini belirten videoda, bu hedefe ulaşmanın kilit noktaları olarak forumun 3 ana temasının önemi tekrar vurgulandı: refah, sağlık ve sürdürülebilirlik.

UN-Habitat İcra Direktörü Maimunah Mohd Sharif oturum için bir video mesaj gönderdi. Sharif, gönderdiği video mesajda "COVID-19 ile topyekûn mücadele ettiğimiz şu zamanlarda daha yerinde bir forum teması düşünemiyorum. Şehirler arasında

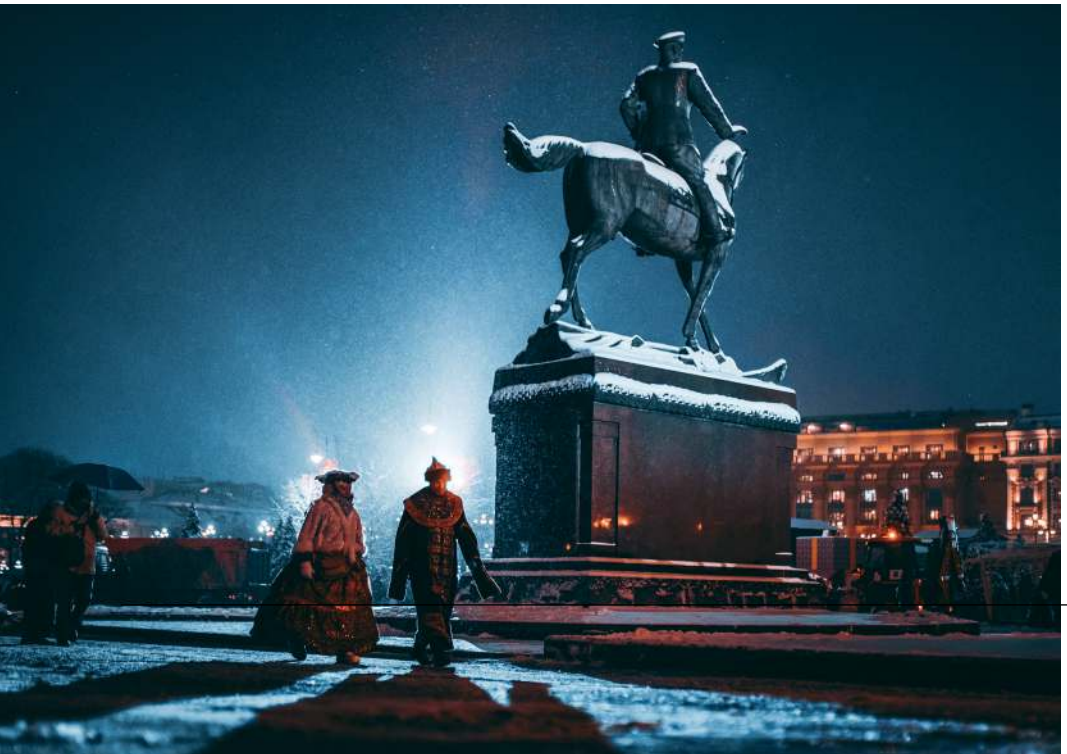
*Boğaziçi Üniversitesi Çeviribilim Bölümü 4. Sınıf Öğrencisi

sağlanacak uluslararası dayanışma ve iş birliğinin önemi hiç bu kadar büyük olmamıştı. Hepimiz durumun iyiye gideceğini ve ekonominin düzeleceğine inandık fakat görünen o ki uzatmalı bir sağlık krizinin ortasındayız. Bu krizden daha iyi, daha yeşil ve daha adil bir şekilde çıkmamız mümkün." ifadelerini kullandı. Kentleşme sürecinin nasıl yönetildiğinin COVID-19'un sosyoekonomik etkilerinden kurtulmamız üzerinde direkt etkisi olacağını söyleyen Sharif, BM'nin COVID-19 raporunda belirttiği beş maddenin önemini tekrar hatırlattı ve şu ifadeleri kullandı: "Kırsal ve kentsel bölgelerdeki tüm eşitsizlikleri ve kalkınmanın önündeki engelleri kaldırmalı, yerel yönetimlerin kaynaklarını ve kapasitesini arttırmalı, kamusal hizmeti korumalı ve teşvik etmeli, toplumu ve özellikle de kadınları karar alma süreçlerine dahil etmeliyiz. 2030 Gündemi'ni ve SKA'ları esas yol göstericilerimiz olarak kullanmalıyız. MUF gibi iş birlikleri, dayanışma ağları ve fikir alışverişi sayesinde etkili bir şekilde birbirimizden öğrenebilir, birbirimize ilham verebilir; 'kimseyi geride bırakmadan', şehirleri daha sağlıklı ve sürdürülebilir hale getirebiliriz."

ABD, SİNGAPUR VE KANADA'DAN ÖRNEKLER

Moderatör Kirill Kaem, pandemiye hazırlıksız yakalandığımızı ve büyük şehirlerde yaşamanın eskiden bir avantaj olarak görülürken pandemi nedeniyle artık bir dezavantaja dönüştüğünü belirtti. Ekonomist Edward Glaeser ise bu durumun bir dereceye kadar doğru olduğunu söyleyerek COVID-19'u 19. yüzyıldaki kolera salgınıyla kıyasladı. 19. yüzyılda New York'ta salgın nedeniyle gerçekleşen ölümlerle ilgili bir grafik gösteren Glaeser, dezavantajlı kesimlerin salgınlardan en çok etkilenen kesim olduğunu söyleyerek bu durumun New York'ta sağlık kurumlarının ve sağlık alanına yapılan harcamaların artmasıyla giderek azaldığını vurguladı ve sağlık alanına yapılacak masrafların arttırılması gerektiğini söyledi. Koleraya rağmen 19. yüzyılda şehirlerin büyüdüğünü vurgulayarak bu salgının da şehirlerden vazgeçmemize yol açmayacağını söyledi ve geçmişten ders almamız gerektiğini vurguladı.

Çevrimiçi konferansta dünyanın farklı şehirlerinden iyi uygulama örneklerine de yer verildi. "Singapur'da Konut: Daha Mutlu ve Kapsayıcı Bir Topluma Doğru" başlıklı oturumda Singapur İskân ve İmar Kurulu (Housing & Development Board / HDB) Başkanı Dr. Cheong Koon Hean, Singapur'un 60 yıl önce gecekondu kentiyken bugün nasıl konut planlamasında öncü kentlerden olduğunu anlattı. Singapur'da, nüfusun %80'i HDB evlerinde yaşamakta ve kendi evine sahip kişi sayısı nüfusun %94'ünü oluşturuyor. Hean, böyle bir başarıya ulaşmalarındaki yöntemi üç aşama ile özetliyor: ev sahipliğini sosyal bir hedef olarak benimsemek, alım gücüne göre fiyat belirlemek, sürdürülebilirliğe ve kaliteye odaklanmak. Bu üç aşama doğrultusunda farklı bütçelere ve ihtiyaçlara göre farklı ev seçenekleri sunularak herkesin ev sahibi olması hedefleniyor.

> **"Bu krizden sağ kurtulmak istiyorsak şehirlerimizi güçlendirerek daha yeşil, daha akıllı ve daha adil hale getirmeliyiz."**

"Vancouverism: Yeni Şehircilik Akımının Kökenlerinden Sürdürülebilir Kente" oturumunda Vancouver eski Şehir Planlama Direktörü Larry Beasley, yeni bir kent yaşamını anlatan "Vancouverizm" ismini verdikleri terimden bahsetti. Vancouverizm; yaşanılabilir, sürdürülebilir, dayanıklı ve kapsayıcı şehirleri hedefleyen bir şehircilik anlayışı. Beasley bu anlayışın katılımcı planlama, partnerlik oluşturma, eşitlik, detaylı ve özenli tasarım, teknolojiye ve bireysel kimliğe verilen önem olmak üzere altı maddeden oluştuğunu belirtti. Vancouver her ne kadar şehircilik alanında örnek bir gelişme göstermiş olsa da hala bazı eksikliklerin olduğunu ekleyen Beasley; gelişmelerin kentsel kesimle sınırlı kalmayıp kırsal kesime de aynı derecede ulaşması, toplumun dezavantajlı kesimlerinin göz ardı edilmemesi, ruh sağlığının korunması, ulaşılabilir konut imkanları sağlanması gibi konuların önemini hatırlattı.

BALIKESİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI
YÜCEL YILMAZ İLE KENTE DAİR

Sürdürülebilir, kapsayıcı ve sağlıklı kentler hedefine ulaşmak için yerel yönetimlerin yoğun çaba gösterdiği son yıllarda yaşam kalitesini artıracak projeler yapmak önem kazandı. Balıkesir Büyükşehir Belediye Başkanı Yücel Yılmaz ile şehrin bu yöndeki çalışmalarını tüm detayları ile konuştuk.

DİLARA AZAPLAR YILDIZ
EMREHAN FURKAN DÜZGİDEN*

12 DAKİKA

Kentsel yaşam kalitesinin artırılması öncelikli olarak yerel yönetimlerin sorumluğundadır ve güvenlikten sağlığa, fiziksel çevrenin iyileştirilmesinden kişisel gelişimin sağlanmasına kadar uzayan geniş bir yelpazede ele alınmaktadır. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi olarak şehirdeki yaşam kalitesini artırmak için ne gibi çalışmalar yürütüyorsunuz?

Öncelikle şehrimizin ihtiyaçlarını, eksikliklerini ve vatandaşlarımızın beklentilerini tespit ederek işe başladık. Biz şehir yönetimini iki açıdan ele alıyoruz. Bir yandan gündelik ihtiyaçları hızlı bir şekilde giderirken diğer yandan da şehrin on yıllarını planlıyoruz. Bu planlamaları ve projeleri yaparken önceliğimiz; yaşayanlarına güven ve huzur veren, günlük hayatın içerisinde vatandaşların ihtiyaçlarını kesintisiz olarak giderebildiği, tüm eksiklikleri giderilmiş, tertemiz ve cıvıl cıvıl sokaklarıyla yaşamaktan gurur duyulan şehri inşa etmek.

Balıkesir turizm ve tarım başta olmak üzere hemen hemen her alanda potansiyeli yüksek bir şehir. Büyükşehir Belediyesi olarak şehrimizin bu potansiyelini ortaya çıkarmak, tüm değerlerini dünyaya anlatmak ve geliştirmek istiyoruz. Yaşam kalitesi yüksek, binlerce yıllık kadim tarihinden aldığı ilhamla emin adımlarla geleceğe yürüyen; sanattan kültüre, eğitimden sağlığa kısacası aklınıza gelebilecek her alanda projeler hayata geçiriyor, bu şehri bir marka haline getirmek için gayret ediyoruz.

İklim değişikliği, su kıtlığı gibi ekosistemi ve tarımı etkileyecek olan gelecek senaryolarına nasıl hazırlanıyorsunuz? Bu konuda yerel yönetimlerin rolü üzerine düşünceleriniz nelerdir?

Balıkesir, korunması ve geleceğe aktarılması gereken mükemmel bir doğaya sahip. Büyükşehir Belediyesi olarak geleceğe emanet edeceğimiz en önemli şey yarını dününden daha güzel, daha kaliteli bir doğa. Bu nedenle proje ve yatırımlarımızda çevre faktörünü önceliklerimiz arasına alıyor, Balıkesir'i iklim değişikliği ile sistematik bir şekilde mücadele eden 'İklim Dostu' bir şehir haline getirmeyi hedefliyoruz. Yenilenebilir enerji kaynaklarından atıkların enerjiye dönüştürülmesine, iklim değişikliğine yönelik bilinçlendirme çalışmalarından şehrin iklim değişikliğine dirençli hale getirilmesine kadar birçok proje ve yatırımı hayata geçiriyoruz. Biliyoruz ki yerel yönetimler, iklim değişikliğiyle küresel mücadelenin ilk ve en önemli adımıdır.

Balıkesir'in yaşam kalitesi yüksek bir şehir olmasını sağlamak için iklim değişikliğine neden olan sera gazlarının azaltılması ve iklim değişikliğine dirençli bir şehrin inşası için ilk olarak Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Başkanlığı çatısı altında faaliyet gösteren İklim Değişikliği Şube Müdürlüğünü kurarak "İklim Değişikliği Eylem Planı" için çalışmaları başlattık. Şehrin sera gazı envanter raporunu çıkararak kişi başı karbon tüketim miktarını belirledik. Şimdi de 2050 yılına kadar şehrimizde meydana gelebilecek meteorolojik hareketlerin simülasyonunu yaparak değişen iklimin insan ve hayvan sağlığına, tarıma, deniz kıyılarına, biyolojik çeşitliliğe etkilerini araştırıyoruz. Araştırmalar neticesinde elde edeceğimiz veriler ışığında uyum ve iyileştirme planlarımızı hazırlayacağız.

> **Balıkesir'in geleceğini Balıkesirliler ile birlikte planlıyoruz**

Büyükşehir Belediyesi olarak sürdürülebilir bir çevre için temiz ve yenilenebilir enerji kaynaklarının üretimi ile kullanımını teşvik ediyor, şehrimizdeki kapalı pazar yerlerinin çatılarına güneş enerji santralleri kuruyoruz. Ayrıca şehrimizin var olan jeotermal potan-

*Marmara Belediyeler Birliği
Kurumsal İletişim Uzmanı

> **Dijital Haklar İçin Şehirler Koalisyonuna Türkiye'den dahil olan ilk belediyeyiz.**

siyelini de harekete geçirecek projeleri devreye alıyoruz. Bu kapsamda jeotermal deşarj suyunu kullanarak doğa dostu bir şekilde işleteceğimiz sebze ve meyve kurutma tesisinin inşasına devam ediyoruz. Şehrimizdeki hava kalitesinin bozulmasına, yer altı ve yer üstü sularının kirlenmesine neden olan, insan ve çevre sağlığı açısından risk teşkil eden vahşi çöp depolama alanlarını bir bir kapatarak rehabilitasyonlarını yapıyor, yıllık ortalama 400 bin ton çöpü işleyerek 50 bin hanenin aylık enerji ihtiyacını karşılıyoruz. Atıklardan enerji ürettiğimiz tesis sayesinde 11 ayda 12 milyon metreküp metan gazının atmosfere salınımını engelledik. Büyükşehir Belediyesi olarak bunların yanı sıra var olan su kaynaklarının kirletilmemesi ve daha verimli kullanılması için büyük önem taşıyan atık su arıtma tesislerinin sayısını ve kapasitesini artırıyoruz.

Sürdürülebilir bir kentin inşası için insana ve doğaya yatırımı önceliyoruz. Bu çalışmaları yaparken de sivil toplum kuruluşlarını ve şehir sakinlerini karar alma ve politika üretme süreçlerimizin bir parçası haline getiriyor, Balıkesir'in geleceğini Balıkesirliler ile birlikte planlıyoruz.

Dijital Haklar için Dijital Koalisyona katılım sağladınız, bu iş birliğinin detayları nelerdir? Balıkesir Büyükşehir Belediyesi olarak yurtiçinden ve yurtdışından diğer kentlerle tecrübe paylaşımı ve iş birliği açısından yürüttüğünüz başka çalışmalar var mı?

Dijital hakların korunması, desteklenmesi ve şehrin dijital hizmet kapasitesinin artırılması üzerine işbirlikleri ve tecrübe paylaşımları yapmak için bir araya gelen, aralarında Londra ve New York gibi şehirlerin bulunduğu, Birleşmiş Milletlerin desteklediği Dijital Haklar İçin Şehirler Koalisyonuna; Türkiye'den dahil olan ilk belediye olduk.

Balıkesir'i her alanda dünya standartlarında bir şehir haline getirmek için çalışıyoruz. Bu kapsamda başta Birleşmiş Milletler olmak üzere birçok organizasyonla çeşitli protokoller ve işbirliklerini yapıyoruz. Şehrimize kazandırdığımız "Balıkesir Birleşmiş Milletler 75. Yıl Gençlik Merkezi" de bunun en güzel örneklerinden bir tanesi. Ayrıca "Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Dünya Teşkilatı" ve "Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı" ile birlikte iklim değişikliği başta olmak üzere 17 sürdürülebilir kalkınma hedefi üzerine uluslararası çalışmalar yapıyoruz.

Yerel yönetimler arasında diyalog ve işbirliği ağı ile tecrübe paylaşımlarını önemsiyor; bu doğrultuda Sağlıklı Kentler Birliği, Marmara Belediyeler Birliği, Türk Dünyası Belediyeler Birliği, Tarihi Kentler Birliği, Türkiye Belediyeler Birliği, Yağlı Güreş Düzenleyen Kentler Birliği gibi çok sayıda birlik ile ortak çalışmalar yapıyoruz.

UNESCO Öğrenen Şehirler Küresel Ağı'na katıldınız. Tarihi açıdan zengin bir kent olan Balıkesir'in, kültür turizmi alanındaki diğer faaliyetleri nelerdir?

Belediye olarak her yaştan vatandaşa yaşamı boyunca yeni beceri ve yeteneklerin kazandırılmasına yönelik çalışmalara odaklanıyor, şehrin tüm

dinamikleriyle birlikte Balıkesir'i hayat boyu öğrenen bir şehre dönüştürmeye gayret ediyoruz. Bu doğrultuda yaptığımız çalışmalar neticesinde Balıkesir olarak "UNESCO Öğrenen Şehirler Küresel Ağına" dahil olmaya hak kazandık. Öğrenen Şehir olma yolunda yenilikçi stratejiler geliştirmeye devam edecek, Balıkesir'i hayat boyu öğrenen bir şehre dönüştüreceğiz.

Balıkesir'in konumunu değerlendirerek, deniz suyunu içme suyuna dönüştürdüğünüz bir projeniz mevcut. Bu projenin amaçları nelerdir, amaçlarının ne kadarına ulaşmış bulunmaktasınız?

Projemizi Marmara ilçesine bağlı Avşa Mahallemizde yürütüyoruz. Avşa Mahallemiz, Marmara Denizi'nde kış nüfusu 4 bin, yaz nüfusu 120 bin olan turistik bir adamız. Anakaradan içme suyu taşımadığımız için ada içerisinde içme su problemin giderilmesi amacıyla kurulan su arıtma tesisimizi güçlendiriyoruz. 4 bin metreküp içme suyu üreten tesisimizin kapasitesini artırmak için tesisimizin kapasitesini 6 bin metreküpe çıkarıyoruz. Bu sayede hem kışın hem de yazın adamızda su sıkıntısı yaşanmamasını hedefliyoruz.

Marmara Denizi'nin çevresinde Türkiye'nin çok önemli büyükşehirleri yer alıyor. Balıkesir de bu şehirlerden bir tanesi. Bu kentlerdeki deniz çöpleri, kentsel altyapı ve Marmara Denizi'ne atık su deşarjları da önem arz ediyor. Kentsel ve tarımsal aktivitenin oluşturduğu kirlilik yükünün Marmara ile buluşmaması için neler yapıyorsunuz?

> "
>
> **Balıkesir'i hayat boyu öğrenen bir şehre dönüştüreceğiz.**
>
> "

Büyükşehir Belediyesi ve Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü olarak Marmara Denizi'ne kıyısı olan ilçelerimizde denizimizi korumak için çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Bu kapsamda Bandırma, Erdek, Marmara ilçelerimizin kanalizasyon hatlarını güçlendiriyor, atık su arıtma tesislerinin kapasitesini artırarak yeni tesisleri devreye alıyoruz. 1 milyon 277 bin kişi kapasiteli 30 atıksu arıtma tesisi sayımızı devam eden yatırımların tamamlanmasıyla birlikte 42'ye, kişi kapasitesini ise 1 milyon 900 bine yükselteceğiz.

Altyapıyı güçlendirmenin yanı sıra akarsu, dere ve çayların denize taşıdığı kirliliğin önüne geçmek için adımlar atıyoruz. Marmara Denizi'ne kirlilik taşıyan derelerde ıslah ve rehabilitasyon çalışmaları yapıyoruz. Ayrıca derelerden veya fabrikalardan Körfez'e bırakılan atıkları da düzenli olarak kontrol ediyoruz. Verdiğimiz emeklerin meyvelerini de alıyoruz. İlimizde 22 olan Mavi Bayrak sayısını 31'e çıkararak Türkiye'de en fazla mavi bayrağa sahip 5'inci il olduk.

İSVEÇ'TEN 'BİR DAKİKALIK ŞEHİR' KONSEPTİ

Paris için geliştirilen "15 dakikalık şehir" konsepti mahalle düzeyinde şehir planlamasını teşvik ederken, İsveç bunu daha da ileriye götürerek ''Street Moves'' adını verdiği "1 dakikalık şehirler'' konseptiyle ülkedeki her sokağı yeniden tasarlamayı planlıyor.

YEŞİM AKKURT*

13 DAKİKA

COVID-19 ile meydana gelen pandemi koşulları dünyanın dört bir yanındaki milyarlarca insanı mahallelerini yakından tanımaya zorlarken, bu süreçte şehir planlamasındaki en sıcak fikirlerden biri "15 dakikalık şehir " modeli oldu. Bu fikir, COVID-19 sırasında iş, ev veya eğlence cazibe merkezlerine ulaşmak için uzun mesafeler kat etme ihtiyacını en aza indirmeye odaklanan çözümleri ve sürdürülebilir değişimi teşvik etmek için yerel düşünmenin önemine olan inancı nedeniyle ilgi gördü.

İsveç ise bu süreçte ulusal ölçekte hiper yerel bir varyasyonu takip ediyor. İsveç ulusal inovasyon kuruluşu Vinnova ve tasarım düşünce kuruluşu ArkDes tarafından hazırlanan plan, Vinnova'nın stratejik tasarım direktörü Dan Hill'in "1 dakikalık şehir" konseptine dikkat çekiyor. Bu, son zamanlardaki diğer yerel düşünce planlamalarından çok daha küçük ölçekte. Paris 15 dakikalık bir yarıçapla, Barselona'nın süper blokları da şehrin dokuz blokluk parçalarıyla çalışırken İsveç'in projesi tek sokak düzeyinde çalışıyor.

HERKES SOKAĞININ YERLEŞİM PLANININ ORTAK MİMARI

"Sokak Hareketleri" olarak Türkçe'ye çevirebileceğimiz "Street Moves" girişim hareketi, yerel toplulukların kendi sokaklarının yerleşim planlarının ortak mimarları olmalarına izin veriyor. Düzenlenen çalıştaylar ve danışmalar yoluyla, halkın kendi sokaklarının yerleşim planını planlamaya katılmaları ve böylece şehirlerin halkın ihtiyaçlarına daha iyi cevap verebilmesinin sağlanması amaçlanmakta. Daha şimdiden deneysel olarak Stockholm'deki dört tesiste kullanıma sunulan projeye üç şehir daha katılmak üzere. Nihai hedef son derece iddialı: Street Moves' un kendi materyallerine göre "İsveç'teki her cadde 2030'a kadar sağlıklı, sürdürülebilir ve canlı" hedefiyle bu on yıl içinde ülkedeki her caddeyi yeniden düşünmek ve yenilemek amaçlanmakta.

ArkDes' in "1 Dakikalık Şehir'' konsepti, vatandaşları kapısının hemen dışında kamusal alanlar eklemeye teşvik ederek Paris'in planını daha da ileri götürüyor. Hill, kapının hemen ötesindeki alanların şehirlerin halkla yeni ve daha doğrudan ilişki kurmanın yolla-

*Öğrenci, Yıldız Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

rını geliştirmeye başlaması için ideal yerler olduğunu öne sürüyor. Onlar bir filtre ve daha geniş dünyaya açılan bir portaldır; ürettikleri atmosfer ve içerdikleri olanaklar, bir topluluğun nasıl işlediği ve neye değer verdiği hakkında çok şey anlatır. Hill, "Sokaklar gibi günlük altyapılar da olası kültürlerimizin anahtarlarını elinde tutuyor" diyor.

Proje, kaldırım parçalarını topluluklar için kritik bağlantı alanları olarak yeniden düşünerek buraların arabaların taşınması ve depolanması için kullanılan yerler olarak tasarlama varsayımlarını kırmaya çalışıyor. Hill, kapınızın dışındaki şehrin şeridine mikro odaklanmanın daha geniş kentsel dönüşüme bir takoz olabileceğini söylüyor.

Street Moves'in ilk adımları 2020'den önce gelse de, odak seçimi, pandemi süreciyle birlikte evde kalma zorunluluğu ile sosyal engellerin üstesinden gelmemiz gereken platformlar olduğu hissini pekiştirdiği bir yılın ardından iki kat daha alakalı görünüyor. Araba park alanlarını kaldırma ve artan topluluk konsültasyonunun karışımı, ABD'de veya başka bir yerde taklit edilemeyecek kadar ütopik görünse de, Street Moves'in kullandığı temel araçlar ilham kaynağıdır. Bunlar "parklet" modeline dayalı sokak mobilyası birimleridir.

> ”
>
> **Prototiplerin gerçek işlevi; yoldan geçenlerle, bölgedeki insanlarla, onlarla takılan okul çocukları, elektrikli bisiklet ve scooter kullananlarla sokakların geleceği hakkında sohbet edilmesine izin vermek.**
>
> ”

LEGO VE IKEA'DAN İLHAMLA

Vinnova'nın planı şu şekilde işliyor. Tasarım firması Lundberg Design, standart bir park alanının boyutlarına uyacak şekilde tasarlanmış yapı kiti geliştirdi. Kaldırım boşluğuna yerleştirilen bu üniteler ihtiyaca göre oturma düzenleri, bisiklet veya scooter rafları, çocuk oyun alanları veya elektrikli araba şarj istasyonları ile monte edilebilir. Kolayca bağlanabilen bu kitler, hem bağımsız birimler olabilir hem de tüm sokağı çevreleyecek şekilde yapılandırılabilir. Hill'e göre konsept "uyarlanabilen veya hacklenebilen, yeniden şekillendirilebilen, eklenebilen tutarlı bir sisteme sahip olan Lego, IKEA veya Minecraft gibi tasarımlardan ilham alıyor."

Belediyeler bu araç setinin kendi versiyonlarını sunabilirken, her sokağın tasarımı okul çocukları da dâhil olmak üzere yerel sakinlerle yapılan atölyelere ve konuşmalara dayanmaktadır. Toplu taşıma duraklarına yakın sokaklar daha fazla bisiklet park etmeyi tercih edebilirken, kafeleri olanlar daha fazla oturma yeri tercih edebilir. Bazı birimler ağaçlarla dolu yetiştiricilere vurgu yapabilir, diğerleri oyun alanlarına vurgu yapabilir. Bu enstalasyonlar, parça parça sokakları sosyalleşme ve karışma alanlarına dönüştürebilir ve sakinler tarafından günlük olarak kullanılan alanın azar azar açık havaya yayıldığı mahallelere düzenli bir şekilde katılabilir.

Proje liderlerinin vurguladığı gibi, toplu tasarım süreci sokak unsurlarının kendisi kadar önemlidir. Tesisler kolayca değiştirilir, uyarlanır veya kaldırılır, bu da onları tek bedene uyan kalıcı çözümler yerine geçici öneriler haline getirir. Bazıları, sonunda daha kapsamlı yeniden tasarımlara yol açan deneyler olabilir; diğerleri mevsimlik olabilir. Arkdes'in direktörü Kieran Long, “Yaptığımız bu prototiplerle ilgili en önemli şey, hepsinin yanlış olabileceğidir” diyor. Onların gerçek işlevi, "yoldan geçenlerle, bölgedeki insanlarla, onlarla takılan okul çocukları, elektrikli bisiklet ve scooter kullananlarla vs. sokakların geleceği hakkında sohbet etmemize izin vermek" diyor.

> ”
>
> **Street Moves’un temel ilkelerinden birisi, bir şehrin arabalardan çok insanlar tarafından kullanılmasıdır.**
>
> ”

Bu şekilde, tasarımla ilgili birçok kişiye soyut veya yabancı gelebilecek tartışmalar elle tutulur ve somut hale gelir. Bölge sakinleri, proje alanının çok küçük ölçeğinde, çevreleriyle ilgili bazı isteklerinin gerçekleştiğini görebilirler ve böylece projeyi benimseme, aidiyet hissetme süreçleri hız kazanır. Vinnova, İsveç sokaklarının "iklim direnci, halk sağlığı ve sosyal adaleti bir arada hızlı ve güçlü bir şekilde ele almak için bir inovasyon platformu" olabileceğini söylüyor.

MÜMKÜN OLANIN SANATI

Kapı eşiği, insanların günlük yaşamlarıyla ilgilenmeye başlamak ve isteklerini daha geniş bir kentsel yönetim mekanizmasıyla birleştirmek için harika bir yerdir. Hill, "Açıkçası diğer sosyal altyapılar da temelde olası gelecekleri şekillendiriyor" diyor, "ancak açık, üretken sokak kültürleri olmadan ateşlenen yeni bir politik hayal gücünü düşünmek zor."
Street Moves’un temel ilkelerinden birisi, bir şehrin arabalardan çok insanlar tarafından kullanılmasıdır. Street Moves projesinin proje yöneticisi Daniel Bystrom, “Son 60 yıldır şehirlerimizi arabalar etrafında planladık. Başka şeyler için caddeler tasarlamaya başlama zamanı. Artan yeşil alan ihtiyacını karşılamak, şehirde buluşma yerleri tasarlamak gibi.”

Belediyeler, şehir genelinde her yerde bulunan araç erişimini sürdürme konusunda araca bağımlı olanların baskısıyla karşı karşıyadır ve genellikle diğer hizmetleri finanse etmek için park gelirine güvenmektedir. Böyle bir projenin işe yaraması için, şehirlerin bütçelerini boşaltmadan park etmeyi nasıl

azaltabileceğini hesaplaması ve insanlara park kaybını telafi edecek gibi görünen bir kolaylık sunarak sürücüleri yatıştırması gerekiyor.

Bu süreç hala erken aşamalarında. Street Moves şimdiye kadar Stockholm' da dört caddenin deneysel yeniden tasarımını gerçekleştirdi ve 2021'in başlarında Gothenburg ve Malmo sitelerine kadar genişleyecek. Ayrıca, uzak kuzeydeki Umeå kenti de dâhil olmak üzere diğer şehirlerle yapılan görüşmeler de mevsimsel aşırı hava koşullarının daha canlı kamusal alanlar yaratmada doğal bir engel olmadığını gösteriyor. İlk projelerden elde edilen bulgular belediyeleri dönüşümler için gerekli kilit süreçler ve konulara yönlendirecek bir el kitabına aktarılacağından, erken aşamalarda öğrenilen dersler projenin yayılmasına yardımcı olacaktır.

ULUSLARARASI BİR MODEL

Bu türden büyük bir dönüşüm, yalnızca sosyal ve çevresel politikaları başka yerlerdeki ilericilerin kıskandığı bir devlet olan İsveç gibi bir ülke için geçerli görülebilir. İsveç yasaları, şehirlerini 2045 yılına kadar karbon nötr hale getirmeye adamıştır ve araba kullanımını daha uygulanabilir bir olasılıkla ortadan kaldıran iddialı bir ulusal cadde yeniden tasarım kampanyası gerçekleştirmiştir. Ancak Street Moves projesinin hedefleri, yine de ABD şehirlerine yabancı olmaktan çok uzak - örneğin Hill, Ron Finlay'ın Los Angeles kaldırım kenarı bahçelerini bir ilham kaynağı olarak gösteriyor.

Nitekim daha önce de belirtildiği gibi, İsveç'in hiçbir zaman gerçekleştirmediği tecrit altında, güvenli bir kamusal alan sağlamanın ve insanların evlerine yakın temel hizmetler için yer açmanın önemi her zamankinden daha açık hale geldi. Benzer şekilde, Black Lives Matter hareketi, ırkçılıkla aşılanan planlama kararları ve polislik stratejileri yoluyla, ABD şehirlerinin sokaklarının şu anda beyaz olmayan insanlara eşit erişim ve güvenlik sunmadığına yeniden dikkat çekti. Bu caddeler aynı zamanda protestocuların değişim için bir araya geldikleri, somut, temelden yükselen bir direniş siyasetinin kendisini şekillendirdiği yerlerdir. Sokakların, ülkelerin sorunlarını dile getirmeleri ve çözmeleri için önemi göz ardı edilmemelidir.

> **Açık, üretken sokak kültürleri olmadan ateşlenen yeni bir politik hayal gücünü düşünmek zor.**

Bu mücadeleler bir İsveç parklet projesinden çok uzak görünebilir, ancak Sokak Hareketleri örneği, şehir sakinlerine çevreleri üzerinde uluslararası şehirlerin gözlemlemek için iyi yapacağı şekilde, daha doğrudan kontrol vermek için mütevazı bir girişimi temsil ediyor. Bu çağın en acil krizleri - iklime uyum, sosyal uyum, demokrasi durumu - kapımızın hemen önüne geldiyse, belki de bu alanı değişimin başlangıç noktası olarak iddia etmek mantıklıdır.

Kaynaklar:

Bloomberg CityLab, “Make Way for the ‘One-Minute City”, erişim: 16 Şubat 2021

https://www.bloomberg.com/news/features/2021-01-05/a-tiny-twist-on-street-design-the-one-minute-city

Fast Company, "How to transform your street into a 1-minute city" , erişim: 16 Şubat 2021, https://www.fastcompany.com/90593014/how-to-transform-your-street-into-a-1-minute-city

ArkDes, "Nu sprids Street Moves över Sverige", erişim: 17 Şubat 2021, https://arkdes.se/arkdes-play/nu-flyttar-streetmoves-fran-stockholm/

Globetrender, "Street Moves: Sweden’s ‘One- Minute’ City Promotes Hyper-Local Culture" , erişim: 18 Şubat 2021, https://globetrender.com/2021/01/21/street-moves-sweden-one-minute-city/

Arkitera, "1 Dakikalık Şehir Konsepti: Street Moves", erişim: 18 Şubat 2021, https://www.arkitera.com/haber/1-dakikalik-sehir-konsepti-street-moves/

Fotoğraf: Vinnova/ArkDes

ÜRETEN ÇOCUKLAR - STEAM YAKLAŞIMIYLA ÇOCUKLAR OKULLAŞIYOR

Gürsu Belediyesi, "Üreten Çocuklar" projesi ile çeşitli sosyal ve kültürel sebeplerle başarısızlık hissine kapılmış veya kapılma riski bulunan, yaşadıkları uyum sorunları nedeniyle öz yeteneklerinin farkına varamayan, örgün eğitimlerini yarıda bırakma riski bulunan Suriyeli ve Türk çocukların; sosyal, psikolojik ve bireysel kapasitelerinin geliştirilmesini, bilim ve teknolojiye ilgilerinin artırılmasını ve okula gitme motivasyonlarını artırmayı amaçlıyor.

Gürsu'da "Üreten Çocuklar Eğitim Atölyesi" kurulmuş ve donatılmıştır. Bu atölyede; STEAM (Bilim, Teknoloji, Mühendislik, Sanat ve Matematik) yaklaşımı ve Maker bakış açısıyla çocukların "kendilerini bilmeleri ve yeteneklerinin farkına varmaları" sağlanmakta ve el-motor becerilerini geliştirecek atölye çalışmaları yapılmaktadır. Eğitimler, psikolojik destek ve rehberlik (PDR) hizmetleriyle desteklenmektedir.

Atölyede robotik kodlama, 3 boyutlu tasarım ve üretim, origami/kirigami, drone, ahşap tasarım ve imalatı alanlarında interaktif programlar yer almaktadır. Çocuklara kırılganlıklarının engellenmesi, psiko-sosyal alanda destek verilmesi ve okul devamlılığının teşvik edilmesi amacıyla rol model seminerleri ve kariyer görüşmeleri yapılmaktadır. Çocukların ve ailelerinin bilinçlendirilmesi amacıyla aile farkındalık seminerleri, aile-çocuk etkinlikleri ve dönem sonu sergileri düzenlenmektedir.

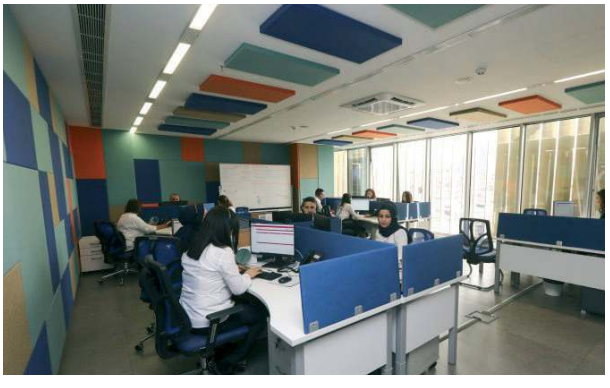
KOMŞU MASA İLE HALKIN TALEPLERİNE KAYITSIZ KALINMIYOR

Şişli Belediyesi, ilçede yaşayanların talep, öneri ve şikayetlerini doğrudan dinlemek ve belediyeye bağlı müdürlüklerin hizmet organizasyonunu gerçekleştirmek amacıyla Aralık 2019'da 360 Derece Halkla İlişkiler Sistemi "Komşu Masa" isimli projesini başlattı. Mahalle kültüründe çok büyük bir yeri olan "komşuluk" kelimesine sahip çıkarak unutulan komşuluk ilişkilerini yeniden kurma hedefinde olan proje, ilk yılında %84 memnuniyet oranı gibi bir başarı elde etti.

Komşu Masa, Şişli'yle ilgili her türlü talebi, şikâyeti kayıt altına alarak 48 saat içinde cevaplamayı hedefliyor. Belediyenin binasındaki başvuru masası, çağrı merkezi, gezici ekipler, koordinasyon merkezi, sosyal medya, mail, dilekçe, yasal kanallar gibi birçok farklı kanal aracılığıyla talepleri iletmek mümkün. "Başka bir yerel yönetim mümkün" diye yola çıkan Belediye Başkanı Muammer Keskin; katılımcı, ihtiyaca yönelik, insana dokunan projeler üreterek ulaşılabilir bir belediye olmayı amaçlamakta.

Proje bağlamındaki bir diğer uygulama olan Komşu Kart ile de ailelere çeşitli ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bir kart tanımlandı. Her ailede kadına verilen Komşu Kart, geri dönüştürülebilecek atıkların toplanmasını sağlayan bir proje. Haftanın belli günlerinde evlerden toplanan atıklar, Komşu Kart'a para puan olarak dönüyor. Kartın geçerli olduğu yerlerden alışveriş yaparak temel ihtiyaçlar sağlanabileceği gibi, dileyenler bağış da yapabiliyor. Böylelikle hem ihtiyaçlara çözüm geliştirilmiş hem de evsel atıkların toplanmasında çevreci bir yöntem geliştirilmiş oluyor.

KENT VE GÖÇ: SOSYAL UYUM, KENTSEL DAYANIKLILIK VE VERİ YÖNETİMİ

Güçlü toplumların inşası için tüm paydaşların katılımıyla, sosyal uyumu ve hak temelli yaklaşımı odağına alan kapsayıcı politikalar geliştirmeye ve dayanıklı kentlere ihtiyacımız var.

BURCUHAN ŞENER*
MERVE AĞCA**

15 DAKİKA

Türkiye'nin en önemli göç uzmanlarından Prof. Dr. Kemal Karpat, göçün toplumsal değişimde en büyük itici güç olduğuna işaret ederek göç sürecini insanları aşarak bitkilerin, hayvanların ve diğer canlıların da hayatlarını etkileyen bir süreç olarak değerlendirmiştir. Küreselleşmenin de etkisiyle her ne kadar teknolojik gelişmelerle birlikte sınırlar üzerinde bir esneklikten bahsedilse de konu insani hareketlilik olduğunda ulusal düzeyde güvenlik temelli ve sınırların korunması odağında ilerleyen tartışmalar ve politikalar daha fazla ön plana çıkmaktadır.

Uluslararası Göç Örgütünün (IOM) 2020 yılı Dünya Göç Raporuna göre dünya üzerinde 272 milyon uluslararası göçmen bulunmakta ve bu sayı dünya nüfusunun yaklaşık %3.5'ine tekabül etmektedir. İsviçre merkezli Ülke İçinde Yerinden Edilme İzleme Merkezi (IDMC) verilerine göre ise 2017 yılında, çatışma ve afetler nedeniyle yerinden edilen kişi sayısı 30.6 milyon kişidir (IDMC, 2018). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (GİGM) Mart 2021 verilerine göre Türkiye'de 3.663.336 geçici koruma altında Suriyeli bulunmaktadır. Bu sayıya ek olarak ikamet izni ile Türkiye'de bulunan 1.016.425 kişi, uluslararası koruma altındakiler ve diğer göçmen gruplarla birlikte Türkiye son 5 yıldır dünyada en fazla göçmen ve mültecinin bulunduğu ülke olmaya devam etmektedir (GİGM, 2021).

> **Toplumsal katılımı içinde barındıran ve toplumları karşılıklı olarak dönüştüren sosyal uyum süreci, kente aidiyet ve kente uyumu da içerir.**

SOSYAL UYUM VE GÖÇ

Yapılan araştırmalar ve geçmişte farklı ülkelerde yaşanan göç süreçleri incelendiğinde hedef ülkede geçen sürenin kalıcılık üzerinde de etkili olduğu görülmektedir. Türklerin Almanya ve diğer Avrupa ülkelerine çalışma motivasyonuyla gidişleri, başlangıçta kısa süreli ve geçici bir göç süreci olarak planlanmış olmasına rağmen farklı motivasyonlar sonucunda kalıcı hale gelmiş ve 60. yılını doldurmuştur. Almanya'da uzun süre geçici oldukları düşünülen Türk işçiler "misafir" olarak görülmüş; zamanla Almanya'daki en büyük göçmen grubu oluşturan Türkler uzun süre uyum tartışmalarının da odağında yer almıştır. 2011 yılının Nisan ayında başlayan Suriye kaynaklı kitlesel göç süreci bu yıl 10. yılını doldurmaktadır. Yapılan araştırmalar, Türkiye'ye geldiklerinde ensar ve muhacir anlayışıyla "misafir" olarak karşılanan Suriyelilerin kalıcılık eğilimlerinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Kalıcılık durumu ile birlikte sosyal uyum konusu da daha fazla önem kazanarak tartışmaların odak noktasında yer almaktadır.

Sosyal uyum "karşılıklılık" vurgusu nedeniyle tercih edilen bir ifade olmakla birlikte zaman zaman

*Marmara Belediyeler Birliği Göç Politikaları Merkezi Direktörü
**Marmara Belediyeler Birliği Göç Politikaları Uzmanı

göçmen ve mültecilerin göç ettikleri ülkeye uyumu olarak da değerlendirilebilmektedir. Çift yönlü bir entegrasyon sürecine işaret eden sosyal uyum, toplumun tüm kesimlerini bünyesinde barındıran bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Göçmenlerin karşılanması, oryantasyon, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere erişim gibi süreçlerin yanı sıra toplumsal katılımı da içinde barındıran ve toplumları karşılıklı olarak dönüştüren bu süreç kente aidiyet ve kente uyumu da içermektedir. Çoğu zaman heterojen bir grup olarak değerlendirilen göçmen ve mülteciler, geldikleri ülkelerin kültürlerinin ve değerlerinin yanı sıra göç ettikleri şehirlerin kültürel farklılıklarını da taşımaktadır. Bu bağlamda hem aynı milletten olan göçmen ve mülteciler arasında farklılıklar bulunmakta hem de kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler gibi toplumsal gruplar içerisinde uyum süreçleri açısından farklı özel ihtiyaçlar ortaya çıkabilmektedir.

Göçmenlik ve mültecilik durumunun çoğu zaman yardımseverlik ve hayırseverlik gibi insani hassasiyetler üzerinden ele alındığını söylemek mümkün. Bu durum, yardıma muhtaçlık ve mazlum olma üzerinden dezavantajlı halin yeniden üretimine yönelik bir beklentiyi de beraberinde getirmektedir. Göçmen ve mültecilerin kendi ayakları üzerinde durmalarını destekleyen sürdürülebilir çözümler yerine, yardım ekonomisi üzerinden ilerleyen süreçler döngünün yinelenmesine neden olmaktadır. Göçmen ve mültecilerle ilgili geleneksel medya ve sosyal medyada yer alan haber ve söylemler de algı yaratma noktasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu söylemlerin göçmen ve mültecilere yönelik spekülatif yaklaşımlar barındırması toplumsal kabul düzeyi üzerinde olumsuz bir etki yaratmakta ve söylentiler üzerinden olumsuz tepkilere neden olmaktadır. Yerel düzeyde çatışma potansiyelinin önlenebilmesi ve toplumsal barışın tesisi için göçmen ve mültecilere yönelik nefret söylemi ve ayrımcılıkla mücadele konusunda bilinçlendirme çalışmalarının yürütülmesi ve yanlış bilginin yayılımının engellenmesi özel bir öneme sahiptir.

Barınma, sağlık ve eğitime erişim gibi temel hakların yanı sıra geçim kaynaklarının sürdürülebilirliği noktasında göçmen ve mültecilerin istihdam piyasalarına dâhil olması hayati önem taşımaktadır. İstihdama katılım hem kadın hem de erkek göçmenler için önemli bir uyum basamağı olmakla beraber ekonomik kalkınma açısından ülkelere de artı değer olarak katkı sunmaktadır. Buna karşılık göçmen ve mültecilerin işgücü piyasasına dâhil olmaları noktasında özellikle ucuz iş gücü olarak görülme ve sigortasız çalıştırılma gibi durumlar söz konusudur. Kadınların işgücü piyasasına erişimi ise erkeklere kıyasla daha zor olmaktadır. Kayıp nesillerin önüne geçilebilmesi adına göçmen ve mülteci çocukların eğitime erişimlerinin sağlanması öncelikli bir konuma sahiptir. Kadınlar ve çocuklar, sosyal uyum süreçlerinin merkezinde yer alması gereken gruplar olarak karşımıza çıkmaktadır.

KENTSEL PLANLAMA VE GÖÇ

Göçmen ve mültecilerin büyük çoğunluğunun kentlerde yaşadığını düşündüğümüzde, kent yönetiminin temel aktörleri olan yerel yönetimler göç yönetimi konusunda da ön plana çıkmaktadır. Uyum ve entegrasyon konusu dışında, belediyelerin temel hizmet alanları arasında yer alan altyapı hizmetleri, ulaşım ve çevre düzenlemesi gibi alanlarda da nüfus projeksiyonlarında değişken nüfusun dahil edilmemesi nedeniyle uzun vadede planların yetersiz kalması sorunuyla karşılaşılabilmektedir. Bu durum, belediyeler tarafından sağlanan hizmetlerde de aksaklıklar yaşanmasına yol açmaktadır. Özellikle İstanbul, İzmir, Ankara, Gaziantep gibi büyük şehirlerde göçmen ve mülteci sayılarının yüksek olması hizmet sunumunda güçlüklere neden olmaktadır. Nüfus artışı bu bağlamda, atık yönetimi başta olmak üzere içme ve kullanma suyu temini gibi belediye hizmetleri üzerinde baskı yaratmaktadır. Türkiye'deki şehirlerin planlama noktasındaki esneklikleri de göç sürecinin uzun vadeli çözümlerle olmasa bile kısa vadede yönetilebilmesine imkân tanımıştır. Bununla birlikte birbiriyle pek çok noktada ilişkisi olan göç, iklim değişikliği, afet gibi durumlara cevap verebilmek açısından esneklik ve dayanıklılığının (rezilyans) artırılması gerekmektedir.

Göçün yönetilebilmesi için, nüfus değişikliği neticesinde etkilenen alanlara ilişkin veriler ile birlikte göçmen ve mültecilere ilişkin verilerin toplanması, işlenmesi ve hizmet sunum süreçlerinin yanı sıra planlama ve gelecek projeksiyonlarında kullanılması, tüm yönetsel alanlarda olduğu gibi göç konusu için temel ve hayati bir öneme sahiptir. Veri temelli yaklaşım, sürdürülebilir kent yönetimi için büyük önem arz etmektedir. Yerel düzeyde, belediyelerin kapasitelerinin güçlendirilmesi noktasında birimler ve kurumlar arası bilgi akışı ve koordinasyonun sağlanması, çok disiplinli bir alan olan göçün yönetimi için temel gerekliliklerden bir diğeridir.

Küresel gündemin takip edilmesi ve uluslararası tecrübelerden faydalanılması da hizmet sunumunda etkinlik ve verimliliğin sağlanması açısından destekleyici niteliktedir. Sayısal olarak incelendiğinde, her ne kadar Suriye'den Avrupa ülkelerine göç eden kişi sayısı Türkiye'ye göç eden kişi sayısıyla kıyaslandığında oldukça düşük kalsa da oransal ve yönetsel olarak incelendiğinde önemli örnekler olduğu görülmektedir. Bu bağlamda yurt dışındaki tecrübenin ve iyi uygulamaların değerlendirilmesinin yanı sıra Türkiye'deki tecrübenin ve belediyelerin iyi uygulamalarının yurt dışına aktarılması ve görünürlüğünün sağlanması da oldukça önemlidir.

ALTERNATİF MALİ KAYNAKLAR VE GÖÇ

Göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumunda bütçe ile ilgili kısıtlılıklardan dolayı belediyeler çoğunlukla dış kaynak kullanımı yoluna gitmektedir. Bu durum belediyelerin proje deneyimlerini artırırken aynı zamanda yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası organizasyonlar arasında işbirliklerine olanak tanıyarak yönetişim mekanizmalarını da güçlendirmektedir. Sosyal uyumun sağlanmasında önemli katkıları olan proje çalışmalarının somut çıktılar üretebilmesi için, yereldeki ihtiyacın doğru tespit edilmesi ve daha sürdürülebilir ve sistematik yaklaşımlar geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle göçmen ve mültecilerin istihdamını hedefleyen proje çalışmalarında, göçmen ve mültecilerin mevcut yetkinliklerinin değerlendiril-

> **"İstihdama katılım hem kadın hem de erkek göçmenler için önemli bir uyum basamağı olmakla beraber ekonomik kalkınma açısından ülkelere de artı değer olarak katkı sunmaktadır."**

mesi ve işgücü piyasasındaki ihtiyacın tespit edilerek aktif katılımın sağlanması, projelerdeki verimin ve ortak fayda üretiminin artması açısından önem arz etmektedir.

Yerel yönetimlerin hukuki yetki ve sorumlulukları ile bütçedeki sınırlılıklara rağmen kitlesel nitelikteki göç sürecindeki gayretleri takdire şayandır. Bununla birlikte pek çok alanı etkileyen ve çok paydaşlı bir konu olarak karşımıza çıkan göçün etkili bir şekilde yönetilebilmesi için yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde işbirliklerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada tüm paydaşların bu süreçte sorumluluk alarak çaba göstermeleri gerekmektedir.

COVID-19 VE GÖÇ

Sosyal, ekonomik ve psikolojik etkileri yoğun bir biçimde görülen ve afet olarak nitelendirebileceğimiz COVID-19 salgın sürecinde göçmen ve mültecilerin dezavantajlılık durumları daha da artmıştır. Dil bariyeri ve ekonomik yetersizlikler nedeniyle göçmen ve mülteci çocuklar uzaktan eğitim süreçlerine erişimde sıkıntılar yaşamaktadır. COVID-19 süreci ile birlikte dünya çapında yaşanan ekonomik sıkıntıların da etkisiyle istihdam ve ekonomik ihtiyaçlarda da artış meydana gelmiştir. Bu durum, temel ihtiyaçların sağlanmasına yönelik çalışmaların yeniden gündeme gelmesine neden olmuştur.

Gelecekte siyasi krizler ve iklim değişikliğine bağlı göçlerin gerçekleşeceğine ilişkin öngörüler de dikkate alındığında ülkeler arası ortak sorumluluk paylaşımını içeren, işbirliğine dayalı ve veri temelli bir yaklaşımın geliştirilmesi gerekmektedir. Daha iyi bir gelecek ve güçlü toplumların inşası için özellikle kadın ve kız çocuklarının odakta olduğu sosyal uyum süreçlerinin desteklenmesinin yanı sıra ayrımcı dil kullanımının ve nefret söyleminin önüne geçen, insan hakları odağında bir bakış açısı geliştirilmesi zaruridir. K

Kaynakça:

GİGM (2021). Erişim adresi: https://www.goc.gov.tr/, Erişim tarihi: 29.03.2021.

IDMC (2018). Global Report on Internal Displacement. Geneva: IDMC. Erişim adresi https://www.internal-displacement.org/global-report/grid2018/downloads/2018-GRID.pdf , Erişim tarihi: 29.03.2021.

IOM (2020). Erişim adresi: https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr-2020-tu-ch-2.pdf, Erişim tarihi: 29.03.2021.

Kent dergisinin bu sayısındaki perspektif bölümünde Türk-Alman Üniversitesi Göç ve Uyum Araştırmaları Merkezi Müdürü Prof. Dr. M. Murat Erdoğan, Türklerin Almanya'ya göç serüvenini anlatan yazısı ile entegrasyon süreçlerini ele alıyor. İstanbul Bilgi Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Merkezi Müdürü Prof. Dr. Ayhan Kaya ise 2020 yılı MIPEX Sonuçları ve Türkiye'nin Uyum Karnesine ilişkin notlarını aktarıyor. Yerel Yönetişimde Rezilyans (RESLOG-Türkiye) Proje Yöneticisi M. Sinan Özden, yazısında kentlerin göç karşısındaki rezilyanslarının artırılmasına yönelik yerel tecrübeyi bizlerle paylaşıyor. Göç yönetiminde büyük önem taşıyan veri yönetimi ve kişisel veriler konusunu Princeton Üniversitesinden Filiz Garip inceliyor. Georgetown Üniversitesiden Elisabeth Ferris ise uluslararası insani yardım kuruluşlarının kentlerde karşılaştıkları güçlüklere dair bir bakış açısı sunuyor.

> **Birbiriyle pek çok noktada ilişkisi olan göç, iklim değişikliği, afet gibi durumlara cevap verebilmek açısından esneklik ve dayanıklılığının (rezilyans) artırılması gerekmektedir.**

MÜLTECİLER VE ŞEHİRLER: ULUSLARARASI İNSANİ YARDIM KURULUŞLARININ KARŞILAŞTIĞI GÜÇLÜKLER

ELIZABETH FERRIS
GEORGETOWN ÜNİVERSİTESİ

6 DAKİKA

Mülteciler dendiğinde genellikle gözümüzün önüne büyük mülteci kamplarındaki görüntüler gelse de, gerçek şu ki, dünyadaki mültecilerin ve kendi ülkeleri içinde yerinden edilmiş insanların (internally displaced persons, IDPs) çoğu kentsel alanlarda yaşıyor.[1] Bu durum, en azından mülteciler için gereken yardımın çoğunu uluslararası aktörlerin sağladığı durumlarda, uluslararası insani yardım kuruluşlarının kendi çalışmalarına yaklaşım şeklini etkilemektedir. Türk yetkililerin hem mülteci kampı yönetiminde hem de kentsel alanlardaki etkin rolü göz önüne alındığında, Türkiye istisnai bir durumdur ve uluslararası toplum için önemli dersler sunmaktadır.

Kamplardaki mültecilere hizmet sunmak için gereken uzmanlık, şehirlerdeki yerinden edilmiş nüfusun ihtiyaç duyduğu koruma ve yardıma ulaşmasını sağlamak için hükümetleri desteklemekten farklıdır. Hemen hemen tüm kamp ortamlarında, fonları harekete geçirmek ve mültecilere doğrudan hizmet sunmak gibi konularda uluslararası kuruluşlar önde gelen aktörlerdir. Ancak şehirlerde, uluslararası kuruluşlar yerel makamlara göre bir adım geride durmalıdır. Şehrin yoksul mahallelerinde sadece mültecilere yönelik bir ayrımla yardım yapmak tepkiye neden olarak mültecilerin ev sahibi topluluklara uyum sağlamasını da zorlaştırabilir.

Uluslararası insani yardım kuruluşu olan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), 'kamp alternatifleri' politikasını benimsemesinin üzerinden yedi yıl geçmesine rağmen, hala mültecilere yönelik kamp temelli bir yaklaşımdan kentsel bir yaklaşıma geçmekle boğuşuyor.[2] Kamp yönetiminde uzmanlığa değer verilen bir çağda gelişen insani yardım kuruluşları farklı bir gerçeğe uyum sağlamak zorunda. İnsani yardım kuruluşları, kamplarda tuvaletler inşa etmek ve kliniklere personel sağlamak yerine, yerel makamlarla çalışmak ve kentsel planlama bağlamında mültecilerin ve yerinden edilmiş insanların ihtiyaçlarını görmek zorluğuyla karşı karşıya. Kurumsal olarak bakıldığında, bu durumun uluslararası yardım kuruluşlarının personel istihdamı üzerinde de etkileri bulunuyor. Bu bağlamda kırsal kalkınmada daha az, şehir planlamasında ise daha fazla uzmana ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Mültecilere yönelik uluslararası yaklaşımın, kentsel mülteci gerçekliği göz önünde bulundurularak dönüştürülmesinin dört yolunu şu şekilde belirtebiliriz:

1. Belediye başkanları ve yerel yöneticiler ön saflarda yer alan merciilerdir. Kentsel alanlarda yaşayan mülteciler için belediye yetkilileri ev sahibi hükümetle ana temas noktalarıdır. Belediye başkanları ve yerel yetkililer genellikle güvenlik, eğitim, su, çöp toplama, sağlık vb. hizmetleri sağlamakla yükümlüdürler. Bu hizmetler genellikle ulusal bir çerçevede verilir ancak çoğu zaman yerel yönetimler bu hizmetleri sağlamak için ihtiyaç duydukları desteği almazlar. Örneğin Kolombiya hükümeti yerinden edilmiş tüm çocuklara eğitim hakkı verilmesini zorunlu tutuyor. Fakat çok sayıda yerinden edilmiş çocuğa okul sağlamak için gerekli fonları ve araçları bulması gereken makamlar, yerel makamlar.

2. İnsani yardım kuruluşları genellikle mültecilerin ve yerinden edilmiş kişilerin nasıl korunabilecekleri, kentsel ortamda ihtiyaçlarının nasıl giderilebileceği ve bu kişilere nasıl yardım edilebileceği sorularına cevap arayarak mültecilerin ihtiyaçlarına odaklandı. Ancak kent mültecileri konusunda anahtar sorular farklı: Kent mültecilerinin yerel topluluklar üzerindeki etkileri nasıl en aza indirilebilir? Mülteciler şehir planlarına ve genel kalkınma planlarına nasıl dahil edilebilir? Ki bu durum genellikle 'alan bazlı yaklaşımlar' olarak bilinen çalışmalarda belediye yetkilileriyle birlikte yer almak anlamına gelmektedir. Yardım için mültecileri ayrı tutmak yerine, tüm topluma yardım etmek maksadıyla yerel yönetimler nasıl desteklenebilir?

3. Mültecilere nasıl yardım sağlanabileceğine odaklanmak yerine mülteci geçim kaynaklarının ve işlerinin nasıl güvence altına alınabileceği de ortaya çıkan bir diğer sorudur. Mülteciler, bazen belirsizlik de içeren uluslararası yardımlara güvenmek yerine kendi kendilerine yetmek ve ailelerini geçindirebilmek istiyorlar. Mültecilerin resmi iş gücü piyasasına katılmalarını sağlamak için hükümetlerle birlikte çalışmak, mültecilerin refahlarının anahtarıdır ve gıda ve diğer yardım malzemelerini sağlamaktan çok farklı beceriler gerektirir.

4. Son olarak, kentsel alanlarda mültecilerle çalışmak aynı zamanda hem daha fazla katılım hem de özel sektörle farklı bir etkileşim anlamına gelmektedir. Özel sektör, insani yardım çalışmalarını destekleyecek bir fon kaynağından ibaret görülmek yerine, giderek en iyi yaptığı şey için değer görmektedir: mültecilere iş sağlamak.

Dünyadaki mültecilerin çoğunun kentsel alanlarda yaşıyor olduğu gerçeği açıkça yerel yönetimler üzerinde de zorlayıcı etkilere neden olurken aynı zamanda uluslararası insani yardım kuruluşları üzerinde de dramatik ve potansiyel olarak dönüştürücü bir etki yaratmaktadır.

[1] https://www.unhcr.org/innovation/the-power-of-cities/#:~:text=%E2%80%9C60%25%20percent%20of%20the%20world's,existing%20or%20traditional'%20minority%20group.
[2] https://www.refworld.org/docid/5423ded84.html

EVERYONE IS
WELCOME

"ACI VATAN"DA 60 YIL

M. MURAT ERDOĞAN
TÜRK-ALMAN ÜNİVERSİTESİ

10 DAKİKA

"Mümkün olsa Almanlar hepimizi sabah Türkiye'deki evlerimizden alacak, fabrikaya getirecek, akşam paydos olunca da evimize geri götüreceklerdi!"

60'lı yıllarda Almanya'ya giden bir Türk "misafir işçi"nin (Gastarbeiter) yazdığı "gurbetçi" mektubundaki bu iç sızlatan cümle tez zamanda para kazanıp, meslek öğrenip vatana geri dönmeyi planlayan on binlerin, yüz binlerin ardından milyonların gerçek hikayesinin özeti gibiydi. Hatta bazıları Almanya'ya vardıklarında, kalacakları yeri, yaşayacakları şehri görmeden fabrikaya çalışmaya gitmiş, bazıları ise "heim" denilen ranzalı yatakhanelerde dönüşümlü uyuyacak kadar, üretim dişlisinin "sıradan" ve "geçici" paçaları olmuşlardı. İsviçreli düşünür Max Frisch bu durumu bir cümle ile özetlemişti: "Wir riefen die arbeitskraefte, es kamen menschen!" ("İşçiler istemiştik, insanlar geldi"). Ama o insanlar bir süre sonra, Almanya'yı "acı" da olsa bir vatan haline dönüştürmeyi de kendi ayakları üzerinde durmayı da Türkiye'yi dünyaya açan bir pencere oluşturmayı da başaracaklardı.

2021 yılı, 31 Ekim 1961'de Türkiye ile Federal Almanya arasında "İş Gücü Anlaşması" imzalanmasının 60. yıl dönümü. Anlaşmayı yapanlar, o gün de göçün fıtratının kalıcılık olduğunu akıllarına getirmemişti. Almanya'daki Türklerin sayıları 1973'te 1 milyonu bulduğunda Der Spiegel "Almanya'nın Gettoları: 1 Milyon Türk" diye manşet atmıştı. 1974 yılında Alman Hükümeti "Anwerbestopp" (işçi alımının durdurulması) kararı almış ama aile birleşimlerine izin vermişti. 1980'de, 12 Eylül darbesinin de verdiği fırsatla (ve hatta iddialara göre dönemin askeri yönetiminin "bizim anarşistler ülkeden kaçmasın" teşvikiyle) Almanya, Türkiye'den gelen insan akınını durdurmak için yeni bir hamle yaparak vize zorunluluğu getirdi. Ama bu da yetmedi. Hem kendini gayet net hissettiren kalıcılık, hem de artan sayılar karşısında Almanya'nın son büyük hamlesi 1983 yılında çıkarılan "Rückkehrförderungsgesetz" (Geri Dönüşü Teşvik Yasası) oldu. Dönmeyi kabul edenlere, aile başına 10.500 DM (Deutsche Mark) para verilmesi 180-200 bin kişinin dönmesini sağlasa da bu o dönemde Almanya'da yaşayan Türklerin %15'ine bile ulaşamamıştı. Türkler artık Almanyalı olduğunu ve "Acı Vatan"da hayatlarına devam edeceklerini ortaya koymuştu. Ama doğrudan ya da dolaylı geri dönüşleri talep edilen Türkler için bu süreç gayet rencide ediciydi. Cem Karaca'nın 1987'de buna isyanı efsane bir şarkıya dönüşmüştü:

"Davulla zurnayla yola çıkmış, Bandoyla karşılanmıştık, İş gücümüzdü sattığımız, Ter olup çarklara aktığımız, Servete servet kattığımız, Gurbet el şimdi bize dön geri diyor."

90'lı yıllar ise paradoksal bir şekilde yerleşik hale gelen ve hatta yoğun bir biçimde Alman vatandaşlığına geçen Türkler için daha da zor ama aynı zamanda kalıpların kırıldığı yıllar olacaktı. Soğuk Savaş'ın sembolü Berlin Duvarı 1989'da yıkıldığında ortalığı "Wir sinde in Volk" ("biz tek bir milletiz") sesleri kaplarken bunun maliyetinin Türklere çıkması çok uzun sürmeyecekti. Yeniden birleşmeyi başarmış Almanya'nın gururlu ama aynı zamanda ırkçı/neo nazi gençleri kendi ötekilerini Türklerde bulacak, rahatsızlıklarını doğrudan saldırılar ile ortaya koyacaklardı. Solingen ve Möln'de yaşanan dehşetleri "Dönerci Cinayetleri" şeklinde etiketlenen "Neo-Nazi Cinayetleri" ve Hanau'daki katliam izledi. Üstüne Türkler bir de "uyumsuz" olmakla suçlandılar. Oysa aynı dönemde "Acı Vatan"ın Türkleri, çift kimlikli, bazen "ne o ne o" ama çoğunlukla "hem o hem o" olan siyasetçiler, sporcular, kültür insanları, iş adamları çıkardılar. Aydan Özoğuz, Cem Özdemir, Fatih Akın ve son dönemde de Der Spiegel'in 2021 yılının ilk sayısının kapağına taşıdığı Özlem Türeci-Uğur Şahin çifti gibi pek çok Türkiye kökenli, Almanya'nın uyum modelinin başarısını gösteren gururları oldular. Uyum modelleri için örnek gösterilen ama sonu siyasi bir çatışma ile biten Mesut Özil gibiler de.

Toplumsal özellikler ve mantalite bakımından Türkler ile Almanlar arasında çok ciddi farklılıklara rağmen, aradan geçen 60 yıllık zaman her iki toplum için de aslında bir başarı hikayesi olarak tanımlanabilir. Artık Almanya'da üç milyonu aşan sayıda Türkiye kökenlinin yarısından fazlası Almanya'da doğdu ve bir o kadarı da Almanya vatandaşı.

Almanya'daki Türkiye kökenliler konusunda başta gençlerin eğitiminde yaşanan aksaklıklar ve kurumsal, toplumsal ayrımcılık konuları gibi pek çok sorundan söz edilebilir. Ama tablonun geneli bir başarı hikayesi olarak tanımlanabilir. Bu göç hareketi özellikle etkileri Türkiye'ye kadar ulaşacak şekilde Türk kadınına da ufuklar açmıştır. 70'li yıllarda Anadolu'nun bağrından kopup Almanya'da kendi ayakları üzerinde duran sigortalı Türk kadın işçilerin sayısı, aynı yıllarda Türkiye'deki sigortalı işçilerden bile daha fazla sayıya ulaşmıştı.

Her ne kadar her göçmen bir kahraman olsa da göç aynı zamanda bir travmadır,

bir dramdır. "Acı Vatan"da yeni yaşamlarını kuran, önce kendilerini geliştiren, sonra ailelerine ve ülkelerine (zaman zaman toplam ihracat rakamını aşan bir döviz girdisi göndererek) mali destek sağlayan, sınıfsal değişimleri başarabilen Türklerin belki de en ciddi sorunu kendilerini Almanlara anlatmak değil, asıl kendi insanlarına, Türk toplumuna anlatmak olmuştur. Genelde alın terine ve emeğe değil, unvana ve koltuğa daha fazla önem veren toplumsal yapımız, Almanya'da misafir işçi olanları küçümsemeyi ve hatta aşağılamayı kendine bir hak olarak gördü. Bu emeğe, emekçiye saygısızlığı biraz da kıskançlıkla "Alamancılar" olarak etiketleyen Türk toplumunda "makbul insanlar" sayılmak için "gurbetçilerin" ayrıca çaba sarf etmesi gerekmektedir.

Almanya başta olmak üzere Avrupa'daki Türklerin bir başka büyük katkısı ise Türkiye'nin Avrupa'ya ve hatta dünyaya açılan penceresi olma işlevini üstlenmeleri olmuştur. 83 milyonluk Türkiye'deki 10 milyon pasaportun yarısının Hac ve Umre için kullanıldığı bilinmektedir. Geriye kalan pasaportlar Avrupa'daki Türk toplumunun vesile olduğu seyahatlere imkân sağlamaktadır. Hem orada sürekli yaşayanlar hem de Türkiye'den çektikleri insanlar ile Türkiye, Avrupa'yı fiziki ve toplumsal bakımdan tanıma imkanına sahip olmuştur. Yani Avrupa'daki Türkler, Türk toplumuna dünyaya açılan kocaman bir pencere olmuştur. Bu pencere Türk toplumu için sadece seyahat değil, aynı zamanda büyük bir yaşam tecrübesi sunmakta; mantalite transferleri, iki toplumu da zenginleştirmektedir.

1960'lı yıllarda hem bireysel zenginleşme hem de anavatanlarına mali katkı sağlamanın aktörleri olan göçmenler, artık "göçmen" ötesi bir topluluğa dönüştüler. Varlıkları reddedilmese de iki taraflı cenderenin içine itilen Türkiye kökenli göçmenler, yaşadıkları toplumların bir bölümü için bir "tehdit" unsuru, Türkiye için ise diaspora politikalarının aracı olarak görülmek isteniyor. Her iki yaklaşım da tırnakları ile bir dünya inşa eden ve burada kendi saygınlıklarını geliştiren insanlara bir haksızlık aslında. İki vatanı olan ve ikisini de seven ikisine de hizmet edebilen insanların varlığı, kafalardaki sınırları da yumuşatacaktır.

Avrupa'daki Türkiye kökenlilerin "Acı Vatan"ında yarısından fazlası Avrupa vatandaşlığı almış ve kendilerini artık oralı hisseden 6 milyona yakın insanımız yaşıyor. Her biri bir kahraman olan göçmenlerin emeğine saygı göstermeli ve "göç ve diaspora" politikalarının aracı haline getirmekten uzak durmalıyız. 60 yıllık muhteşem tecrübe, hem Avrupalı toplumların hem de bizim, göçmen ya da göçmen kökenli insanlarımıza güven ve saygı duymamız gerektiğini çok açık göstermiştir. Kim yaparsa yapsın, tırnakları ile hayata tutunan ve herkese katkı sunan göçmenleri araçsallaştırmak, onlara yapılan ve aslında hiç hak etmedikleri büyük bir haksızlık olur. Onlar işçi değiller, siyasi malzeme hiç değiller. Onlara anavatanlarına tutkuyla bağlı, yaşadıkları ülkeyi de seven ve hizmet eden onurlu insanlar olarak bakmak ahlaki bir zorunluluktur.

KALKAN MI ZAFİYET Mİ? GÖÇMEN YÖNETİMİNDE KİŞİSEL VERİ TOPLANMASI

FİLİZ GARİP
PRINCETON ÜNİVERSİTESİ

5 DAKİKA

Göçmenlerin girdikleri ülkelerde kayıt altına alınması bir yandan onlara belli hizmetlerin kapılarını aralarken bir yandan onları devlet kurumlarına karşı her an görünür kılar. Bu görünürlük belli durumlarda göçmenleri savunmasız bırakabilir. Bunun çarpıcı bir örneğini yakın zaman önce Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşandı. Trump yönetimi çocuk yaşta ülkeye getirilen düzensiz göçmenlere yaşama ve çalışma izni sağlayan DACA (Deferred Action for Childhood Arrivals: Çocukluk Dönemi Gelişleri İçin Ertelenen Eylem) adlı programı iptal etmeye kalkıştı. Her ne kadar bu girişim yüksek mahkeme tarafından durdurulsa da program kapsamında olan yaklaşık 800 bin genç insanı vatan bildikleri topraklardan gönderilme korkusuna maruz bıraktı.

Bu korkunun haklı sebepleri vardı. Göçmenleri korumak amacıyla getirilen sistem aslında göçmenlerin takibini de eskisine kıyasla oldukça kolaylaştırmıştı. Programa yazılmak için gereken ev adresleri, parmak izleri ve fotoğraflar dahil pek çok çeşitli kişisel veriyle göçmenler artık rahatlıkla bulunabilir, sınır dışı edilebilirdi. Bu veritabanın şimdilik ABD Vatandaşlık ve Göçmenlik Hizmetleri'nin (USCIS) kontrolü altında olması ve mevcut kurallara göre düzensiz göçmenleri sınır dışı etmekten sorumlu Göç ve Gümrük Muhafaza (ICE) birimiyle paylaşılmaması bu korkulara su serpmeye yetmedi. Ne de olsa iki birim de İç Güvenlik Bakanlığı'na bağlıydı ve olası bir kanun değişikliğiyle bir veri paylaşımı potansiyeli her zaman mevcut olacaktı.

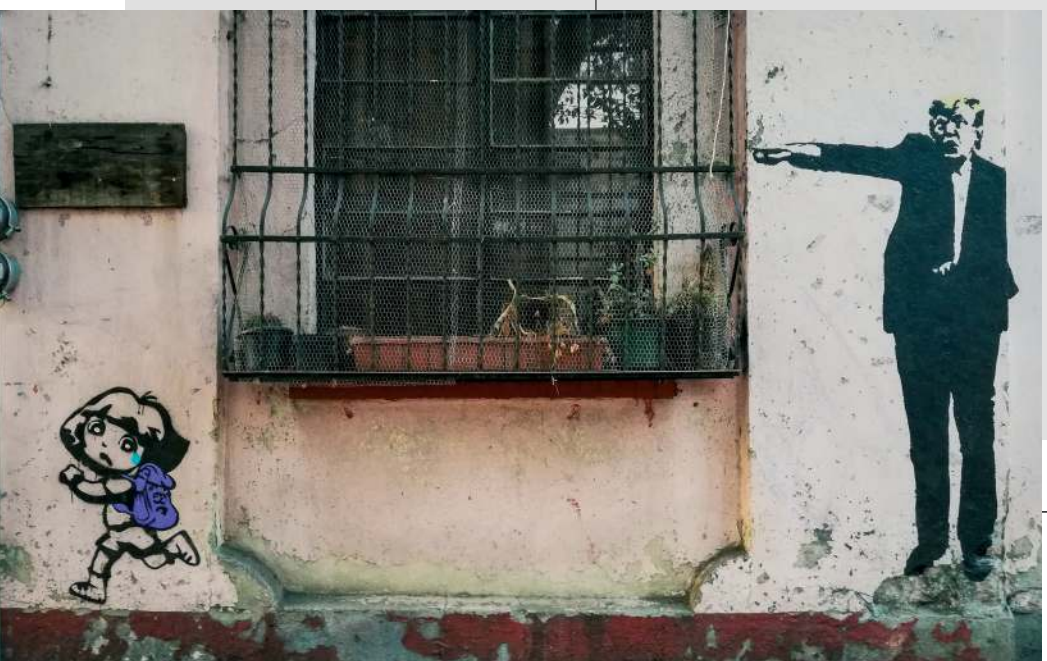
Dünyada artan göç hareketlerinin teknolojinin yükselişiyle kesişimi bizleri yeni sorular sormaya itiyor. Kimlerden ne kadar kişisel veri toplanmalı? Bu veriler nasıl saklanmalı? Hangi şartlarda hangi kurumlarla paylaşılmalı? Ve belki de en önemlisi bu verilerin bir gözetim aracına dönüşmesi nasıl engellenmeli? Bu soruları burada göçmenler özelinde soruyor olsak da verdiğimiz cevapların hepimiz icin sonuçları olabileceğinin de farkında olmamız gerekir.

Devlet ve kurumları sadece gerekli olan verileri hizmet sağlamak amacıyla – ve bu verilere gerçekten ihtiyaç duyan birimlerle paylaşmak şartıyla – şeffaf olarak toplamayı esas almalıdır. Bu ilkeye uygulamada sadık kalmak göçmenler söz konusu olduğunda daha fazla özen gerektirir. Öncelikle dil farklılıklarından ve tercüme eksikliklerinden dolayı göçmenler hangi bilgiyi ne için verdiklerini tam olarak anlayamayabilirler. Ayrıca bilgi vermeyi temel hizmetlere ulaşmanın bir ön şartı olarak görüp kendilerini zorunda hissedebilirler. Göçmenler ve onlarla çalışan devlet görevlileri arasındaki – gerçek ya da varsayılan – güç asimetrisi soru sormayı ve yasal hakları aramayı zorlaştırabilir, hatta -özellikle eğitim seviyesi düşük göçmenler için - imkansızlaştırabilir.

Şeffaf ve gönüllü rıza alınarak veri toplamanın bu tür zorlukları göz önüne alındığında belki de en temkinli yol sosyal bilimci Richard Black'in de dediği gibi göçmenlerden mümkün olduğunca az (ve ev sahibi ülke vatandaşlarından bekleneni geçmeyecek kadar) bilgi istemekten geçiyordur. Ancak yakın zamandaki gelişmeler bize bu yoldan gitgide uzaklaştığımızı gösteriyor.

Örneğin 23 Eylül 2020'de Avrupa Komisyonu'nun sunduğu Yeni Göç ve İltica Paktı (New Pact on Migration and Asylum) kapsamında Avrupa Birliği ülkeleri arasında biyometrik verilerin birleştirilmesi ve karşılaştırılmasına imkan veren merkezi bir sistem önerildi. Bu sistem ülkeler arasındaki koordinasyonu kolaylaştırsa da göçmenlerin veri mahremiyeti konusunda yeni sorulara yol açtı. Avrupa Veri Koruma Denetçisi'nin (EDPS) bu sistemle ilgili yakın zamanda yayınladığı çekince ve önerileri de bu mahremiyeti korumanın ve verilerin yersiz kullanımını engellemenin önemine odaklandı.

Umalım ki bu öneriler uygulamaya geçsin ve göçmen yönetiminde veri toplamanın sınırlandırılmasına emsal teşkil etsin. Aksi takdirde kişisel veri kullanımındaki aşırılıkların getirdiği haksızlık ve eşitsizlikler önümüzdeki yılların ana temalarından biri olacak.

I WELCOME REFUGEES
IL FAUT PROTÉGER LES RÉFUGIÉ·E·S
I WELCOME
AMNESTY
INTERNATIONAL

GÖÇLE GELEN ETKİLER KARŞISINDA KENTLERİN REZİLYANSI: KARŞILA – DÜZELT – GELİŞTİR

SİNAN ÖZDEN
RESLOG TÜRKİYE PROJESİ

9 DAKİKA

Rezilyans, ansiklopedik olarak bir varlık veya sistemin herhangi bir zorluk sonrasında şeklini ve konumunu geri kazanabilme yetisi olarak tanımlanır. Kavramsal olarak, sarsıcı etkiyi karşılama ve ardından hayatı normale çevirme yeteneğidir. Bu kavrama, yaşamın normal akışında sarsıcı etkilere maruz kalınması durumunda başvuruyoruz. Rezilyansı kentler, insan yerleşimleri veya yaşam sistemleri kapsamında ele alıyorsak gelişme ve sürdürülebilir kalkınma boyutu da bu denkleme eklenmekte. Yani rezilyans bize üç aşamalı bir formül sunuyor: Sarsıcı Etkiyi Karşıla – Durumunu Düzelt – Gelişmeye Devam Et.

Bu kadar kapsamlı bir anlamı olmasına karşın, "rezilyans" ancak bir tamlama içinde kullandığı zaman işe yarar hale gelen bir sözcük: "Kimin hangi sarsıcı etki karşısında rezilyansı?" Böyle düşününce, rezilyans insan ölçeğinden kentlere ve yerküreye kadar pek çok farklı ölçek için geçerli bir kavram haline geliyor. Hatta rezilyans kavramının bugün en bilinen kullanım alanı, insan yerleşimlerinin iklim değişikliği karşısında rezilyansı. İklim değişikliğinin getirdiği kalıcı hava durumu değişiklikleri, tarımda üretimin eski bilindik usullerle devam ettirilemeyecek olması, su ve gıda kıtlığı, afetlere dönüşen hava olayları ve benzeri sarsıcı etkiler, insanları kentlerden başlayarak tedbirler almaya, yaşamı normalleştirmeye ve sonraki gelişmeleri de bu yeni normal üzerine kurmaya yönlendiriyor. Örneğin ani yağışlar karşısında kentlerin atık su altyapısının yeniden tasarlanması ve kullanma suyuna erişimin sürdürülebilmesi için sarnıç sistemlerinin yaygınlaştırılması gündemde.

Farklı kentler, farklı zorlayıcı etkilerle karşı karşıya. Bugün Türkiye'de en belirleyici olan etkilerden biri 2011 yılında Suriye krizi sonucu ortaya çıkan ani ve yoğun kitlesel göç. Bu göç en çok kentlerimizi etkiledi ve etkilemeye devam ediyor. Resmi rakamlara göre Türkiye'ye göçmüş yaklaşık 3,6 milyon Suriyelinin neredeyse tamamı kentlerde yaşıyor. Buradaki sarsıcı etki, kentlerin ani ve beklenmedik şekilde yoğun uluslararası göç almış olmasıdır. Kitlesel göçün beklenmedik ani nüfus artışına bağlı demografik etkilerinin yanı sıra sosyal, ekonomik ve kültürel etkileri de olduğu açıktır. Belediyeler açısından en çok etkilenen alan şüphesiz ki kentsel hizmetlerin sunumu olmuştur.

Özellikle kendi yerleşik nüfusuna kıyasla önemli oranda Suriyeli göçmen nüfusu barındıran kentlerin belediyeleri, hizmet sunumu konusunda olumsuz etkilenmiş; mevcut bütçe, ekipman ve organizasyon yapısıyla artan nüfusa belediye hizmetlerini aynı kalitede ulaştırmakta çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Tüm bunlar, göç ve yerel yönetişim bağlamında rezilyansın "belediyelerin göç karşısında rezilyansı" olarak ele alınması gerekliliğine işaret etmektedir.

Göçle birlikte ortaya çıkan zorluklara yerel yönetimler nasıl yanıtlar verecek? Asıl olan sarsıcı etkiyi karşılama, durumunu düzeltme ve gelişmeye devam etme ise her yerel yönetim göçün kendi üzerindeki etkilerini değerlendirmek, bu etkilerden gelen olumsuzlukları gidermek, yeni şartlar içinde gelişimini sürdürmek yolunu izleyecektir. Her özgün durum, farklı çözümler gerektirmektedir. Rezilyans kavramının en etkileyici taraflarından biri de tek bir çözüm yerine, bir politika zenginliği ve çeşitliliği sunuyor olmasıdır. Her bir durumda verilecek cevaplar farklılaşabilir; farklı baş etme mekanizmaları tasarlanıp gerçekleştirilebilir. Haliyle tek bir doğru cevap yoktur. Göçle ortaya çıkan etkileri karşılamada yumuşak çözümler, uyum, kapsayıcılık, içerme gibi politika alternatifleri, yerelin şartlarına uygun olarak tasarlanabilir hale gelmektedir.

Göç karşısında kentlerin rezilyansını hedefleyen belediyeler, kentte barışçıl birlikte yaşamayı ve mevcut kentsel yaşam kalitesini kaybetmemeyi, hatta herkes için sürekli artırmayı hedeflemelidir. Toplumsal barış ve yaşam kalitesi anahtar kelimelerdir. Bu anahtar kelimeleri temel nirengi noktası olarak, sabit almamız gerekiyor. Bu sabitleri tutarak kentlerin aldığı göçün etkilerini karşılamak, belediyelerin göç konusuna bütüncül ve sistematik bir yaklaşım getirmesini gerektirmektedir. Bunu yapabilmenin yolu, Rezilyans Değerlendirmesine dayanan Göç Ana Planı hazırlanmasıdır. Rezilyans Değerlendirmesi ve Göç Ana Planı, 2018 yılından beri uygulanmakta olan RESLOG projesiyle, göçün devam eden ve gelecekte devam etmesi muhtemel etkileri karşısında belediyelerin hizmet sunumlarını hazırlıklı, tedbirli ve daha dayanıklı hale getirmelerine yönelik özgün bir planlama yaklaşımı olarak geliştirilmiştir.

RESLOG çerçevesinde geliştirilen özgün Rezilyans Değerlendirmesi çalışmasının temelinde, göçün belediyelerin farklı tematik hizmet alanları üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerinin analiz edilmesi yatmaktadır. Rezilyans Değerlendirmesi göçün yalnızca toplumsal değil, ekonomik ve çevresel boyutlarını da içeren çok geniş bir değerlendirme çerçevesi sunmakta ve ilk anda akla gelmeyecek etkileri de belirleyip değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımından ödün vermeden, belediyelerin tüm hizmet alanlarını kapsayacak şekilde, kentsel altyapı ve çevre, kentsel hizmetler, sosyal kalkınma, ekonomik kalkınma ve yönetişim alanlarını Rezilyans

Değerlendirmesi kapsamında irdelenen alanlar olarak sıralayabiliriz.

Belediye hizmet alanlarına yönelik Rezilyans Değerlendirmesi, kentin ve belediyenin "sarsıcı etkiyi nasıl karşılamış olduğunu" ortaya serer. Bu olgulara ve verilere dayalı değerlendirmenin sonuçlarının bundan sonra yapılacaklara dair bir eylemler dizisine dönüştürülmesi gerekir, "durumun düzeltilmesi" ve "gelişmeye devam edebilmek" için yapılacaklar tanımlanmalıdır. Buradaki yanıt Göç Ana Planı ile verilir.

Göç Ana Planı, rezilyans değerlendirmesinin sonuçlarına bağlı olarak odak alanların belirlenmesi, geleceğin tasarlanması ve geleceğe yönelik stratejik kararların, hedeflerin ve eylemlerin tanımlanmasıyla tamamlanır. Odak alanlar, hiç şüphesiz rezilyansın düşük olduğu, kentin ve belediyenin en ağır etkilendiği alanlardır ve belediyenin öncelikli müdahalesini ve çözüm geliştirmesini gerektirecektir. Göçmenleri kapsayıcı bir şekilde, paydaş katılımı ile en uygun çözüm önerilerinin geliştirilmesi, kentin hem şimdiki hem de gelecekte karşılaşabileceği başka göçler karşısında rezilyansı için de birincil çıktılar olacaktır. Geleceği tasarlamak, kentin ve belediyenin gelecekte de göç ve göçün etkilerine karşı daha dayanıklı ve hazırlıklı hale gelebilmesi, kapsayıcı, birlikte yaşamı olanaklı kılan ve yaşam kalitesini koruyan ve geliştiren stratejilerin belirlenmesidir. Ortaya konan stratejilerin gerçekleştirilmesi için hedef ve eylemlerin tanımlanmasıyla hazırlanan Göç Ana Planı, temel rezilyans belgesi olarak kullanılabilir.

Özetlersek, yerel yönetimlerin ve kentlerin göç karşısında rezilyansını güçlendirmek için sistemli ve planlı yaklaşım esastır. Rezilyansı "sarsıcı etkiyi karşıla – durumunu düzelt – gelişmeye devam et" dizgesi içinde anlayıp toplumsal barış ve yaşam kalitesini kaybetmeme, dahası geliştirme hedefiyle Rezilyans Değerlendirmesi ve Göç Ana Planı metotlarını kullanarak bugün ve gelecekte yapılacakları tanımlamak, planlanan bu eylemleri hayata geçirmek, kent yönetimlerinin bugün içinde bulundukları ve süregiden göç kriziyle baş edebilmelerini sağlar.

2020 MIPEX SONUÇLARI VE TÜRKİYE'NİN UYUM KARNESİ

AYHAN KAYA
İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ

16 DAKİKA

Göçmenlerin ve göçmen kökenli insanların içinde bulundukları ülkeye entegrasyonları sadece kültürel ve dilsel açıdan çoğunluk toplumuna sağlayacakları yakınlık ile açıklanamayacak denli karmaşık bir süreçtir. Türkiye bağlamında düşünüldüğünde göçmenlerin toplumsal hayata katılımı ve uyumu konusunda ön plana çıkan birtakım unsurların devlet aktörleri, yerel yönetimler, yerel sivil toplum kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ve göçmenler tarafından 2000'li yıllardan bu yana özellikle Avrupa Birliği (AB) entegrasyon sürecinde dikkate alındığı görülmektedir. Bu unsurları genel hatlarıyla şu şekilde hatırlatmak mümkün olabilir:

a) Yasal uyum
b) Göçmenlerin karşılanması ve oryantasyonuna ilişkin süreçler
c) Eğitim hizmetlerine eşit erişim hakkı
d) Sağlık hizmetlerine eşit erişim hakkı
e) İş piyasalarına eşit erişim hakkı
f) Sosyal hizmetlere eşit erişim hakkı
g) Toplumsal katılım ve uyum

Uyum sürecinin sadece göçmenlerin bulundukları yeni toprakların toplumsal, iktisadi, siyasi, kültürel ve insan coğrafyasına tek taraflı katılımı anlamına gelmediği, aksine bu sürecin çift taraflı olduğu ve çoğunluk toplumunu da dönüştürdüğü bilinmektedir. Göçmen toplulukların varlığı toplumsal, iktisadi, politik, kültürel ve psikolojik açılardan çoğunluk toplumunun dönüşümüne yol açar. Kamusal alanda değişim gözle görülebilir. Yukarıda sıralanan söz konusu tematik alanlar üzerinden düşünüldüğünde gündelik hayatta yerli topluluklar ile göçmenlerin birbirlerini karşılıklı olarak nasıl dönüştürdükleri kolaylıkla anlaşılabilir.

Türkiye'de kitlesel Suriyeli göçü ile birlikte göçmenlerin uyumu konusu ayrı bir boyut kazanmıştır. Hazırlıkları 2000'li yıllara dayanan ve 2014 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve aynı yıl kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile birlikte oluşturulan yeni kurumsal ve idari yapılanma uyum konusunun daha sistematik bir şekilde ele alınmasını sağlamıştır. Sürece özellikle 2015 yılında gündeme gelen Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları doğrultusunda yerindelik (subsidiarity) ilkesinin dünya ölçeğinde ön plana çıkmasıyla birlikte yerel yönetimlerin de göç ve uyum süreçlerinde daha aktif rol oynamaya başladıkları da görülmektedir. Türkiye özelinde göçmenlerin ve özellikle de son yıllarda geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin gündelik hayatın farklı alanlarına uyumu konusunda sivil toplum kuruluşlarının ve uluslararası kuruluşların da ayrıca önemli katkı sundukları bilinmektedir.

UYUM SÜREÇLERİNİN ÖLÇME VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Göçmenlerin uyumu konusunda Türkiye'de kaydedilen ilerlemeyi ölçmek ve kamuoyunu bu şekilde doğru bilgilendirmek göç konusunda zaman zaman zirve yapan ön yargıların önüne geçmek açısından oldukça önemlidir. Uluslararası kuruluşlar uyum konusunda ölçülebilir, takip edilebilir göstergeler saptayarak uyum meselesini somutlaştırmaya ve ölçülebilir kılmaya çalışmaktadır. Özellikle gelir, yaşam koşulları, eğitime katılım, sağlık hizmetlerine katılım, vatandaşlık elde etme, politik süreçlere katılım gibi alanlarda göstergeler saptayarak mevcut göçmen nüfusun yerli nüfusla benzer davranışlar gösterip göstermediği araştırılmaktadır. Çeşitli kurum, kuruluş ve üniversitelerce yapılan araştırmalarda yerli nüfus ile göçmen nüfus kıyaslanmakta; aradaki farkların ne ölçüde büyük olduğuna bakılmakta ve farklar azaldıkça uyumun arttığı sonucuna varılmaktadır. Günümüzde bazı kuruluşların yaptığı çalışmalar aracılığıyla herhangi bir kişi rahatlıkla söz konusu kuruluşların internet sayfalarına erişmek suretiyle devletlerin uyum süreçlerinin farklı katmanlarında ne tür bir performans sergilediğini ve diğer devletlerle karşılaştırıldığında nerede durduğunu saptayabilir.

Göçmenlerin uyum süreçlerini ölçen ve değerlendiren birtakım araçlar mevcuttur. Bu araçları, isteyen her kurumun ve kişinin kullanımına mümkün olduğunca sunan bazı örnekler vermek gerekirse, OECD Göçmen Uyum Göstergeleri[1], EUROSTAT Göçmen Uyum Göstergeleri[2], IOM Göç Verileri Portalı[3] ve MIPEX Göçmen Uyum Göstergeleri[4] gibi platformlardan söz etmek mümkündür.

MIPEX, GÖÇMEN UYUM POLİTİKALARI GÖSTERGELERİ

Küresel olarak artan iş gücü göçü olgusu, göçmenlerin yaşadıkları toplumlara uyumuna ilişkin ölçülebilir endekslerin oluşturulmasını da beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda Türkiye'nin de dahil olduğu MIPEX (The Migrant Integration Policy Index), tüm AB üyesi ülkeler ile Avusturalya, Kanada, İzlanda, Japonya, Gü-

[1]Ulusal ve yerel düzeyde uyum göstergeleri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz., http://www.oecd.org/els/mig/indicatorsofimmigrantintegration.htm
[2]EUROSTAT Göçmen Uyum Göstergeleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migrant_integration_statistics
[3]IOM'in göç ve uyum göstergeleri portalı için bkz., https://migrationdataportal.org/?i=stock_abs_&t=2017
[4]MIPEX hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., http://www.mipex.eu/

ney Kore, Yeni Zelanda, Norveç, İsviçre ve Amerika Birleşik Devletleri'ni kapsayan bir endekstir. Endeks, göçmenlerin uyumunu iş gücü piyasalarında mobilite, eğitim, politik katılım, vatandaşlığa erişim, ailenin yeniden birleşmesi, sağlık, sürekli ikamet ve anti-ayrımcılık ölçütleri açısından değerlendirmektedir. Her yıl yapılan çalışma ile ülkeler göçmen uyum politikaları açısından sıralamaya tabi tutulmaktadır.

MIPEX tarafından ulusal uzmanlarca toplanan ve ardından analiz edilen verilere bakarak Türkiye'nin önce 2015 verileri göz önünde bulundurularak uyum konusundaki beş yıl önceki karnesine kısaca bir göz atalım ve 38 ülke arasında nerede olduğunu anlamaya çalışalım. Ardından, 2020 yılında yine yerel araştırmacılarca yapılan ölçme ve değerlendirmenin sonucunda yayınlanan karneye bakarak beş yılda kat edilen mesafeyi ve varsa ilerlemeyi görmeye çalışalım.

2015 UYUM KARNESİ

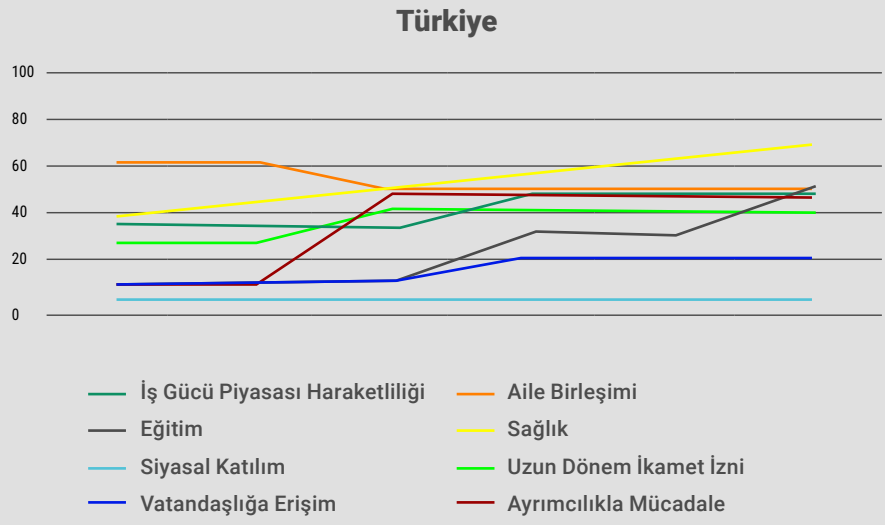
2015 MIPEX verilerine[1] bakıldığında Türkiye, tamamı OECD üyesi olan 38 ülke arasında iş piyasalarına erişim bağlamında sonuncu, aile birleşimi konusunda 32., eğitime erişimde 37., sağlık hizmetlerine erişimde 28., siyasal katılımda 36., daimî ikamet izni edinilmesi konusunda sonuncu, vatandaşlık edinilmesi konusunda 27. ve ayrımcılığın önlenmesi konusunda 36. sırada bulunmaktaydı. Türkiye'de 2015 yılından bu yana özellikle sağlık, eğitim, daimî ikametgâh edinilmesi gibi alanlarda gerçekleştirilen ilerlemeler göz önünde bulundurulduğunda 2020 karnesinde Türkiye'nin bu alanlarda ilerleme kaydettiği görülmektedir.

2020 UYUM KARNESİ

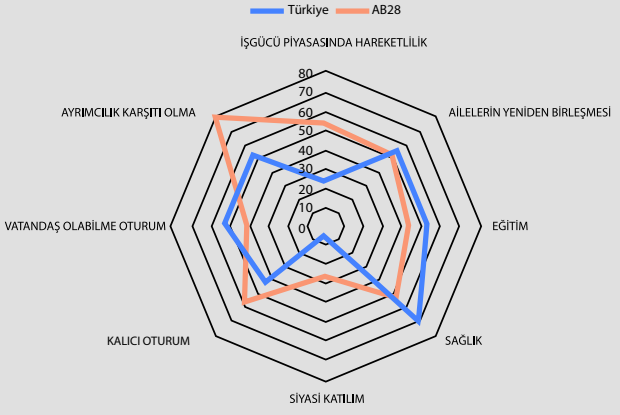
2020 yılında Türkiye, Göç ve Entegrasyon (Sosyal Uyum) politikaları açısından, 100 puan üzerinden 43 puan almıştır. Bu puanın anlamı, Türkiye'nin göçmenler için eşit haklar, fırsatlar ve güvenliği garanti etmek için doğru bir güzergâhta olduğu anlamına geliyor. MIPEX 2020 ölçme ve değerlendirme çalışmasında bu kez Türkiye dahil toplam 52 ülke bulunmaktadır. Şimdi sırasıyla Türkiye'nin karnesinde bulunan notlara kısaca göz atalım ve ardından genel bir değerlendirme yapalım.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
İş Gücü Piyasası Hareketliliği	11	11	11	22	22	22
Aile Birleşimi	61	61	53	53	53	53
Eğitim	12	12	12	33	33	52
Sağlık	40					69
Siyasal Katılım	5	5	5	5	5	5
Uzun Dönem İkamet İzni	29	29	42	42	42	42
Vatandaşlığa Erişim	38	38	38	50	50	50
Ayrımcılıkla Mücadele	13	13	50	50	50	50

Tablo 1. Yıllara ve alanlara göre Türkiye için 100 üzerinden puanlama cetveli

Grafik 1. Yıllara ve alanlara göre Türkiye'de uyum göstergelerinin değişim seyri

Grafik 2. AB üye devletleriyle karşılaştırma

[1]Verilere www.mipex.eu/turkey adresinden erişilebilir.

SAĞLIK NOTU: 69/100

Ülkede bulunan yabancıların tamamının acil ve birincil sağlık hizmetlerinden yararlanıyor olabilmesi nedeniyle Türkiye en büyük sıçramayı sağlık alanında gerçekleştirmiştir. Türkiye sağlık konusunda özellikle geçici koruma altındaki Suriyelilere sunduğu imkanlar açısından değerlendirildiğinde 2020 yılı itibarıyla 28 üye devletten oluşan AB ortalamasının üzerinde bir not almıştır.

AİLE BİRLEŞİMİ NOTU: 53/100

Aile birleşimi konusunda da Türkiye önemli bir ilerleme kaydederek yine AB ortalamasının üzerinde bir not elde etmiştir. Aile birleşimi alanında, özellikle bağımlı ergin çocukların belirlenmesinde 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'na, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) 2016 tarihli Uygulama Yönetmeliği'nin yaptığı gönderme ile [md. 30(5)], sınırlı bir tanım belirlenmiştir. Bu sebeple sadece ilgili Kanun'da belirtilen bağımlılık hâlindeki ergin çocukların aile ikamet izninden faydalanmaları mümkün olabilmektedir.

EĞİTİM NOTU: 52/100

2015 yılına oranla eğitim notunda önemli bir iyileşme olup göçmen kökenli çocukların örgün eğitim süreçlerine uyumu başarılı bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Türkiye eğitim konusunda özellikle geçici koruma altındaki Suriyelilere sunduğu imkanlar açısından değerlendirildiğinde 2020 yılı itibarıyla 28 üye devletten oluşan AB ortalamasının üzerinde bir not almıştır.

VATANDAŞLIĞA ERİŞİM NOTU: 50/100

Geçici koruma altındaki kişilerin vatandaşlığa erişimi konusunda da önemli bir ilerleme kaydedilmiştir. Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun (5901 Sayılı Kanun) 11(2). maddesinde yapılan değişiklik ile birlikte Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancıların mevcut vatandaşlıklarından çıkmaları şartı artık aranmamaktadır. Vatandaşlık konusunda kaydedilen ilerleme Türkiye'yi AB ortalamasının üzerinde bir noktaya çekebilmiştir.

AYRIMCILIK İLE MÜCADELE NOTU: 50/100

Ayrımcılık ile mücadele konusunda Türkiye 2015 yılına göre büyük bir ilerleme kaydetmiştir. Bu değişikliğin temel nedeni ise 2016 yılında 6701 Sayılı Kanun'la İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'nun kurulmuş olmasıdır. Ancak buna rağmen Türkiye, AB ortalamasının bir hayli altında kalmıştır.

UZUN DÖNEM İKAMET İZNİ NOTU: 42/100

Uzun dönem ikamet izni konusunda 2015 yılına göre önemli bir ilerlenme sağlanmıştır ancak Türkiye, AB ortalamasının altında kalmıştır.

İŞ GÜCÜ PİYASALARINA ERİŞİM NOTU: 22/100

Geçici koruma altından bulunanların ve kayıtlı kimliği olan yabancıların 2017/1 İŞKUR (Türkiye İş Kurumu) genelgesi ile devlet istihdam kurumu İŞKUR tarafından sağlanan hizmetlere eşit olarak erişimi sağlanmıştır. 2016 Ocak ayında geçici koruma altındaki kişilere çalışma izni verilmesi konusu da düşünüldüğünde 2015 yılına oranla bir ilerleme sağlanmış ancak bu ilerleme pratikte büyük oranda karşılık bulamamıştır. Göçmenlerin kayıt dışı bir şekilde çalışmalarının önüne geçilmesine yönelik düzenlemeler henüz gerçekleştirilememiştir. İş gücü piyasalarına erişim açısından bakıldığında Türkiye AB ortalamasının çok altında bir yerde kalmaya devam etmektedir.

SİYASAL KATILIM NOTU: 5/100

Karnede alınan en düşük not, göçmenlerin siyasal katılımına olanak tanıyacak yasal düzenlemelerin ve uygulamaların pek görülmediği siyasal katılım konusudur. 2015 yılından bu yana söz konusu alanda bir ilerleme kaydedilememiştir. Türkiye, AB ülkeleriyle kıyaslandığında bu konuda çok gerilerde kalmıştır.

SONUÇ

Geçtiğimiz beş yıl içerisinde Türkiye'de sosyal uyum konusunda çok önemli birtakım ilerlemeler kaydedilmiştir. Özellikle sağlık, eğitim, aile birleşimi, vatandaşlık, ayrımcılık ile mücadele ve uzun dönem ikamet izni gibi alanlarda Türkiye'nin gerçekleştirdiği yasal ve idari düzenlemeler ile hayata geçirdiği uygulamaların altını çizmekte fayda var. Ancak formel iş gücü piyasalarına erişim ve siyasal katılım konusunda henüz başarıya ulaşılamadığı görülmektedir. Unutulmaması gereken bir diğer nokta da yukarıda yapılan değerlendirmeler ve sunulan ölçülerin daha çok hukuki metinler ve düzenlemeler üzerinden yapılmış olduğu, zaman zaman bu tür düzenlemelerin pratikte karşılık bulma konusunda birtakım sıkıntılarla karşılaştığı gerçeğidir. Ancak son birkaç yıldır uyum konusu kamusal alanda yeterince dillendirilmemiş olsa da gerek devlet aktörlerinin, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının yerel ve ulusal düzeylerde sergiledikleri başarılı çalışmalar gerekse Türkiye'nin kendi göç tarihinden edindiği birikimin kazandırdığı deneyimler üzerine inşa edilen uygulamalar ve gerekse de Belediye Kanunu'nun 13. maddesinde yer alan hemşehrilik ilkesinin sunduğu imkânların da katkısıyla uyum konusunda başarılı bir performans sergilenebilmiştir.

PALADIN
PALADIN

“BELEDİYELER MESULİYET PAYLAŞIMINDA ULUSLARARASI CAMİAYA BASKI YAPABİLİR”

Prof. Dr. Kemal Kirişci ile Türkiye ve Avrupa Birliği'nin göç bağlamındaki ilişkilerinden, göç mutabakatından Küresel Mülteci Mutabakatı’na uzanan kapsamlı bir söyleşi yaptık.

MERVE AĞCA*

36 DAKİKA

Prof. Dr. Kemal Kirişci

Dünyaca önemli düşünce kuruluşlarından biri olan Brookings Enstitüsü’nde çalışmalarını yürüten Prof. Dr. Kemal Kirişci, uzun zamandır göç ve iltica konularında literatüre de önemli katkılar sunmaktadır. Avrupa Birliği-Türkiye ilişkileri, Amerika Birleşik Devletleri-Türkiye ilişkileri, Türk dış politikası ve ticaret politikaları, Avrupa entegrasyonu, göç, etnik çalışmalar ve mülteci hareketleri ilgi alanları arasında yer almaktadır. Kendisiyle 2020’nin Ekim ayında İstanbul’a ziyareti esnasında Türkiye ve Avrupa Birliği'nin göç bağlamındaki ilişkilerinden, Türkiye ve AB arasındaki göç mutabakatından, Küresel Mülteci Mutabakatı’na odaklanan bir söyleşi yapma fırsatı bulduk.

Merve Ağca: Özellikle son yıllarda göç konusu, Suriye kaynaklı göçle birlikte, oldukça fazla gündemde yer alıyor. Türkiye son 4-5 yıldır dünya üzerinde en fazla göçmen ve mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumuna geldi. Türkiye'nin göç konusuna yaklaşımı da aslında daha çok Suriyeli göçü bağlamında şekillenmeye başladı bir anlamda. Bu noktada önemli aşamalardan bir tanesinin 2016 yılının Mart ayında Türkiye ile Avrupa Birliği arasında imzalanan sözleşme olduğunu söyleyebiliriz. Bu sözleşmenin arkasında yatan mantığı nasıl açıklayabiliriz? Odak noktaları nelerdir? Türkiye bu mutabakatta nerede duruyor?

Kemal Kirişci: Suriyelilerin Türkiye'ye sığınma durumunda kalmaları ve onların geçici koruma altına alınmış olmaları kendi içerisinde çok önemli, çok büyük bir olgu ve siz de haklı olarak altını çizdiniz. Bugün bu sığınma olayından dolayı Türkiye dünyada en çok sayıda mültecinin bulunduğu ülke konumunda. Ben bu konulara 90’ların başından itibaren eğildiğimde, üzerinde çalıştığımda, araştırmalar yaptığımda, bürokrasi ile yakın çalıştığımda, hiçbir zaman bir gün Türkiye'nin bu konumda olacağı aklımın ucundan geçmemişti. Ancak şunu da hatırlatmak isterim ki en azından benim kariyerim süresince Türkiye'ye her zaman mülteci hareketleri oldu, sığınma hareketleri oldu. Bunların bazıları kitlesel oldu, bazıları da daha bireysel hareketler oldu. Ama 90’lardan itibaren Türk kamu kurumları, özellikle o zamanlar Emniyet Genel Müdürlüğü ve diğer kuruluşlar, bu gerçekçilik karşısında birtakım reformlar geliştirdi. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği önemli rol oynadı. Bilahare Avrupa Birliği ile katılım sürecinde de çok önemli gelişmeler oldu. Bunun altını iki nedenden dolayı çizmek isterim. Türkiye’de kamu kurumları ve özellikle yerel yönetimler arasında önemli bir tecrübe birikimi oluştu. Şimdi tabii sivil toplumda çok daha zengin bir tecrübe var. Ama 1990’larda ve 2000’li yıllarda Türkiye'nin bir tecrübesi var, bir birikimi var. Bunun altını çizmek lazım. İkinci altını çizmek istediğim konu; her ne kadar Türkiye ve Avrupa Birliği arasında Mart 2016’da imzalanan anlaşmadan çok konuşuluyor, çok bahsediliyorsa da benim açımdan ondan önce 2013 senesinde kabul edilen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yasası çok daha önemli bir gelişme oldu. Türkiye, tarihinde ilk defa iç hukukunda sığınmacıları ilgilendiren bir kanun geliştirdi ve bu kanun her ne kadar Avrupa Birliği’ne katılım süreci içerisinde kaleme alındıysa da geçmişten gelen o bahsettiğin doksanlardan gelen bir birikimi de içerisinde ihtiva ediyor. Eğer Türkiye 2013 senesinde böyle bir kanunu kabul edip ertesi sene Göç İdaresi Genel Müdürlüğü gibi bir yapılanmaya, hem merkezde hem yerelde bir yapılanmaya gitmemiş olsaydı acaba biz bugün nerede olurduk? Bunu görerek Mart 2016’daki anlaşmaya bakmak lazım. Zaten bu anlaşmanın da bir geçmişi var. Bu anlaşmanın geçmişinin bir ayağı katılım süreci içerisinde Türkiye'nin Avrupa Birliği ile geliştirdiği Geri Kabul Anlaşmasıydı. Bu anlaşma aşağı yukarı 2005-2006 senelerinden beri masada olan bir sürecin ürünü oldu.

*Marmara Belediyeler Birliği Göç Politikaları Uzmanı

Bir de Kasım 2015'te, bu Mart 2016'daki anlaşmanın benzeri kabul görmüştür iki tarafça. Bu anlaşmanın, mantığında iki faktör yatıyor diyebilirim. Birinci faktör bence uluslararası mülteci hukuku çerçevesinde olumlu bir faktör. Uluslararası mülteci hukukunun önemli bir ilkesi olan yük paylaşımı boyutu var. Bu boyut çoğu zaman Türkiye'de pek dikkate alınmayan bir boyutu. Diğer boyutu ise Avrupa Birliği menfaatlerini öne çıkaran boyutu. 2015-2016 yıllarında 1 milyona yakın göçmen ve sığınmacı Türkiye üzerinden Avrupa Birliği'ne -tabir uygunsa- akmıştı ve bu akış neticesinde de Avrupa Birliği'nin iç siyaseti ama daha da önemlisi Avrupa Birliği'nin kurumları; özellikle Schengen serbest dolaşımı sağlayan yapısı sarsıldı. O dönemde bu akışın "Acaba Avrupa Birliği'nin yıkılmasına mı neden olacak?" gibi sorular gündeme geliyordu. 2015-2016'da yaşanan bu vakanın öneminin altını çizmek isterim. Hatta bu mülteci akışının bir sonucu da Avrupa Birliği'nin siyasi anlamda sağa doğru kaymış olması. Bazı ülkelerde popülist liderlerin başa gelmesi ve Avrupa Birliği'nin temelini teşkil eden ilkeleri çiğnedikleri veya zayıflattıklarını da söyleyebiliriz. Bu pencereden bakıldığında Mart 2016 anlaşmasının böyle bir önemi de var. O da kayışı engellemek için bu göçü yavaşlatmak, durdurmak. Tabii bunun da Türkiye üzerine getirdiği çok önemli bir yük var. Türkiye bu mutabakatın neresinde duruyor? Türkiye'de o dönemde ve o dönemdeki başbakan bunu bir pazarlık vesilesi yaptığı ve Türkiye'nin uzun zamandır Avrupa Birliği'nden talep etmekte olduğu ve bir türlü alamadığı, kendi vatandaşları için vize serbestliğini masaya getirebildi ve bu mutabakatın bir parçası yapabildi. Aynı zamanda o senelerde Türkiye'nin katılım süreci ciddi bir şekilde yavaşlamıştı. Bu sürecin hızlandırılmasına yönelik birtakım adımların da atılmasını sağlamıştı bu mutabakat. Buradan nereye varıyoruz? Her ne kadar konu büyük sayılarda Türkiye'de bulunan sığınmacılar ve o konumdaki kişilerin yarattığı yükün paylaşılması olsa da anlaşmanın bir de iki tarafın menfaatlerinin birleştirildiği bir boyutu da var.

Merve Ağca: Peki, yerel yönetimlerin rolü bu noktada nedir?

Kemal Kirişci: Tabii Marmara Belediyeler Birliği olarak sizin açınızdan çok önemli bir konu. Ama mültecilerin neredeyse tamamı, kamp dışında ve belediyelerin sorumluluk alanlarına giren yerlerde bulunuyorlar. Bugün hem Türkiye'de hem de uluslararası camiada mültecilerin korunması, mültecilerin temel ihtiyaçlarının karşılanması ve zaman içerisinde onların topluma uyumlarının sağlanması konusunda belediyelerin ön cephede oldukları artık bilinen bir gerçek. Ama mutabakatın kendisine bakarsanız, yanılıyor olmak istemem ama doğru hatırlıyorsam 9 maddesi vardı mutabakatın, o maddeler arasında ben yerel yönetimlerle ilgili herhangi bir konuyu hatırlamıyorum.

Merve Ağca: Aslında göç konusunda, Türkiye'nin geçmişteki göç tecrübesini, belki İskan Kanunu'ndan ve çok daha öncesinden gelen süreçleri de içinde barındıran bir tecrübenin de dahil olduğu kurumsallaşma süreci var. Yani sizin o bahsettiğiniz Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun da etkisiyle yine Suriyeli göçünün devamında Avrupa Birliği ile olan ilişkilerde yeni bir kurumsallaşma süreci mevcut. Avrupa Birliği'nin kendi içinde de aslında göç politikalarında bir değişim, dönüşüm, bir arayış söz konusu. Yerel yönetimlere mutabakatta bir rol verilmediğini söyledik. Yük paylaşımından bahsettiniz, aynı zamanda uluslararası kuruluşlar da sivil toplum kuruluşları da çoğu zaman bir sorumluluk paylaşımından bahsediyor. Bu sorumluluk paylaşımı Eylül ayında yine aslında 2006 yılında New York'ta göçmenler ve mültecilere ilişkin düzenlenen büyük çaptaki zirvede ele alınan konulardan bir tanesi. Türkiye de bulunduğu konumdan dolayı katkıda bulundu. Hem mülteciler hem de göçmenler için mutabakat hazırlıkları gündeme geldi. Mültecilerin korunması, çok sayıda mültecinin bulunduğu ülkelerle ilgili yük paylaşımının yapılması sorunlu alanlardan bir tanesi olarak karşımıza çıkıyor. Yani 26 milyon mültecinin varlığından bahsediliyor. Bunun yüzde 80'inin gelişmekte olan, hatta kaynaklarının oldukça sınırlı olduğunu gördüğümüz ülkelerde bulunduklarını görüyoruz, araştırmalarda ifade ediliyor. Küresel Mülteci Mutabakatı yaklaşık 160 ülke tarafından imzalandı. Amerika'nın ve Macaristan'ın geri çekilmeleri nedeniyle orada bir farklı durumu var. Belki bu anlamda işin diğer siyasi boyutundan bahsedilebilir. Küresel Mülteci Mutabakatı'nın hukuken bir bağlayıcılığı yok. Ama bu konuya küresel gündemde yer verilmesi devletler arasında gerçek anlamda bir sorumluluk paylaşımının konuşulması çok önemli. Mutabakatların kabul süreçlerinden ve içeriğinden biraz bahsetmek gerekirse, nedir bu mutabakatların özelliği? Yerelde ne gibi yansımaları olabilir veya olmalı?

"Geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin -bazen mükerrer şekilde- aldıkları Türkçe dil kursları neticesinde Türkçe öğreniliyor mu? Mültecilerin melekelerini geliştirmeye, iş, istihdam bulma kapasitelerine yönelik projeler hakikaten istihdam sağlıyor mu? Bu boyut zayıf kalıyor ve önümüzdeki dönemde bu konu daha çok gündemde olacak."

Kemal Kirişci: Bir defa ben şunun altını çizmek isterim, sizin bahsettiğiniz Eylül 2016 senesinde New York'ta Birleşmiş Milletler'de yapılan zirvenin arkasında yatan dinamik 2015-2016 yılında yaşanan bu göç kriziydi. O göç krizi olmasaydı bu zirve kesinlikle olmazdı. Aynı zamanda da Aralık 2018'de kabul edilen ve o zirveden çıkan Küresel Mülteci Mutabakatı da gerçekleştirilemezdi. 1951 Cenevre

Sözleşmesi -İkinci Dünya Savaşı sonrasında kaleme alınan ve Türkiye'nin de kaleme alınmasında katkısı bulunduğu sözleşme- bugüne kadar mültecilik konusunun ana temelini teşkil ediyordu ve bu sözleşmeyi imzalayan ülkeler mültecilerin korunması konusunda birtakım yükümlülükleri kabul ettiler. Bu yükümlülükler arasında en önemlisi hiçbir sığınmacının ya da sığınma başvurusunda bulunan kişinin veya mülteciliği kabul edilmiş yani sığınma başvurusu kabul edilip de mültecilik statüsünü kazanmış bir kişinin kendi ülkesine, hatta hayatının tehlikeye düşebileceği bir coğrafyaya gönderilmemesi yükümlülüğü var. Bu sözleşme mültecilik sorunun çözümünde ise üç yolu öngörmüş. Bunların birincisi bu insanların kendi ülkelerine kendi istekleri ile geri dönebilmeleri, yani o ülkede onları sığınmaya başvurmalarına mecbur eden durumun düzelmesi, sorunların çözülmesi ve kendi ülkelerine dönebilmeleri. İkinci çözüm yolu, yani uzun dönemli çözüm yolu; üçüncü ülkelere yerleştirilmeleri. Bunun adına "resettlement" deniyor. Üçüncü çözüm yolu ise bulundukları ülkelere entegre olmaları, yani zaman içerisinde bu ülkelerin vatandaşları olmaları.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği her haziran ayında bir evvelki senenin raporunu yayınlar. Biraz evvel bahsettiğiniz 26 milyonun içinde 5 milyona yakın da Filistinli var. 1948 ve 67 savaşları neticesinde evlerinden, yerlerinden olmuş ve zaman içerisinde de sayıları artmış. Bunları çıkardığınız zaman elinizde 22 milyon civarında mülteci kalıyor ve bunların aynı sizin dediğiniz gibi yüzde 80-85'i kalkınmakta olan, kaynakları kısıtlı olan, gelişimini tamamlayamamış ülkelerde bulunuyor. Ancak diğer kalanları Avrupa Birliği, Kuzey Amerika gibi ülkelerde. Ama bunun arkasında çok önemli başka bir istatistik de var. Bu yüzde 80'in içindeki aşağı yukarı yüzde 70-72 -tam rakamı doğru veremiyor olabilirim ama o civardaki bir mülteci kitlesi de- 5 seneden daha fazladır bulundukları konumda sıkışıp kalmış durumdalar. İngilizce tabiriyle, daha doğrusu mülteci olgusu çerçevesinde "protracted situation", yani çözümlenemeyen durumda bulunuyorlar ve bu uzun bir süredir süregeliyor. Bahsettiğimiz göç krizi bu zirvede bu konunun gündeme alınmasına da vesile oldu ve mutabakatın büyük bir kısmı, bu gerçeği çözümleme demeyeyim de, bu sorumluluğun nasıl paylaşılacağı üzerine birtakım önerilerden meydana geliyor. "Yük paylaşımı" ilginç bir şekilde Cenevre Sözleşmesi'ne ait olan bir terim, o terimi kullanmayı tercih etmediler. Onun yerine "sorumluluk paylaşımı" kavramını getirdiler. Mutabakatın da bana göre, yani bu benim kendi görüşüm, kendi değerlendirmem; iki tane ayağı var. Birisi yine İngilizce tabiriyle "self-reliance" bu bir türlü çözümlenemeyen durumda bulunan mültecilerin gittikçe kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlamak ve onları o ülkeye bir yük teşkil etmekten çıkarmak. Diğer ayağı ise mültecileri misafir eden toplumların dayanıklılığını artırmak; "resilience of host-communities". Bu iki ayak bugünkü Türkiye'nin bulunduğu konum açısından çok önemli. Mart 2016 mutabakatı açısından da çok önemli. Özellikle bu konuyu yakinen takip edenler farkındadır tahmin ediyorum; "FRIT 1, FRIT 2" diye terimler kullanılıyor. FRIT İngilizce tabiriyle Facilities for Refugees in Turkey. Yani Türkiye'deki mültecilerle ilgili belge diyelim, "facility" kolaylık diye tercüme edilecek ama tam uymayacak. Bu FRIT 1, daha ziyade Türkiye'de bulunan mültecilerin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik fonlar sağlarken FRIT 2 ise mültecilerin kendi ayakları üzerinde durabilmeleri, bulundukları topluma uyum sağlayabilmeleri ve aynı zamanda da toplumla olan bağlarını güçlendirebilmek için yerel halkın göreceli daha zayıf konumda olan kısımlarına da destek vermeye yönelik zayıf konumda olan kısımlarına da destek vermeye yönelik fonlar sağlıyor. Mart 2016 mutabakatı ile Küresel Mülteci Mutabakatı arasında önemli bir ilişki var ve bu ilişkinin, benim naçizane görüşüm, daha güçlendirilmesi lazım.

Merve Ağca: Yerel yönetimlerin rolüne baktığımızda, Küresel Mülteci Mutabakatı'nda, biraz daha sorumluluk paylaşımı bazında, hem uluslararası kuruluşlar hem sivil toplum kuruluşları tarafından bir şekilde sürece dahil edilmeye çalıştıklarından bahsettiniz. Marmara Belediyeler Birliği de aslında o sürece müdahil olmuştu. Göç Politikaları Merkezi olarak o görüşmelerde, yan etkinliklerde yer almıştık belediyelerimizi temsilen.

Kemal Kirişci: Yerel yönetimlerin gecikmeli olarak olsa da Mutabakatın içerisine önemli bir paydaş (stakeholder) olarak eklenmesi sürecini Brookings'de çalışırken yakinen takip ettim. Bizimle beraber çalışan bir uzman, dünyada yerel yö-

netimlerin mutabakata dahil edilmesi konusunu en çok gündeme getiren kişilerden bir tanesiydi. Yani Brookings'in de Küresel Mülteci Mutabakatının oluşmasında bir katkıda bulunduğunu söyleyebiliriz. Özellikle yerel yönetimlerin öneminin tanınması ve mutabakatın içerisinde bazı önerilerin yerel yönetimleri güçlendirmeye yönelik olması sağlandı.

Belediyeler birliği olarak Küresel Mülteciler Mutabakatı süreçlerine de bir şekilde müdahil olduğunuzdan bahsettiniz. Bu Mülteci Mutabakatının önemli bir ayağı da burada verilen sözlerin, yapılan önerilerin takibi için kurulan mekanizma. Bunun da adı Global Refugee Forum oldu, yani Küresel Mülteci Forumu. Bu forum geçen sene, zannediyorum sene sonuna doğru toplandı ve Türkiye'den çok önemli bir katılım oldu. Hem hükümet nezdinde önemli bir katılım oldu hem STK'lar nezdinde hem de belediyeler nezdinde önemli bir katkıda bulunuldu. Ama aynı zamanda da nasıl Türkiye Cenevre Sözleşmesi'nin kaleme alınmasında göreceli olarak mütevazı bir rol oynadıysa Cenevre Sözleşmesi'ni hazırlayan ve ilk imzalayan ülkelerden birisiydi, Küresel Mülteci Mutabakatı'nın hazırlanmasında da çok önemli ve öncü bir rol oynadı. Belki söyleşinin ileri safhalarında buna döneriz ama bunların arasında benim özellikle dikkatimi çeken bir önerinin Türkiye Dışişleri Bakanlığı tarafından yapıldığını da duydum Bu öneri de şu ki çok sayıda mülteciyi barındıran ülkelere, mültecilerin formel ekonomide istihdam edilmesi karşılığında, uluslararası camianın bu ülkelere dış ticaret kolaylıkları sağlanması fikrinin tamamen Türkiye'den kaynaklandığı ve mutabakatın içerisine girdiğinin altını çizmek isterim. Bu da Türkiye'nin bu konularda uluslararası camiada politika geliştirme açısından ne kadar önemli bir konuma geldiği.

Merve Ağca: Buradan uyum konusuna geçecek olursak göçmen ve mültecilerin topluma ve ekonomiye adaptasyonu anlamında bir yaklaşımdan da bahsettiniz. Bu durumun tam tersi de geçerli. Sosyal uyum konusunda aldığımız yolun istihdam ve ekonomik entegrasyonu da kolaylaştırdığını söylemek mümkün bir taraftan. Diğer yandan Cenevre Sözleşmesi'nde yer verilmeyen bir ilke olarak, yerel halkın bu süreçlere dahil edilmesi, yerel toplulukların güçlendirilmesine ilişkin birtakım mali destek

> **Türkiye ve AB arasında Mart 2016'da imzalanan anlaşma çok konuşulsa da 2013'te kabul edilen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yasası çok daha önemli bir gelişme. Türkiye, tarihinde ilk defa iç hukukunda sığınmacıları ilgilendiren bir kanun geliştirdi. Eğer Türkiye bu kanunu kabul edip ertesi sene hem merkezde hem yerelde bir yapılanmaya gitmemiş olsaydı acaba biz bugün nerede olurduk?**

mekanizmalarının geliştirilmesi Küresel Mülteci Mutabakatı'ndaki önerilerden bir diğeriydi. Türkiye'de de yerel düzeyde aslında pek çok aktör tarafından bu konuda yürütülen çok kıymetli projeler var. Bu projelerin de birçoğunun kısa ve orta vadede katkılarını görüyoruz. Peki, Türkiye'nin kalkınma yaklaşımı, politikaları ve tabii buna ek olarak ulusal göç stratejisini ya da bu anlamdaki çalışmalarını dikkate aldığımızda bu projeleri nerede konumlandırabiliriz? Şimdiye dek yapılan çalışmaları ulusal kalkınma ve göç politikalarımız bağlamında şekillendirebildik mi? Mültecilerin toplumsal artı değer üretimi bağlamında süreçlere katılımı açısından nasıl bir politika izlendi veya politika izlendi mi? Şimdiye kadar yürütülen çalışmalar ortak bir amaca hizmet ediyor mu? Daha çok ekonomik kapsayıcılık ve kalkınma bağlamında bakacak olursak süreç ne yönde şekilleniyor? Bu süreçte yerel yönetimlerin bir rolü olabilir mi?

Kemal Kirişci: Tabii Türkiye'de çok önemli sayıda projeler gerçekleştirilmeye başlandı. Yalnız benim alanda yaptığım görüşmelerden izlenimim grup projeler arasındaki koordinasyon konusunda sıkıntılar yaşandığı, projeler arasında tekrarların olduğu, projelerin etkisinin ne olduğunun iyi incelenmediği, donörlerin daha ziyade verilen fonların kendi kriterlerine göre doğru harcanıp harcanmadığına ağırlık verdikleri ve projenin içerisinde tanımlanmış olan hedeflerin yerine getirilip getirilmediği üzerine odaklandığı. Oysa bu projelerle angaje olan hem kamu kurumları hem yerel yönetimler hem de STK'lardan aldığım duyum ise burada projelerin etkisinin ne olduğu, yani bir sürdürülebilir etkisi olup olmadığı sorusunun önemi. Mesela geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin aldıkları, bazen mükerrer şekilde aldıkları Türkçe dil kursları neticesinde Türkçe öğreniliyor mu? Türkçeleri gelişiyor mu? Ekonomi ve kalkınmayla bağlantılı, mültecilerin melekelerini geliştirmeye, iş, istihdam bulma kapasitelerine yönelik projeler hakikaten istihdamı gerçekleştirebiliyor mu? Bu boyutun zayıf kaldığını görüyoruz ve tahmin ediyorum önümüzdeki dönemde bu konu daha çok gündemde olacak. Daha çok tartışılacak ve belki de bunu çözümlemeye yönelik adımlar atılacak.

Kalkınma noktasına gelirsek, kalkınma ile bu kalıcı etki arasında önemli bir ilişki var. Türkiye 11.

> **Türkiye nasıl ki Cenevre Sözleşmesi'nin kaleme alınmasında göreceli olarak mütevazı bir rol oynadıysa Cenevre Sözleşmesi'ni hazırlayan ve ilk imzalayan ülkelerden birisiydi, Küresel Mülteci Mutabakatı'nın hazırlanmasında da çok önemli ve öncü bir rol oynadı.**

Kalkınma Planı'nı kabul etti geçen sene ve bu Kalkınma Planına baktığınız zaman göçle bağlantılı hedefleri var. Bu hedeflere ulaşılabilmesi için bir göç strateji belgesinin hazırlanması lazım. Benim takip edebildiğim kadarıyla bu belge henüz hazırlanabilmiş, tamamlanabilmiş değil. Bir göç strateji belgemiz var bizim Türkiye olarak ama o belge Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) katılım süreci çerçevesinde kabul görmüş, 2000'lerin ortasına ait bir belge. Bu yeni belgenin ise çok farklı olması gerekecek. ise çok farklı olması gerekecek. Bu belgenin de Küresel Mülteci Mutabakatı ile bir bağlantısı var, her ne kadar bu bağlantı, ne kalkınma planında ne de bugüne kadar takip ettiğim tartışmalar içerisinde gündeme gelmemiş olsa da. Bu benim görüşüm. Bu bağlantı nedir? Küresel Mülteci Mutabakatı'nda biraz evvel gündeme getirdiğimiz, mültecilerin durumuna uygun bir çözümün yaratılmaması ve bulundukları ülkelerde sıkışıp kalmalarından kaynaklanan durumu çözebilmenin bir yolu da bu insanların bulundukları ülkenin kalkınmasına katkıda bulunmalarını sağlamak. Bu "self-reliance", yani mültecilerin kendi ayakları üzerinde durma fikri de bu kalkınma ile bire bir bağlantılı bir olgu. Bunların tartışılıyor olması ve Türkiye'nin bu alanda da öncülük yapıyor olması çok önemli. Çünkü biz burada Türkiye'de hep Türkiye odaklı konuşuyoruz. Hâlbuki her ne kadar Türkiye dünyada en fazla sayıda mülteciyi barındıran ülke olsa da Türkiye'nin konumunda bulunan başka ülkeler de var. Mesela Lübnan var, Ürdün var, Bangladeş var, Kenya var, Uganda var, Etiyopya var. Bu ülkeler Türkiye'ye göre göreceli olarak imkânları, kamu kapasiteleri, ekonomik gelişimleri çok daha kısıtlı ve Türkiye'nin bu alanda atacağı adımlar, bu adımları atarken uluslararası camia ve özelde AB ile geliştireceği ilişkilerin onlar açısından da önemi olduğunun altını çizmemiz lazım. Yani burada bir ortak amaçtan bahsedeceksek, sorunuzun sonunda bunu gündeme getirdiniz, burada AB ile Türkiye arasında bir ortak amaç meselesi var ama aynı zamanda Türkiye ile Türkiye'nin konumunda bulunan ülkeler arasında da bir ortak amacın olduğunu düşünüyorum. Özellikle yerel yönetimlere bakacak olursak Türkiye'de geleneksel bir yerel yönetim uygulaması var. Bu "Twinning Projects" denen, Türkiye'deki şehir eşleştirme geleneği çoktan beri var olan bir gelenek. Bu gelenek Avrupa Birliği'ne katılım süreci sırasında bayağı bir güçlendi. Mesela belediyeler örneğin Amman Belediyesi ile, Lübnan'daki bir belediye ile de bu alanda eşleşerek bir çalışmaya da girebilirler, kendi tecrübelerini paylaşabilirler ama aynı zamanda arkalarına Küresel Mülteci Mutabakatı'nı alıp ortak bir şekilde mesuliyet paylaşımı konusunda uluslararası camiaya da baskı yapabilirler.

Merve Ağca: Biraz daha yakın gündeme bakacak olursak da Yunanistan'daki bu en büyük mülteci kamplarından bir tanesi, hatta en büyüğü olan Moria'daki yangından iki hafta sonra, Eylül ayının sonunda Avrupa Birliği tarafından bir göç ve iltica paktı ilan edildi. "Yeni bir başlangıç" ve "devletlerarası güven inşası" dendi, çeşitli vaatler ortaya çıktı. Avrupa Komisyonu tarafından bu şekilde lanse edildi fakat bu yeni göç paktının alandaki ihtiyaca yanıt verme anlamında yetersiz olduğuna dair de oldukça ciddi eleştiriler vardı. Hatta göç paktından bahsedilirken 3 katlı ev benzetmesi de yapıldı. Birinci katta üçüncü ülkelerle yapılan anlaşmalar, menşei ülkeler, transit ülkeler. Bu ülkelerin durumu, göçmenlerin bulundukları ve yerleştirildikleri ülkelerde daha iyi koşullarda yaşam sürmelerine ilişkin birtakım düzenlemeler. İkinci katta sınırların güçlendirilmesi, sınır güvenliği ile ilgili araçların güçlendirilmesi. Üçüncü katta ise, göçmen ve mülteciler olur da Avrupa Birliği ülkelerine geçerlerse, diğer ülkelerle bir sorumluluk paylaşımına gidilmesi yönünde bir işaret vardı. Uygulamada da sorunların ortaya çıkacağı konuşuluyor. Bu anlamda sınır güvenliğinin oldukça altı çiziliyor. Avrupa Birliği'nin hem kendi içerisinde hem de dış sınırlar bağlamında bir güçlendirme politikasından da bahsetmek mümkün. Göç paktında çok fazla vurgu yapılıyor olması bu konuya Avrupa Birliği'nin göç ve sığınma konularında hak temelli yaklaşımdan uzaklaştığı anlamına gelir mi? Pek çok uluslararası kuruluş bünyesinde de sorumluluk paylaşımından bahsediliyor. Sorumluluk ve dayanışma ile ülkelerin çıkarları ve öncelikleri bu anlamda nerede duruyor, çatışıyorlar mı? Aslında aynı yöne mi bakıyorlar? Yeni Göç Paktı'nın Türkiye'ye etkileri ne yönde olur sizce?

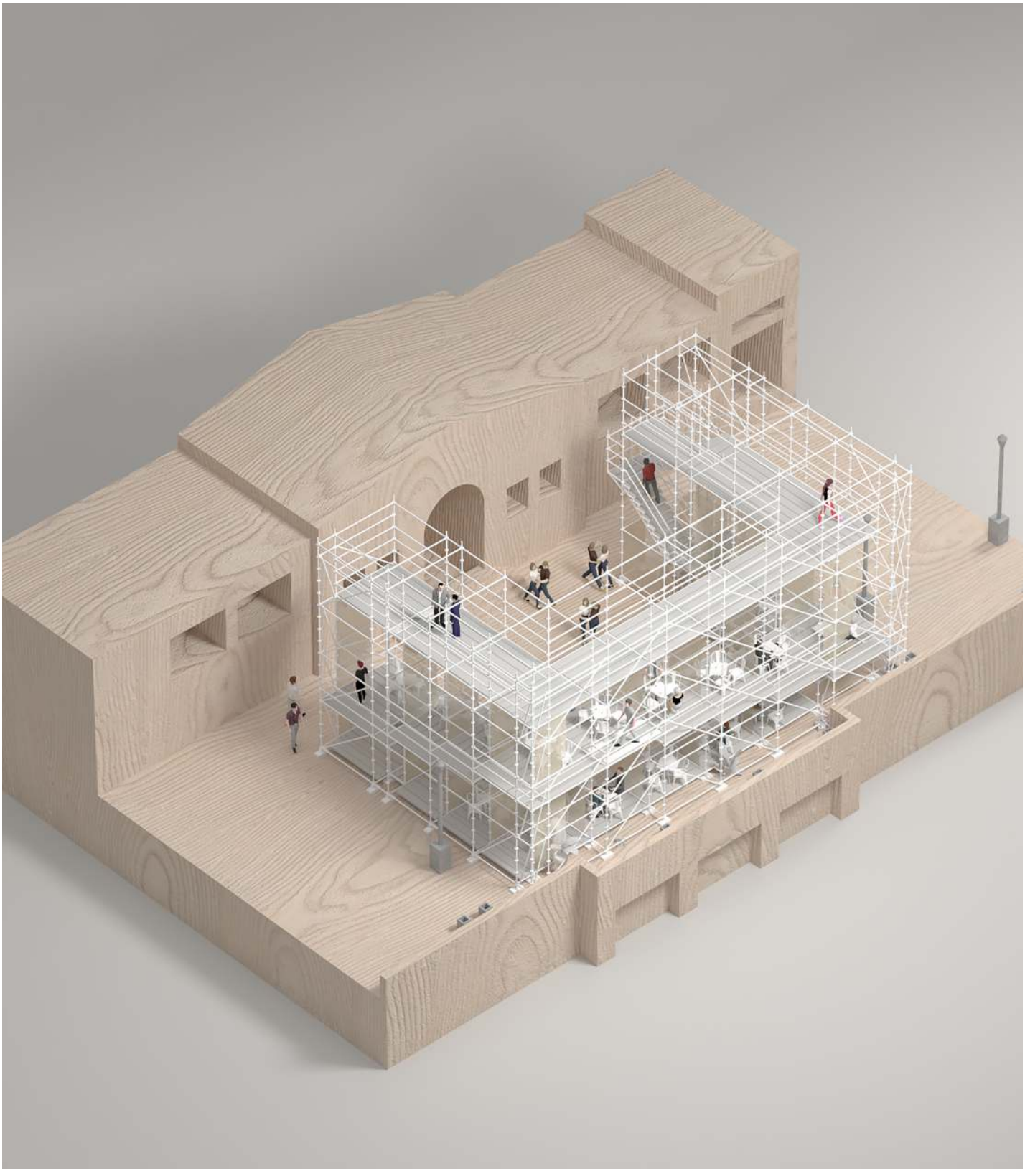
Kemal Kirişçi: Bu da büyük bir konu. Basite indirgemek gerekirse paktın çıkışı birbirleriyle etkileşim içerisinde olan, hatta bazen birbirleri ile zıt konumda olan iki siyasi akımın ürünü. Bir yanda Avrupa Birliği içerisinde hak temelli yaklaşımı savunan çevreler var. Bunların arasında Komisyon'da çeşitli birimleri saymak mümkün. Hak temelli sivil toplum örgütlerini saymak mümkün. Daha sosyal demokrat, daha soldaki siyasi partileri de anabiliriz. İsveç bir zamanlar hak temelli yaklaşımı güçlü bir şekilde savunan bir ülkeydi ama kendi içerisindeki siyasi gelişmeler neticesinde bunun da zayıfladığını görüyoruz. Bu madalyonun bir yüzü. Öbür yüzünde ise konuya daha devlet menfaati çerçevesinden bakan oyuncular var ki çoğu hükümetler, sağ partiler, daha milliyetçi muhafazakâr popülist aktörlerden bahsedebiliriz. Macaristan, Polonya, Slovakya gibi AB'ye daha sonradan katılmış ve siyaseten daha muhafazakâr, daha popülist yöne kaymış olan ülkelerden bahsedebiliriz. Bu iki gücün birbirleriyle etkileşimi ne-

ticesinde ortaya çıkmış bir pakt bu ve bu paktın içerisinde AB'de uzun bir zamandır gündemde olan bu göç konusunun dışsallaştırılması yani "externalization" var. Yani Avrupa Birliği'nin dışındaki ülkelere sorumluluğun kaydırılması diyelim. O ülkelerin Avrupa Birliği'ne göçü birazcık yavaşlatması, hatta engellemesini sağlayacak iş birliğine girilmesi; sizin bahsettiğiniz o üç katlı evin giriş katı birinci katı. Benim şimdiye kadar okuduğum ve dinlediğim yorumlarda bu yaklaşım çok tenkit ediliyor, daha doğrusu o madalyonun birinci yüzündeki sesler bu yaklaşımı çok tenkit ediyorlar ve bir "partnership" olacaksa bunun eşitlik üzerinden olması gerektiğinin altını çiziyorlar. AB'nin göç veren veya göçün transit geçtiği kalkınma sürecindeki üçüncü dünya ülkeleriyle AB lehine asimetrik bir ilişki içerisinde olmasının bir partnership olmayacağını söyleyen çevreler var. Çünkü bu bahsettiğiniz yeni paktta Avrupa Birliği'nin göçün kontrol edilmesi konusunda iş birliğine girmeyen ülkelere birtakım yaptırımlar getirmesi söz konusu ve bu yaptırımlardan bir tanesi de o ülkelerin vatandaşlarının Avrupa Birliği'ne girişlerinin zorlaştırılması, vize almasının zorlaştırılmasını gündeme getiriyor. Bu çokça tenkit edilen bir boyutu. Şimdi bir de üçüncü kattaki sıkıntılar var. Diyelim ki birinci katta alınan tüm tedbirlere rağmen yine de göçmenler geliyor, yine de sığınmacılar geliyor. Avrupa Birliği Schengen sisteminin önemli kolonlarından bir tanesi, Dublin Anlaşması olarak bilinir. Sığınma başvurusunda bulunacak kişilerin değerlendirilmesi ve düzensiz göçle mücadele, Avrupa Birliği'nin dış sınırlarındaki ülkelere bırakılmış bir yükümlülük. Bu da tabii Avrupa içerisinde yük paylaşımı konusunda birtakım sıkıntıları gündeme getiriyor ve bu sıkıntıları 2015-2016 dönemindeki göç krizi sırasında birinci elden gözlemledik. Bu çerçevede en çok sıkıntı çeken ülkelerden bir tanesi Yunanistan, diğeri İtalya. Malta'nın da karşılaştığı sıkıntılar var. Bunu gidermeye yönelik çok karmaşık, uygulamada çok büyük sıkıntılar yaratacak birtakım tedbirler öneriyor. Unutmayalım, bu yeni pakt henüz üye ülkeler tarafından kabul görmüş değil. Bu sadece bir öneri ve üye ülkelerin bunu tartışması, Avrupa Parlamentosu'nun da gündeminde şekillendirmesi ve karara bağlaması lazım. Bunun böyle olup olmayacağını göreceğiz. Yalnız her şeye rağmen, ben bardağın dolu kısmına da bakmak istiyorum. Her ne kadar dolu kısmı çok sığ olsa da. Siz hak temelli bir belgenin oluşmadığından bahsettiniz. Madalyonun o birinci yüzündeki aktörlerin çabasıyla bu yeni pakt şunu da öneriyor: Sığınmacıların ve düzensiz göçmenlerin haklarının korunduğu ve ihlal edilmediğini takip edecek bir mekanizmadan bahsediliyor, "monitoring mechanism" deniyor. Bence bu çok önemli. Bu yapılır, yapılamaz, bunu göreceğiz ama şu son birkaç sene içerisinde özellikle Yunanistan-Türkiye, Bulgaristan-Türkiye arasında bu geri itmeler gündeme geldi. Şubat ayında yaşanan kriz sırasındaki şiddet uygulamaları gündeme geldi. Bunun öncesinde zaten, yanılmıyorsam, İsveç, Hollanda gibi ülkeler, kendi ülkelerine ulaşarak sığınma talebinde bulunan kişilerin Yunanistan'a geri gönderilmelerini askıya almıştı, Yunanistan'da temel haklar yeteri kadar dikkate alınmadığı için. Bu konuya odaklanan bir mekanizma kurulacak. Bu olumlu, hatta batıda bu alanda geriye düşmüş ülkelere de bir örnek teşkil edebilir.

Türkiye açısından baktığımız zaman bence biraz evvel tartıştığımız konular ve Küresel Mülteci Mutabakatı'ndaki birtakım önerilerin bu yeni paktta yeteri kadar yeteri kadar gündeme getirilmediğini görüyoruz. Türkiye yapıcı bir ilişkiye girebilirse Avrupa Birliği'yle, bu konuların gündeme getirilmesinde olumlu sonuçlar alabilir diye düşünüyorum. Paktın Küresel Mülteci Mutabakatı nezdinde gündeme getirdiği tek bir konu var. O da üçüncü ülkelere yerleştirme, yani "resettlement". Yük paylaşımı örneği olarak Türkiye'den Ürdün'den, Uganda'dan, Kenya'dan ortak bir havuz içerisine alma fikrini öneri olarak sunuyor bu pakt. Bunun gerçekleşip gerçekleşmeyeceğine bakacağız.

I. Küresel Mülteci Forumu 2019 yılında Birleşmiş Milletler (BM) Cenevre Ofisi'nde düzenlenmişti.

LA CONCORDIA AMFİTİYATROSU, **BOGOTA**

Kentsel müdahalelerin şehrin vizyonu ve ihtiyaçları ile bağlantılı ve eşgüdümlü şekilde yapılması gerekliliğine inanan Colab-19 tarafından pandemi döneminde Bogota'da ticari hayatın canlanması için çok katlı bir açık hava mekanı tasarlandı. La Concordia olarak adlandırılan yapı yemek yeme, film gösterimi ve çeşitli performans etkinliklerinin sosyal mesafeye uygun olarak gerçekleştirilebilmesine olanak sağlamaktadır.

4 DAKİKA

Kendisini mimarlık laboratuvarı olarak tanımlayan Colab-19, COVID-19'un neden olduğu problemlere çözüm bulmak amacıyla kurulan bir girişimdir. En uzun karantina süreçlerinden birini yaşayan Bogota'da pek çok sektör pandemiden olumsuz etkilenmiş ve restoranların yüzde 40'ının kapanması nedeniyle de pek çok kişi işsiz kalmıştır. Colab-19, işletmelerin açık kalması ve yaratıcı performansların güvenli bir şekilde devam edebilmesi için iyi bir tasarımın neler yapabileceğini göstermeyi amaçlamıştır. Yeme-içme ve market servislerinin yanı sıra çeşitli dükkanlara da yer verilen yapının tasarımcıları, özelleştirilmemiş bir kamusal alan yaratmaya ve çocuklar için erişilebilir bir yapı tasarlamaya özen göstermişlerdir.

Tiyatroyu dışarı taşımak fikrinden doğmuş olan tasarım çözümü, tarihi binanın bir sahne dekoru olarak kullanılması ve amfitiyatrodaki izleyici bölümünün üç farklı fonksiyona (ticaret, yeme-içme ve kamusal alana) bölünmesi ile desteklenmiştir. Üç farklı kotta, U şeklinde düzenlenmiş olan geçici yapı, La Concordia bölgesindeki Galeri Santa Fe'ye bakmaktadır ve galeri ile beraber ortada bir avlu oluşturmaktadır. Alt kot ticaret için kamusal alan oluştururken, ikinci kattaki münferit platformlar kullanıcıların güvenli sosyal mesafede yemek yemesine ve performans izlemesine imkan tanımaktadır. En üst kat ise panoramik şehir manzarasının izlenebileceği yeşil bir çatı olarak kullanılabilmektedir.

Geçici bir strüktür olarak inşa edilen tasarımda inşaat malzemesi olarak hızlı, düşük maliyetli ve kolay erişilebilir olması nedeniyle yapı iskelesi kullanılmıştır. Geleneksel yapı malzemelerinin aksine geri dönüştürülebilen ve mimaride tekrar kullanılabilmesi mümkün olan bu malzeme, modüler ve dış mekân hissi uyandıran bir sistem kurulmasına imkan tanımıştır. Kolombiya'da geleneksel olarak kahve ve patates çuvalları yapmak için kullanılan doğal liflerden yapılmış bir tekstil olan yute, tasarımda yemek kabinlerini birbirinden ayırmak için kullanılmıştır. Bu sayede tasarımcılar endüstriyel bir malzeme olan iskelenin kullanıcılar üzerinde yaratabileceği soğuk etkiyi kırmayı amaçlamışlar ve %100 geri dönüştürülebilir malzemeler ile üretim yapılmasını sağlamışlardır.

Sürdürülebilir mimarlık için düşük maliyetli ve yüksek etkili çözüm sunan Colab-19, 'taktiksel mimari' olarak adlandırdığı bu sürecin pandemi sonrasında da devam ettirilmesi ile kamusal yaklaşımın kalıcı şekilde değişebileceğini umuyor ve amaçlarını pandemi sonrası kente ve yaşayanlarına daha iyi mekanlar sunmak olarak tanımlıyor. Ayrıca şehirlerin daha dayanıklı bir yolla güçlendirilmesi için kentsel uygulamaların kamu, özel sektör ve akademinin iş birliği ile yapılması gerektiğini belirtiyor.

Fotoğraf: Alberto Roa,
Tasarım Ortakları: Colab-19, Taller Architects, SCA
Proje Ortakları: Henry Gualdron, Layher Scaffolding, Alcaldía de Bogotá,
Secretaría de Desarrollo Bogotá, IPES Bogotá

KENT & DENİZ

Bu sayının Çizgi-Kent'i için "Kent ve Deniz" temasıyla bir açık çağrıya çıktık ve gelen yaratıcı görseller arasından seçtiğimiz çalışmaları sizler için derledik. Kent ve deniz ilişkisi bir yandan günlük hayatımızda pratik ettiğimiz (ya da edemediğimiz), bir yandan da üzerine çokça düşünülen, yazılıp-çizilen bir konu olduğu için her çalışma farklı bir perspektif sunuyor bizlere. Aleyna Yılmaz, pandemi döneminde bir kere daha önemini anladığımız, denizin kente/kentliye sunduğu ferahlığı anlatıyor. Gökhan Elbir, Melih Cevdet Anday'ın "Göçebe Denizin Üstünde" şiirinden dizelere yer veriyor çalışmasında, denizin kenarında onu çevreleyerek yükselen bir İstanbul'u resmediyor. Gültekin Serbest ise farklı bir perspektife yerleştiriyor bakışlarımızı, Italo Calvino'nun Görünmez Kentler kitabında bahsettiği, "üç kıyısıyla uzun bir boğazın, incecik bir körfezin, kapalı bir denizin üzerine yayılmış" İstanbul'u anlatan atlasları hatırlatıyor. Nur Türkoğlu, kent ve denizin bizlere sunduğu farklı perspektifleri sorguluyor ve Calvino'nun aynı kitabından bir alıntıya yer veriyor çalışmasında: "Karadan gelene başka, denizden gelene başka görünür kent." Türkan Hanım Özer ise bambaşka bir perspektif sunuyor, deniz ile kenti bir araya getiriyor, iç içe geçiriyor.

TÜRKAN HANIM ÖZER - Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Bölümü 2. Sınıf Öğrencisi

NUR TÜRKOĞLU Beykent Üniversitesi Mimarlık Bölümü Araştırma Görevlisi

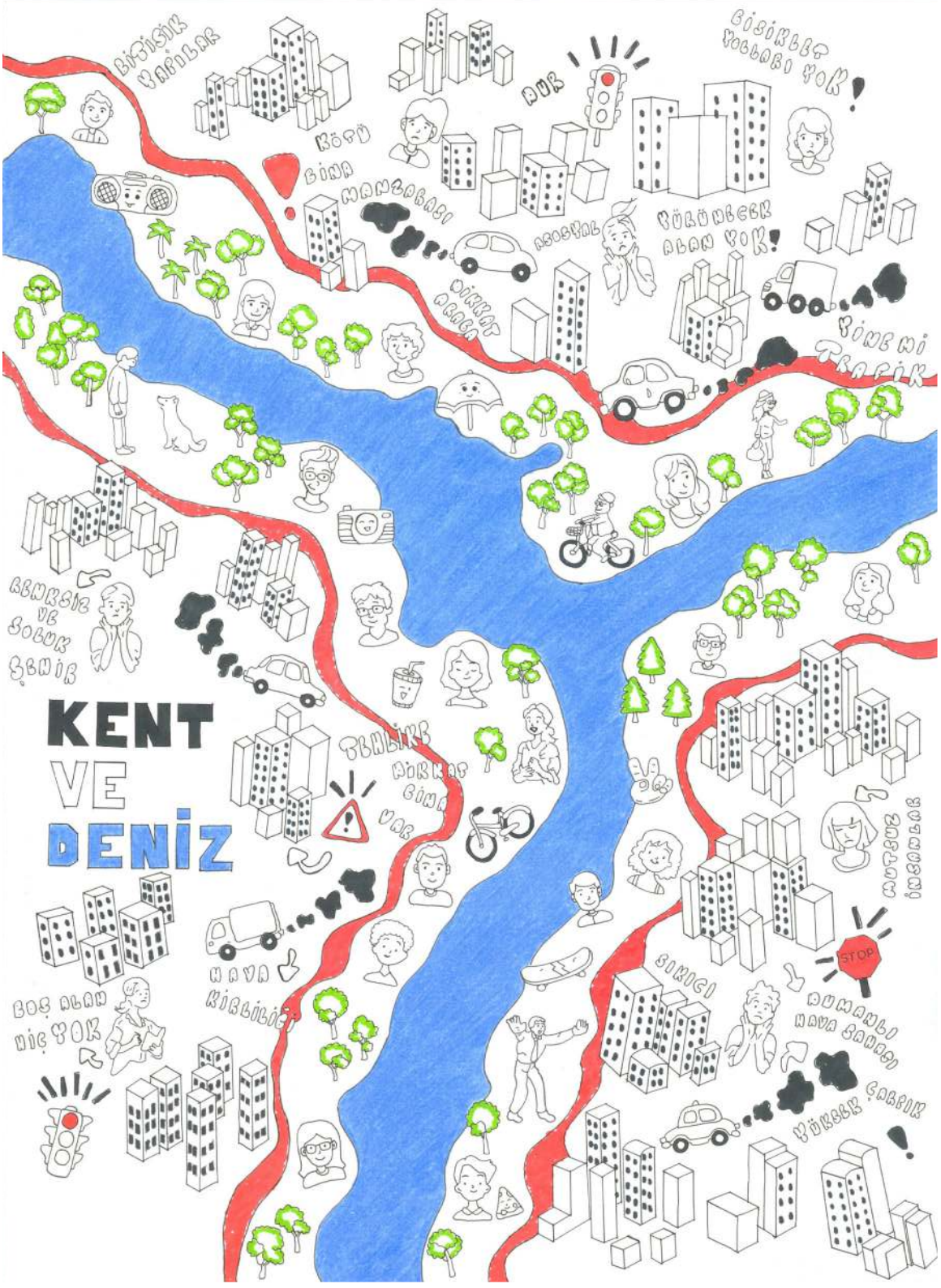

GÖRKEM ELBİR Marmara Üniversitesi Mimarlık Bölümü Öğrencisi
Görseldeki dizeler: Melih Cevdet Anday - Göçebe Denizin Üstünde şiiri

GÜLTEKİN SERBEST Ressam

HALİMA KHALİFA Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Bölümü 2. Sınıf Öğrencisi

ALEYNA YILMAZ Çankaya Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 4. Sınıf Öğrencisi

“GEZEGENİ HİÇE SAYAN İNSANİ GELİŞME, HİÇ DE İNSANİ DEĞİL”

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın 1990 yılından beri kalkınma olgusunu zenginliğin yanı sıra insana yakışır bir hayat ölçütü ile değerlendiren İnsani Gelişme Raporu’nun 2020 versiyonu, geride bıraktığımız yılın son günlerinde açıklandı. Rapor yerelden küresele tüm karar alıcılar için önemli mesajlar barındırıyor.

DR. FAİK UYANIK*

10 DAKİKA

Kalkınma olgusunu ekonomik gelişmenin yanı sıra bireylerin özgürlükleri ve insana yakışır bir hayat sürmeleri ölçütleriyle değerlendiren raporda yer alan İnsani Gelişme Endeksi; kişi başına düşen gelir, yurttaşların yaşam süresi ve eğitim süresine dair veriler toplanarak hesaplanıyor. Raporda bu endeksin dışında, kalkınma konusuna farklı açılardan bakmamızı sağlayan Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi, Toplumsal Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeksi, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi ve Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi gibi çeşitli endeksler de sunuluyor. Pandemi ortamında yayımlanan bu yılki raporda, gezegeni hiçe sayan bir insani gelişmenin sürdürülebilir olmadığı fikri, farklı boyutları ile ele alınıyor.

ANTROPOSENDE İNSANİ GELİŞME

Bilim insanları, Antroposen, yani İnsan Çağı olarak adlandırılan bu dönemde insanların gezegenin geleceğini şekillendiren baskın kuvvet olduğunu söylüyor. Çevresel felaketlerin ve COVID-19 gibi hastalıkların son yıllarda ciddi bir artış göstermesi ve insanların yaşamlarını tehdit etmesi bir tesadüfün ürünü değil. Aksine, bunlar insanların doğayı sorumsuzca sömürmeleri sonucunda ortaya çıkan felaketler. Kısacası, çevre ve doğa üzerindeki ağır baskıları azaltmak için cesur adımlar atmazsak insani gelişme artık duracaktır.

SORUNLAR

Rapor, insanlığın yarattığı üretim mekanizmaları, tüketim alışkanlıkları ve insan davranışlarının gezegen üzerindeki etkisine eğiliyor. Buna göre, gezegensel baskılara yeterince önem verilmediğinden, geleceğin kaynakları hızla tüketilip israf ediliyor ve çevresel felaketler de artıyor. Küresel salgın ve yakın zamanda yaşadığımız çevre felaketleri, aslında insanın gezegene uyguladığı ağır baskılar sonucu ortaya çıkan semptomlar ve bu baskıların azaltılmaması halinde bunlar, yaşadığımız son felaketler olmayacak.

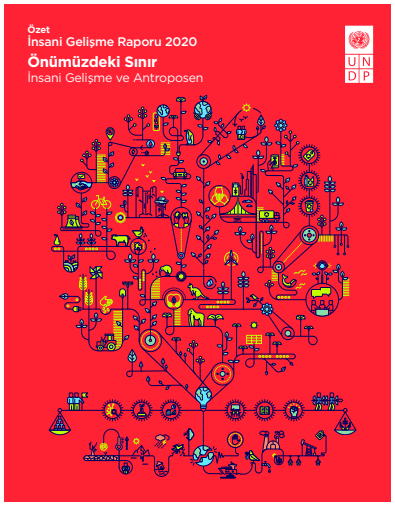
UNDP Başkanı Achim Steiner, “İnsanlar, gezegenimiz üzerinde her zamankinden çok daha büyük bir güce sahip. Pandemi, rekor sıcaklıklar ve hızla artan eşitsizlik ortamında, karbon ve tüketim ayak izlerimizin artık üstü örtülemez hale geldiği bir zamanda, bu gücümüzü, ilerlemeyle neyi kastettiğimizi yeniden tanımlamak için kullanmanın tam zamanıdır. Bu raporda gördüğümüz gibi, dünyada hiçbir ülke, gezegenimiz üzerinde ağır baskı yaratmadan çok yüksek insani gelişmeyi henüz başarabilmiş değil. Bu yanlışı düzeltecek ilk nesil bizler olabiliriz. İnsani gelişmenin önündeki sınır budur.” diyor.

KISIR DÖNGÜ

Son 30 yılın verileri incelendiğinde çarpıcı bir eğilim ortaya çıkıyor, gezegensel dengesizlikler ve sosyal eşitsizlikler birbirini büyütüp bir kısır döngü meydana getiriyor. Bu sorunlardan birini ortadan kaldırmak için diğerini de dikkatle ele almak gerekiyor. Bu nedenle, ciddi bir mücadele için bütüncül bir plana ve insanlık olarak iş birliğine ihtiyacımız var.

GEZEGENİMİZİN GELECEĞİ

İnsani Gelişme Endeksi’nin en üst sıralarında yer alan ülkeler, Gezegensel Baskı Endeksi’nde en kötü performansları gösteriyor. Diğer bir deyişle, insani gelişme konusunda başarılı olan ülkeler bu başarıyı

sağlarken gezegenimizin geleceği konusuna yeterince önem vermiyor. Rapora göre, insani gelişmenin önündeki sınır, bir yanda sosyal normlar, değerler, hükümetler ve mali teşvikleri dönüştürürken, diğer yanda da doğaya karşı değil doğayla birlikte çalışmayı gerektiriyor. Örneğin, yeni tahminlere göre dünyanın en yoksul ülkeleri 2100 yılına kadar, iklim değişikliği nedeniyle her yıl 100’ü aşkın günde aşırı hava olayına maruz kalabilecek. Ancak Paris Anlaşması’nın gerekleri tam olarak yerine getirilirse bu rakam yarıya düşürülebilecek.

Fosil yakıtlara sağlanan teşvikler de dünyanın pek çok yerinde devam ediyor. Raporda Uluslararası Para Fonu’nun bir çalışmasından yapılan alıntıya göre,

*BM Kalkınma Programı
Türkiye İletişim Bölüm Başkanı

kamu tarafından finanse edilen fosil yakıt teşviklerinin toplumlara toplam maliyeti (dolaylı maliyetler dahil), yılda 5 trilyon dolardan, diğer bir deyişle, küresel gayrisafi hasılanın yüzde 6,5'inden daha fazla. Yeniden ağaçlandırma ve mevcut ormanlara daha iyi bakmak bile tek başına, Sanayi Devrimi öncesi döneme kıyasla küresel sıcaklık artışının iki santigrat dereceye ulaşmasını önlemek için 2030 yılına kadar almak zorunda olduğumuz önlemlerin yaklaşık dörtte birine karşılık gelebilir.

NE YAPMALI?

Rapor, yaşantımızı çevreleyen karmaşık sorunları teşhis etmekle kalmıyor ve bu sorunların nasıl çözülebileceği konusunda öneriler sunuyor. Buna göre, öncelikle üretim ve tüketim alışkanlıkları değişmeli, doğayla uyumlu bir hale gelmeli. Ardından, ekonomik kalkınmayı gezegenle uyumlu ve sürdürülebilir hâle getirmek için raporda önerilen teşvik ve düzenlemeler hayata geçirilmeli. Ayrıca, küresel ısınmanın sınırlanması amacıyla sera gazı salım miktarının küresel ölçekte yüzde 37 oranında azaltılabilmesi için raporun önerdiği yirmi "doğa temelli çözüm" önerisi hayata geçirilmeli.

DOĞAYI KAYBETME PAHASINA DEĞİL, DOĞA TEMELLİ BÜYÜME

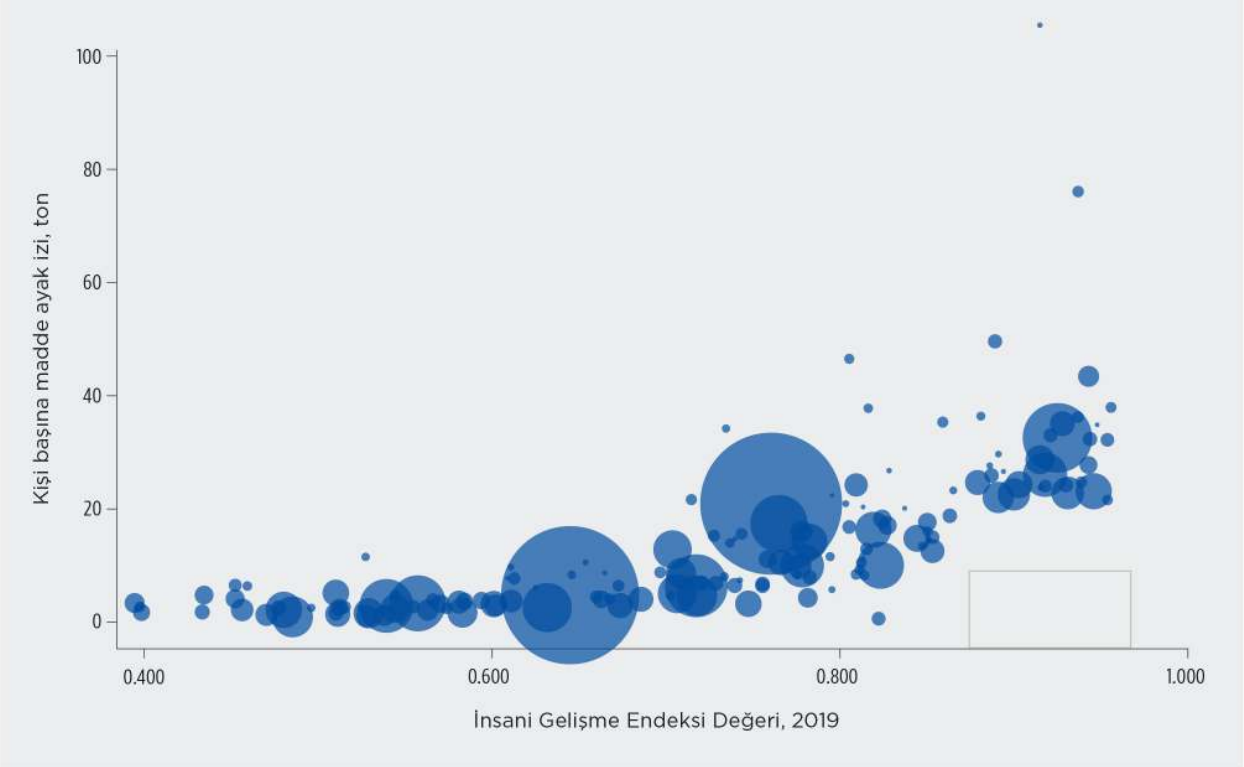
İnsani gelişmenin ilerlemesinde ekonominin rolü büyük. Bireyler yaşam koşullarının iyileşmesine elverişli ekonomik ortamlarda toplumdaki rollerini büyütüp güç kazanabiliyor. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyümenin devamı çok önemli. Fakat bu büyümenin doğa pahasına gerçekleşmesi kabul edilemez. Bireylerin mutluluklarının ve haklarının ön plana alındığı, doğayla uyumlu bir kalkınmaya ihtiyacımız var.

BİREY, DEĞİŞİMİN MERKEZİNDE

Bu yeni kalkınma biçimi, toplumsal normların ve bireylerin davranışlarının değişmesi ile mümkün

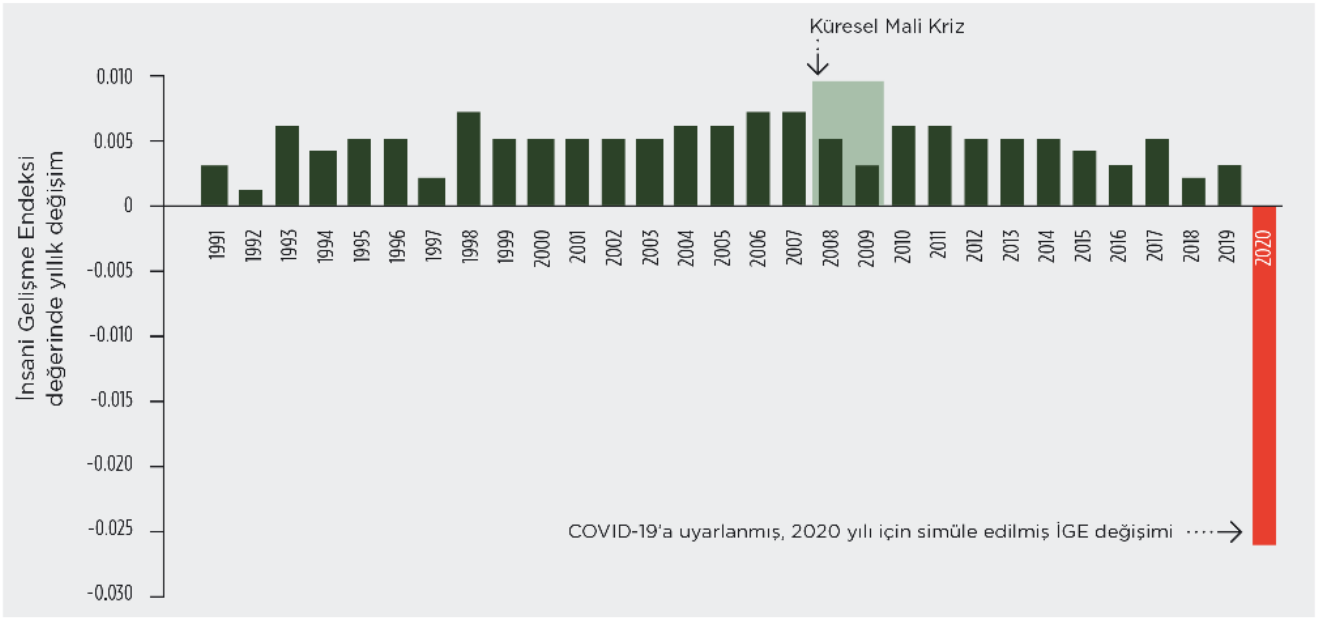
> "Çevre ve doğa üzerindeki ağır baskıları azaltmak için cesur adımlar atmazsak insani gelişme artık duracak."

Daha yüksek insani gelişmeye sahip ülkeler, gezegen üzerinde daha büyük ölçekte baskı yaratıyor

Not: Madde ayak izi, bir ülkede mal ve hizmetlere yönelik yurtiçi nihai talebi karşılamak için yerli ve yabancı madde (biyokütle, fosil yakıtlar, metal ve metal dışı cevherler) çıkarım miktarını ölçer. Baloncuk büyüklüğü ülke nüfusu ile doğru orantılıdır. Sağ alt köşedeki yeşil dikdörtgen, Antroposen'de insani gelişme yolculuğu için, halen boş olan, hedeflenen alanı temsil etmektedir (bkz. Kutu 1).
Kaynak: İnsani Gelişme Raporu Ofisi, Birleşmiş Milletler Çevre Programı verilerine dayanarak.

COVID-19 küresel salgınının insani gelişme üzerinde yarattığı eşi benzeri görülmemiş şok

Kaynak: UNDP 2020'deki Şekil 3'ün güncellenmiş hali.

> **Dünyada hiçbir ülke, gezegenimiz üzerinde ağır baskı yaratmadan çok yüksek insani gelişmeyi henüz başarabilmiş değil. Bu yanlışı düzeltecek ilk nesil bizler olabiliriz.**

olabilecek. Bunun için aşırı tüketimi özendiren, hayatta kendini gerçekleştirmeyi tüketim maddelerine ulaşmaya endeksleyen toplumsal normların terk edilmesi, tüketim maddelerinin doğa üzerindeki etkileri konusunda bireysel bilincin geliştiği bir sosyal yapı elde edilmesi gerekiyor.

Bireylerin, bilinçli yaklaşımlarını, firmalar üzerinde etki yaratarak piyasayı dönüştürmeye odaklamaları da kritik önemde. Bireylerin ayrıca, gezegenimiz üzerindeki aşırı baskıyı diğer insanlara anlatarak değişim için eyleme öncülük etmesi de gerekiyor. Teşvik ve düzenlemeler de gezegensel baskıları dindirmek için yollar üretebilir ve insani gelişmeyi Antroposende sürdürme yolunda toplumları yönlendirebilir. Buna göre özel sektörde sorumlu üretim yapan firmalara hukuki düzenlemelerle belirlenen çerçeve kapsamında finansal destek verilmeli. İkinci olarak tüketim maddelerinin fiyatları sadece piyasa değerlendirmesi üzerinden değil, üretimde sarf ettiği kaynaklar üzerinden değerlendirilmeli. Son olarak ise, uluslararası kolektif hareket desteklenmeli.

TÜRKİYE'NİN ENDEKSTEKİ YERİ

+ Türkiye, 2020 İnsani Gelişme Raporu'nda yayımlanan İnsani Gelişme Endeksi'nde 0,820 puan ile 189 ülke ve bölge arasında 54'üncü oldu ve geçen yıl 59'uncu olarak girdiği "çok yüksek insani gelişme" kategorisindeki yerini pekiştirdi.

+ Odağına insanı alan, insani gelişmeyi bu ölçüte göre değerlendiren endekste Türkiye son 29 yıl içinde yüzde 40,7'lik artış kaydetti.

+ Türkiye'de 1990-2019 arasında beklenen yaşam süresi 13,4 yıl artarak 77,7'ye, ortalama öğrenim süresi 3,6 yıl artarak 8,1'e, beklenen öğrenim süresi ise 7,7 yıl artarak 16,6'ya ulaştı. Bu dönemde, ülkede kişi başına Gayrisafi Milli Hasıla (GSMH) yaklaşık yüzde 121,4'lük bir artış göstererek 27.701 Dolara yükseldi.

+ İnsani gelişme dağılımındaki eşitsizliğe uyarlanmış endekste ise Türkiye'nin değeri boyut endekslerinin dağılımındaki eşitsizliğe bağlı olarak yüzde 16,7'lik bir kayıpla 0,683'e düştü.

+ Çok yüksek İnsani Gelişme Endeksi değerine sahip ülkelerin eşitsizlik nedeniyle kaybı ortalama yüzde 10,9 olurken, Avrupa ve Orta Asya'da bu oran yüzde 11,9 olarak kaydedildi.

+ İnsani Gelişme Endeksi'ni ülkenin kişi başına karbondioksit emisyonu ve madde tüketim düzeyine göre uyarlayan ve 2019'daki verilere dayanarak hazırlanan "gezegene uyarlanmış" endekste ise Türkiye, 0,746 değerle 169 ülke arasında 44'üncü konumda yer aldı.

Çalışma: Weave the Reef, Love the Reef
Marion Gaemers
Fotoğraf: Clyde Yee

EKOLOJİK DÖNÜŞÜM İÇİN **KÜLTÜR VE SANAT**[1]

Bugün artık iki gerçeği çok net bir şekilde görmek gerekiyor: Ekolojik kriz gezegenimizi tehdit eden acil bir durum ve krizi aşmak ancak temelden bir dönüşümle mümkün olacak. O halde, bu dönüşüm için sosyal, ekonomik, politik ve kültürel pratiklerin nasıl değişmesi gerekecek?

9 DAKİKA

En karmaşık konuları sadeleştirebilen ve onlarla bağ kurmayı kolaylaştıran yaratıcı ifade biçimleri sayesinde kültür-sanatın ekolojik krize çözüm arayışındaki yeri de giderek görünürlük kazanıyor. Etkilerini gündelik hayatta yakından gözlemlediğimiz iklim değişikliğine karşı kültür-sanat alanının sesi dünyanın her tarafında yükseliyor, çeşitleniyor ve yaratıcı girişimlerin sayısı artıyor. Diğer yandan, yaratıcı ifadenin üretim ve paylaşım süreçlerinin çevreyi nasıl etkilediği de artık kültür aktörlerinin gündeminde. Örneğin bir kültür kurumu, uluslararası bir sanatçıyı veya orkestrayı konser vermek üzere davet ettiğinde yarattığı karbon ayak izini nasıl hesaplayıp azaltabilir? Belediyeler yeni bir kültür merkezinin yapımını planlarken daha az enerji tüketimi için ne gibi çözümler üretebilir?

Pek çok kültür-sanat kurumu iklim krizini gündemine alıyor ve ekolojik dönüşümün kendi pratikleri ve operasyonlarını da kapsayacak şekilde hayata geçirilmesini önemsiyor. Bu doğrultuda kültür-sanat kurumlarının kullandıkları binaların yenilenmesi, atıklarının azaltılması ve enerji dönüşümü ilk atılan adımlar arasında yer alıyor.[2] Bununla beraber, kültür-sanat, içinde bulunduğumuz ekolojik kriz ve özellikle de iklim değişikliği ile ilgili farkındalığı artırmak için büyük bir potansiyele sahip. Kültür-sanat toplumun düşünmesine yardımcı olur, söylemleri değiştirir. Sanatçılar çok iyi iletişimciler olduğu için bilimsel veriyi izleyiciyi/dinleyiciyi hemen yakalayacak şekilde sunabilirler.

> **Kültür ve sanatın sürdürülebilirlikle ilişkilendirilmesi iki ana boyut üzerinden düşünülebilir: alanın ekolojik ayak izini küçültmek ve yaratıcı ifadenin gücünü kullanarak ekolojik dönüşüm için geniş kitleleri harekete geçirecek yeni anlatılar oluşturmak.**

Yaratıcı seslerin daha gür duyulacağı koşulları sağlamak ve dönüşüme yardımcı olacak araçları sunmak kültür politikalarının en acil meselelerinden biri olarak karşımıza çıkarken, yerel yönetimlerin konuyu gündeme alması hayati önem taşıyor. Saha araştırması, bu alanda yerel yönetimlerden başlayan bir dönüşümün ulusal politikaya da etki edebildiğini gösteriyor. Yazının devamında Amsterdam Belediyesi bu bağlamda incelenmiştir.

YERELDE BAŞLAYAN DÖNÜŞÜM: AMSTERDAM BELEDİYESİ

Hollanda'da iklim ve sürdürülebilirlik politikaları büyük ölçüde yerel yönetim düzeyinde ele alınıyor. Paris Anlaşması çerçevesinde 2030'a kadar sera gazı salımlarını (1990 seviyesine göre) %55 azaltmayı hedefleyen Amsterdam Belediyesi buna iyi bir örnek oluşturuyor.[3] Belediye kültür-sanat alanında sürdürülebilirlik konusunda veri topluyor, sürdürülebilirlik politikalarının belirlenebilmesi ve uygulanabilmesi için öneriler geliştiriyor, bilgi ve tecrübelerin paylaşımı için zemin sağlıyor, kültür kurumlarının karbon ayak izinin analizine aracı oluyor, hibe programıyla mekânların karbon ayak izini düşürmek için finansal destek sunuyor ve kurumların yaptıklarını raporluyor.[4]

*Bu makale, İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nın (İKSV) kültür politikaları çalışmaları kapsamında Doç. Dr. Hande Paker tarafından hazırlanan Ekolojik Dönüşüm İçin Kültür ve Sanat başlıklı rapordan derlenmiştir.

> **Kültür-sanatın yaratıcı gücü yeni yaşam biçimleri ve iklim değişikliği için yenilikçi çözümler hayal edilmesini destekler.**

Amsterdam bu politikaları hayata geçirmek için 2017'den bu yana kültür-sanat ile sürdürülebilirlik ve enerji birimleri arasında bağlantı kuran bir proje yöneticisiyle çalışıyor.[5] Bu fark yaratan politika sayesinde, sürdürülebilirlik ve enerji birimi de artık kültür sektörünün farkındalığını nasıl artırabileceği üzerine strateji geliştiriyor.[6] Proje yöneticisinin kolaylaştırıcı rolü sayesinde kültür-sanat sektörü ile sürdürülebilirlik birimi arasında bir ilişki tesis edilmesi, mevcut destek ve araçlardan sektörün faydalanması mümkün oldu ve bu durum, birimler arası ilişkilerin de güçlenmesinde rol oynadı.[7]

Belediyenin gerçekleştirdiği programlar arasında kültürel mekânların sürdürülebilirliği için programlar ve eğitimler tasarlamak, enerji tetkikleri sağlamak ve bağlantılı olarak verimlilik artışı, güneş enerjisi ve bunların finansmanıyla ilgili öneriler sunmak sayılabilir. Belediye, kültür kurumları arasında ağ oluşturmanın ve birbirinden öğrenmenin önemine işaret ediyor ve kültür kurumları arasında bilgi ve tecrübe paylaşımında kolaylaştırıcı bir rol oynuyor. Kültür kurumlarının karbon ayak izinin derinlemesine analizi ve sürdürülebilirlik politikaları için öneriler geliştirmek de programların bir parçası.

Belediyenin sosyal girişimlerle iş birliği yaparak sağladığı denetleme araçlarıyla kültür kurumları, faaliyetlerinin çevreye etkisini izleyebiliyor. Belediyenin teşvikiyle tiyatrolarda yapılan elektrik ve su kullanımının gözden geçirilmesi ve kullanımın azaltılması gibi örnekler bazen büyük yatırımlar olmadan da hızlı değişimler elde edilebileceğini gösteriyor.[8]Ayrıca, belediyenin festivaller için geliştirdiği öncü sürdürülebilir etkinlik politikası sayesinde, iki binden fazla kişinin katıldığı festivallere belediyeden etkinlik izni alabilmek için enerji, su, atık ve hareketlilik gibi başlıklarda belirli kriterlere uyma zorunluluğu getiriyor.[9]

Kentteki etkinlik mekânlarında yeşil pratikler benimsenmesi belediyenin en önemli sürdürülebilirlik politikaları arasında. 2017'de başlatılan kültürel yapıların karbon salımlarını azaltma projesi, önemli bir örnek teşkil ediyor. Projeyle birlikte bina kaynaklı karbon salımlarının %40'a kadar azaltılması mümkün oldu.[10] Karbon salımında binalar ulaşımdan bile daha büyük paya sahip olduğu için binalarda daha sürdürülebilir pratiklere geçilmesiyle ciddi bir etki yaratıldı. Belediyenin sunduğu enerji kullanımı tespiti hizmetiyle 20'den fazla kültür-sanat mekânı karbon ayak izini ölçebildi.[11] Kültür-sanat alanında atıkların ya da plastik kullanımının azaltılması gibi bazı konularda Amsterdam Belediyesi itici güç rolü de oynuyor.[12] Örneğin belediyenin sağladığı destekle 20'den fazla kültür kurumu, dünyada 80'in üzerinde ülkenin kullandığı BREEAM Yeşil Bina Sertifikası'nı aldı. Bu adımları atmak isteyen kültür kurumlarına danışman sağlayan Amsterdam Belediyesi, süreci takip ediyor ve aynı doğrultuda çalışan kurumları bir araya getiriyor.
Merkezi ve yerel hükümetlerin yeşil politikalar ve pratikler benimsenmesindeki rolü üstüne düşünürken önemli bir konu devlet ve sivil alan arasında güvenin tesis edilmesi. Amsterdam örneğinde, belediye ve kültür kurumları arasındaki etkileşimde güven tesis etmek önemliydi, çünkü kültür kurumları önerilen dönüşüme iki sebepten mesafeli yaklaşıyordu. Birincisi, kültür kurumları dönüşüm için ek finansman olmadan yeni altyapı yatırımları yapmaları gerekeceğini düşünüyordu. İkinci kaygı, belediyeyle iş birliğinin proje süresince devam edeceği, ancak daha sonra kalıcı bir mekanizma oluşturulamayacağıydı. Kaygıları gidermek için belediye, yapılacak yatırımların ya da benimsenen değişikliklerin zorunlu olmadığını vurguladı, etkileşimleri sık ve canlı tutarak güvene dayalı bir ilişki kurguladı ve sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada ortaklıkların önemine işaret etti. İyi pratiklerin paylaşımına zemin sağlayacak toplantılar düzenleyerek hem sürdürülebilirlik meselesini kültür kurumlarının gündeminde tutmuş hem de güven ilişkisini tesis etmiş oldu.

Belediye, kültür sektörünün ekolojik dönüşüm süreci içerisinde rolünü kolaylaştırıcı

> **Kültür-sanat aktörlerinin yerel yönetimlerin desteğiyle bir araya gelerek etkileşim içinde şekillendireceği ucu açık bir süreç, ulusal düzeyde dönüşümün güçlü temellerini oluşturma potansiyeli taşıyor.**

olarak tanımlıyor. Karbon ayak izini azaltmaya yönelik programları kültür sektörü kendisi uygularken belediye aracılık görevi üstleniyor. Bu süreçte kültür kurumlarıyla program içerikleri konusunda bir iş birliği yapılmasa da zaten ekolojik dönüşüm kültür-sanat topluluğunun gündemine girdikten sonra içeriklerin de doğal olarak bunun etrafında şekillenmeye başladığı görülüyor.[13]

Ekolojik dönüşüm çok kapsamlı ve toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel bir değişimi gerektiriyor, dolayısıyla zorlu seçimler içeriyor. Bu yolda yerel yönetimlere, yaratıcı ifadenin ekoloji için harekete geçmesi yolunda uygun koşulları sağlamak, kültürel alanın dönüşümüne aracılık etmek, vatandaşların iklim meselesini kültür-sanat yoluyla benimsemesinin önünü açmak gibi çok önemli görevler düşüyor.

[1]Bu makale, İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nın (İKSV) kültür politikaları çalışmaları kapsamında Doç. Dr. Hande Paker tarafından hazırlanan Ekolojik Dönüşüm İçin Kültür ve Sanat başlıklı rapordan derlenmiştir. Raporun tamamına iksv.org adresinden ulaşılabilir.
[2]Rapor kapsamında Hollanda ve İngiltere'den temsilcilerle çeşitli kültür kurumları, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve özel sektör temsilcileriyle Haziran-Kasım 2020 tarihleri arasında yürütülen toplam 21 görüşmenin sonuçlarına göre.
[3]Bjorn Schrijen ve Jan Jaap Knol ile görüşme, 8 Haziran 2020; Remco Wagemakers ile görüşme, 8 Haziran 2020; Mareile Zuber ile görüşme, 9 Haziran 2020.
[4]Schrijen ve Knol; Zuber; World Cities Culture Forum, C40 Cities, Julie's Bicycle, ve BOP Consulting, "Culture and Climate Change". World Cities Culture Forum (2017), son erişim 8 Şubat 2021, http://www.worldcitiesculturefor um.com/assets/others/WCCF_Report_June_28_FINAL_v4.pdf.
[5]Zuber; Remco Wagemakers ile görüşme, 8 Haziran 2020; World Cities Culture Forum, "Culture and Climate Change".
[6]Wagemakers.
[7]Zuber.
[8]World Cities Culture Forum "Culture and Climate Change".
[9]Zuber. World Cities Culture Forum "Culture and Climate Change".
[10]Zuber.
[11]World Cities Culture Forum "Culture and Climate Change".
[12]Zuber.
[13]Zuber.

Okumak için
www.iksv.org'u
ziyaret edin veya
kodu okutun

İKSV'DEN YENİ BİR RAPOR

İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nın kültür politikaları çalışmaları kapsamında yayımlanan bu dokuzuncu raporu, kültür-sanat kurumlarının ekolojik dönüşümde oynayabileceği rol üzerine tartışmaları ve somut önerileri bir araya getiriyor.

Fotoğraf: Lerone Pieters
Financial District, Manhattan, New York, ABD

2017'de 8 Mart Emekçi Kadınlar Günü'nde ABD'nin finans merkezi Wall Street'e yerleştirilen 'Korkusuz Kız' heykeli.

SKA 5: TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ

SKA 5 kapsamında, eğitimde toplumda cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve engelli ya da kırılgan grupta yer alan çocuk ve bireylerin formel eğitime ya da mesleki eğitime erişmesi için yeterli alt yapının kurulması ayrıca vurgulanıyor.

AV. GAMZE GÜLER, MBB HUKUK KOORDİNATÖRÜ
MERVE AĞCA, MBB ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ VE GÖÇ POLİTİKALARI UZMANI
ÖZGE SİVRİKAYA, MBB ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ UZMANI VE SKA ELÇİSİ

13 DAKİKA

Hiçbir ülke, kadınlarının potansiyelini bastırırsa ve kendini vatandaşlarının yarısının katkısından mahrum bırakırsa gerçek anlamıyla gelişemez.

Michelle Obama

Dünyada kadınların ve kız çocuklarının karşı karşıya kaldığı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve onlara yönelik her türlü şiddetin sona erdirilmesi temel bir insanlık ödevi olmakla beraber Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın (SKA) gerçekleştirilmesi açısından da oldukça önemlidir. Sürdürülebilir ekonomik büyüme ile çevresel ve sosyal kalkınma ideallerine ulaşılmasında toplumun yarısını oluşturan kadın ve kız çocuklarının ekonomiye katkılarının artırılması ve toplumsal hayatın her alanına dahil edilmesi için eğitim, sağlık, istihdam, güvenlik alanlarında gelişmelerine imkân sağlanmalıdır.

Günümüzde artık her yıl bir önceki yıldan daha çok sayıda kız çocuğu okula gitmekte, dünya ülkelerinin çoğunda ilköğretimde cinsiyet eşitliği sağlanmış durumdadır.[1] Tarım dışı istihdamda ise kadınların iş gücü oranı artmaktadır. SKA'lar ile bu ilerlemelerin hayatın her alanına tesir etmesi sağlanarak kadınlara ve kız çocuklarına karşı ayrımcılık ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır.

Her ne kadar çalışmalar bu yönde olsa da kadınlar ve kız çocuklarının hayatın birçok alanına ve toplumsal ve mesleki fırsatlara eşit bir şekilde erişemediği ortadadır. Mesleki alanda ayrımcılığın boyutları ücretsiz bakım, ev işlerinin eşitsiz dağılımı ve özel ya da kamu görevlerinde üstlenilebilecek görevlerin sınırlılıklarında kendini göstermektedir. Burada aslında dikkat edilmesi gereken kamu görevindeki ya da özel sektördeki pozisyonlarda kadınların varlıklarından ziyade kadın liderlerin teşvik edilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğini ileriye taşıyacak politikalar oluşturulması ve mevzuat çalışmalarıyla mevcut durumun güçlendirilmesidir. Bununla birlikte kadınların ve kız çocuklarının maruz kaldığı duygusal, fiziksel, cinsel şiddet ve istismar vakalarının gün geçtikçe artışı, kadınların ve kız çocuklarının yalnızca istihdam ile ekonomik alanda değil sağlıklı sosyal bir yaşam ve güvenlik konularında da çalışmalar yürütülmesinin hayati önem arz ettiğini göstermektedir. Ayrıca farklı sosyal kategorilerden gelen -örneğin göçmen ya da mülteci- kadınların, söz konusu problemlerle karşılaşma risklerinin daha fazla olduğunu ve bu sebeple yapılan çalışmalarda farklı sosyal gruplardaki kadınların savunmasızlık durumlarının dikkate alınması gerektiğini belirtmek gerekir.

Peki yerel yönetimler, cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusunda ne yapabilir? SKA 5'i ele aldığımız bu yazıda Çorlu Belediyesi, Münih Belediyesi ve Seul Büyükşehir Belediyesinin uygulamalarını derledik.

ÇORLU, TÜRKİYE

Kadınların ekonomik açıdan güçlendirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında temel bir rol oynamaktadır. Ekonomik kaynaklara erişim, kadınların kendilerine olan bakışını pozitif yönde etkilerken ona önemli derecede sosyal güvenlik sağlamakta ve sorunlar karşısındaki direncini artırmaktadır. Kadınların psikolojik ve materyal dünyalarında yaşanan bu değişim, hem kadını aşağıda gören yerleşik normların hem de ev içindeki ya da toplumdaki güç ilişkilerinin daha eşit bir şekilde yeniden tanımlanmasının önünü açmaktadır. Bu sebep-sonuç ilişkisi üzerinden yola çıkan Çorlu Belediyesi, Çorlu Kent Konseyi Kadın Meclisi işbirliğiyle emeği sıklıkla görmezden gelinen ev kadınlarını ekonomik ve sosyal hayata dahil etmek ve onların ev bütçesine olan kat-

[1] https://data.unicef.org/topic/gender/gender-disparities-in-education/

kılarını artırmak amacıyla 2019 yılında "Hanımeli Çarşısı"[2] projesini hayata geçirmiştir. Proje kapsamında belediyeye ait pazar yerlerinde ev kadınlarının evde ürettikleri seramik, toka, takı, örgü gibi el işi ve gıda ürünlerini sergileyip satışını yapabildikleri "Hanımeli Çarşısı" kurulmaktadır. Belediye, projeye dahil olan ve vergi yükümlülüğü bulunmayan kadınlara çarşıdaki tezgahları 1 yıl süreyle ücretsiz olarak vermektedir. Üstelik, çarşının daha geniş çevrelerce bilinirliğinin artması için Çorlu Kent Konseyi Kadın Meclisi orhalkın pazara erişimini kolaylaştırmaktadır. Proje için kendi kaynaklarını kullanan Çorlu Belediyesi, şimdiye kadar belediyeye tezgah açmak için başvuru yapan ve aralarında 4 engelli bireyin de olduğu 120 ev kadınına evde ürettikleri ürünleri satmaları şartıyla Hanımeli Çarşısı'nda tezgah vermiştir. Sabit olmayan bu sayı, talebe göre gelecek yıllarda artabilir ve proje daha fazla ev kadını için hayat değiştirici bir fırsat sunmaya devam edebilir.

MÜNİH, ALMANYA

Çoğu toplumda yaygın olan kanı, ev işlerinin ve çocuklara bakımın çoğunlukla kadınların sorumluluğunda olduğu yönündedir. Bu bakışın pratikteki yansıması sıklıkla kadınların profesyonel hayatla ilgili hayallerine ket vurması, yaptığı işte erkek meslektaşları kadar ilerleyememesi ya da tamamen profesyonel hayattan çekilmesi şeklinde olmaktadır. Ev işleri ve profesyonel iş arasında sıkışan kadınlara destek olmak isteyen Münih Belediyesi, kar amacı gütmeyen bir kuruluş olan GründerRegio M tarafından başlatılan "Münih'in Kılavuzu"[3] projesine maddi destek vererek projenin hayata geçirilmesini sağlamıştır. Proje kapsamında, kendi işlerini kurmak isteyen girişimci kadınlara aile hayatından feragat etmeden kurdukları işi nasıl yönetecekleri konusunda ücretsiz danışmanlık verilmektedir. Farklı danışmanlık modüllerinden oluşan projede ilk olarak projeye başvuru yapan kadınlarla görüşme yapılıp süreç hakkında detaylı bilgi verilmektedir. Ardından "Kılavuz Başlangıcı" (Guide Start) olarak adlandırılan başlangıç modülüne geçilmektedir. Bu aşamada katılımcıların projeleri ile ilgili amaçları ve vizyonları değerlendirilmekte ve projelerini hayata geçirmek için neye ihtiyaç duydukları saptanmaktadır. Bu değerlendirmeler ışığında katılımcılar ihtiyaçlarına göre aşağıdaki 5 modülden birine yönlendirilmektedir:

1. Tam Kılavuz: Bu modül, grup rehberliği ve bireysel rehberlikten oluşmaktadır. Kadın start-up danışanlarının kolaylaştırıcılığını üstlendiği grup rehberliğinde yeni bir iş kurmakla ilgili meseleler masaya yatırılmaktadır.

2. Kılavuz Profili: Modül, katılımcı kadın girişimcilerin yeteneklerinin değerlendirilmesiyle başlamaktadır. Ardından, katılımcılar bir araya gelip projelerinin gerçekleşmesi için atmayı planladıkları

Münih Belediyesinin kadın girişimcilere destek sağlayan Guide projesi.

[2]Daha fazla bilgiye https://www.corlu.bel.tr/proje-d/3/50/hanimeli-carsisi üzerinden erişebilirsiniz.
[3]Daha detaylı bilgiye https://use.metropolis.org/case-studies/guide-providing-support-to-women-entrepreneurs#casestudydetail veya projenin resmi web sitesi (https://www.guide-muenchen.de/index.php) üzerinden erişebilirsiniz.

Fotoğraf: Seul Büyükşehir Belediyesi

adımları birbirlerine sunmakta ve birbirlerine tavsiye vermektedir.

3. Esnek Kılavuz: Modülde katılımcılar, bireysel ihtiyaçlarına göre esnek bir kurs ya da çalıştaya katılabilmekte ve bireysel danışmanlık alabilmektedirler.

4. Kompakt Kılavuz: Modül, "fikirden kavrama" konusu üzerine 8 günlük seminerden oluşmaktadır.

5. Kompakt Kılavuz +: Modül, "kavramdan alıcıya" konulu 6 günlük semineri içermektedir.

Danışmanlık modüllerine ek olarak, Kılavuz Projesi kapsamında düzenli olarak "vergiler", "finansal planlama", "görüşmelerde kendine güven" gibi konularda seminerler ve çalıştaylar da düzenlenmektedir. Proje kapsamında 5000 kadın girişimci desteklenmiştir. Ayrıca, danışmanlık sürecinde katılımcıların %60'ı kendi işini kurmayı başarmıştır. Tüm bu somut başarıların yanı sıra proje bir yerel yönetimin kendi projeleri dışında başka kurumların projelerini destekleyerek de toplumsal cinsiyet eşitliği dahil küresel amaçların gerçekleşmesi sürecine katkı sunabileceğini göstermektedir.

SEUL, GÜNEY KORE

Yerel, ulusal ve uluslararası platformlarda insan haklarının önemi güçlü bir şekilde dile getirilse de kadınları ve kız çocuklarını düşündüğümüzde çarpıcı bir gerçeklikle karşı karşıyayız. Günümüz verilerine göre her üç kadın ve kız çocuğundan biri, hayatında fiziksel ya da psikolojik şiddeti deneyimlemiştir.[4] Kadın ve kız çocukları, yakın çevrelerindeki erkeklerin şiddetine maruz kalabildikleri gibi herhangi bir sebep olmaksızın sokakta hiç tanımadıkları bir kişinin de hedefi olabilmektedirler. Bu yaygın ve kimi zaman rasgele uygulanan şiddeti durdurmak için dünyanın farklı ülkelerindeki yerel yönetimler örnek uygulamalar geliştirmektedir. Güney Kore'deki Seul Büyükşehir Belediyesinin başlattığı "Kadınlar için Güvenli Kent 3.0" Programı[5] bu uygulamalardan biridir. Program, okullarda, işyerlerinde ve toplumda cinsiyet eşitliği kültürünü yaygınlaştırmayı, kurbanlara destek vermeyi, şiddete karşı kamusal farkındalık yaratmayı ve kadınlar için güvenli ortamlar yaratmayı hedeflemektedir. Program kapsamında 9 alt-uygulama gerçekleştirilmektedir. Bu alt-programlar ve içerikleri aşağıdaki gibidir:

- **Güvenli Dönüş İzcileri:** Kadınlara koruma ayarlanarak onların evlerine güvenli bir şekilde erişimleri sağlanmaktadır.

- **Güvenli Teslimat Servisi:** Kadınların kendilerini kargo görevlisi olarak tanıtan suçluların hedefi olmalarını engellemek için kadın nüfusunun yüksek olduğu yerlerde Güvenli Teslimat Kutuları oluşturulmuştur.

NOTLAR

- Kadın göçmenler ve mülteciler, kaçakçılık da dahil olmak üzere daha fazla sömürü ve istismar riski altındadır.

- Yüksek vasıflı kadınların göç oranları yüksektir ancak birçoğu düşük vasıflı işlerde istihdam edilmektedir.

- Vasıfsız kadın göçmenler, erkek göçmenlere göre daha az düzenlenmiş ve daha az görünür sektörlerde çalışmaktadır.

- Bakım ve ev içi emek sektöründe yer alan göçmen ev işçilerinin çoğunluğu kadınlar ve kız çocuklarından oluşmaktadır.

- Göç, kadınlar ve kız çocukları için hem bireysel hem de farklı gruplar arasında güçlendirme imkanı da sağlayabilmektedir.

- İstihdam piyasasına erişim hem kadınlar hem de erkekler için önemli bir uyum basamağı olarak karşımıza çıkarken kadınlar, istihdam piyasasına katılım oranlarının daha düşük olmasına bağlı olarak yoksulluk ve dışlanma riskiyle de daha fazla karşı karşıya kalmaktadır. Kadın mültecilerin istihdam oranı yaklaşık %45 iken erkek mültecilerin istihdam oranı ortalama %62'dir. AB iş piyasasındaki erkeklerin 36.9 milyonu aktif olarak çalışmazken kadınlarda bu sayı yaklaşık 60.8 milyondur.

- 2019 yılında sayıları 272 milyona ulaşan uluslararası göçmenlerin dünya nüfusunun %3.5'ini oluşturmaktadır. Uluslararası göçmenler içerisinde kadınların oranı ise %48'dir (IOM, 2020).

- 2017 yılında, erkek göçmen işçilerin dünya çapındaki sayısı, kadın göçmen işçilerin sayısından 28 milyon daha fazlaydı. Erkek göçmen işçilerin sayısı 96 milyon iken (%58), kadın göçmen işçilerin sayısı 68 milyondu (%42).

[4] https://news.un.org/en/story/2019/11/1052041
[5] Program ile ilgili daha detaylı bilgiye https://use.metropolis.org/case-studies/safe-city-for-women üzerinden erişebilirsiniz.

- **Kadınlar için Güvenli Mahalleler:** Yerel topluluklara, mahallelerini kadınlar için daha güvenli bir yer haline getirebilmeleri için gerekli mekân, uzmanlık ve fon sağlanarak onların kendi güven inisiyatiflerini oluşturmaları teşvik edilmiştir. Vatandaşlar güvenlik liderleri olmak için eğitilmiştir.

- **Kadınlar için Güvenlik Evi:** Tehlikede olan kadınların yardım alabilmeleri için uygun kamusal alanlar "Kadınlar için Güvenlik Evleri" olarak belirlenmiştir.

- **Aydınlık Sokaklar ve Park Alanları:** Sokaklar, park alanları ve diğer kamusal alanlar daha fazla ışıklandırılmıştır.

- **Yalnız Yaşayan Kadınlar için Evde Devriye Hizmeti:** Otomatik devriye sistemi kurulmuş ve kapılara acil durum alarmları ve kablosuz detektörleri yerleştirilmiştir.

- **Ansimi Uygulaması:**[6] Uygulama ile 7/24 gerçek zamanlı durumlar denetlenmekte ve ihtiyaç durumunda hemen müdahale edilmektedir.

- **Kadın Güvenlik Şerifleri:** Kadınları yasal olmayan bir şekilde kaydeden video kameralarını araştırmak için arama yapmak ve kamu kampanyaları yürütmek amacıyla "Kadın Güvenlik Şerifleri" atanmıştır.

- **Cinsiyet Duyarlı Afet Yönetimi El Kitabı:** Kadınların afet durumlarında güvenliğinin sağlanması için "Cinsiyete Duyarlı Afet Yönetimi El Kitabı" ve cinsiyet odaklı güvenlik göstergeleri hazırlanmıştır.

Farklı alt uygulamaları bulunan programın Seul'u kadınlar için daha güvenli bir kent haline getirmiştir.

[6]Ansimi Uygulaması ile ilgili daha fazla bilgiye http://koreabizwire.com/more-than-110000-downloads-of-seoul-safety-app/144706 üzerinden erişebilirsiniz.

Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliğinin adımları Cumhuriyetin kurulmasıyla başlamıştır. Türk siyasi ve toplumsal yapısı dönemin devrimleri ve reformlarıyla şekil almıştır. Bu dönemdeki yeniliklerle kadının yurttaşlık hakkını alması sağlanmış, reformlar ile kadınların kamusal alana girmelerinin ve kalkınma sürecine katılmalarının önü açılmıştır.

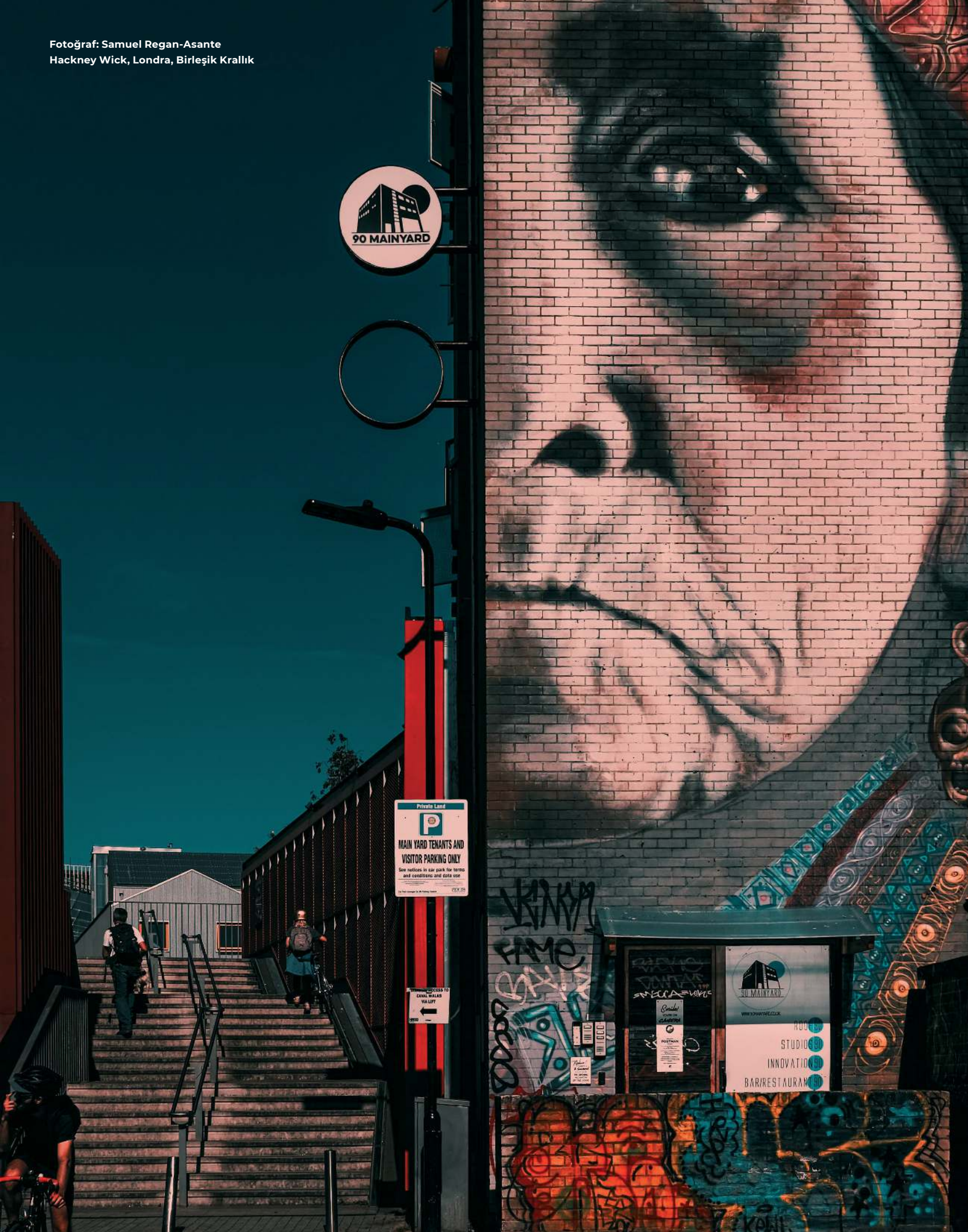
1926 yılında Türk Medeni Kanunu'nun kabulü ile kadınlara birtakım temel haklar verilmiştir. Bunlardan en önemlileri tek eşliliğin kabul edilmesi, kadının toprak ve mülk edinebilmesi ve miras haklarından eşit şekilde faydalanabilmesidir. Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabulü ile 1926 yılından itibaren Türk kadınına harp okulları dışında tüm eğitim kurumlarına girme hakkı tanınmıştır. 1934 yılında kadınların siyasi, ekonomik ve sosyal hayatın karar alma süreçlerine tam ve etkin bir biçimde katılımları için kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Bu hakların kadınlara İtalya ve Fransa'da 1940-1950 yılları arasında, İsviçre'de ise 1970 yılında verilmiş olduğu göz önüne alındığında Türkiye'nin bu konudaki öncü ülkelerden olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Ardından Türkiye 1985 yılında, Kadına Karşı Her türlü Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne (CEDAW) taraf olmuştur. Türkiye bu sözleşmeye taraf olmakla, kadınlara karşı ayrımcılığı önlemek üzere gerekli yasal ve diğer tedbirleri almayı taahhüt etmektedir. Bunun üzerine, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusunda uluslararası normlara uygun olarak T.C. Anayasası 10'uncu maddesine 2004 ve 2010 yılında birtakım eklemeler yapılmıştır. Kadınların ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğu, devletin bu eşitliğin hayata geçmesini sağlamakla yükümlü olduğu ve bu maksatla alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamayacağı hüküm altına alınarak cinsiyet eşitliği anayasal güvenceye kavuşturulmuştur. Yine CEDAW'a ulusal hukuka karşı üstünlük veren hüküm AY. m.90/5'e 2004 yılında eklenmiştir.

Bu gelişmelere paralel olarak, 2009 yılında TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu kurulmuştur. 2012 yılında şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak koruyucu ve önleyici tedbirleri düzenleyen 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kabul edilmiştir.

Bütün bu olumlu düzenlemelere ek olarak gerçekleştirilen ve 2008 yılında T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanının imzası ile Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013'ü yayımlanmıştır. 2015 yılında ise Yükseköğretim Kurulu tarafından "Yüksek Öğretim Kurumları Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesi" uygulamaya konulmuş, bu bağlamda "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesi" üniversitelere gönderilmiştir. Ancak 2019 yılı başlarında YÖK bu projeyi durdurmuş, yapılacak olan güncellemenin ardından yeniden uygulamaya konulmak üzere çalışmalarına devam ettiğini açıklamıştır.

2020 yılında 63 no'lu Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi şu anda en yeni ve güncel düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu kararname ile ilk defa kırılgan grup tanımı yapılmıştır. Suçtan daha fazla etkilendiği ve korunması gerektiği tespit edilen mağdurlar ile adli sisteme dahil olan çocuklar için yardım ve destek hizmetlerinde eşitlik, insan onuruna saygı, dürüstlük ve mahremiyet ilkeleri esas alınmıştır. Ülkemizde kırılgan grup olarak değerlendirilebilecek mağdur edilenlerin daha çok kadın ve kız çocukları olduğu bilinci ile koruyucu ve önleyici tedbirler böylece etkin bir şekilde uygulamaya geçirilmiştir.

Fotoğraf: Samuel Regan-Asante
Hackney Wick, Londra, Birleşik Krallık

ZAHA HADID'İN HATIRLATTIKLARI

Zaha Hadid'in Irak doğumlu bir kadın mimar olarak Batı mimarlık dünyasının erkek egemen mimarları arasında adını duyurması, alışılmış mimarlık uygulamalarını sorgulayan cesur projeleri ve yapıları ile çağdaş mimarlık dünyasında önemli bir yere sahip olup ona yön verir bir konuma gelmesi, bütün tutucu görüşlere rağmen gözardı edilemeyecek yeteneği, yaratıcılığı ve ürettiği yenilikçi mimarlığının sonucudur.

PROF. DR. SEMA ESEN SOYGENİŞ

13 DAKİKA

Irak'ta liseyi bitirdikten sonra bir süre Beyrut'ta matematik eğitimi alan Hadid, ilgi duyduğu mimarlık eğitimini Londra'da Architectural Association Mimarlık Okulu'nda tamamlamış ve profesyonel mimarlık yaşantısını yine bu kentte devam ettirmiştir. Zaha Hadid'in yaşadığı ve profesyonel hayatını devam ettirdiği İngiltere'de, tasarımlarının gerçekleşmesinin oldukça uzun zaman almış olması Adolf Loos'un şu sözleri ile açıklanabilir: 'İnsanoğlu konforunu sağlayan herşeyi sever, onu alışkanlıklarından ve güvenli pozisyonundan koparmak isteyen herşeyden nefret eder. Bu nedenle mimarlığı sever, sanattan nefret eder.' Zaha Hadid resim gibi yapılmış, patlatılmış izometrik çizimlerinden zor anlaşılan mimarisi ile döneminin mimari sunum ve mekansal alışılmışlıklarını sorgulamış, mimarlığı ve kimliği ile egemen mimarlık anlayışı ve mimar kimliğini sarsmıştır.

Mimarlık alanında Pritzker ödüllü ilk kadın mimar olan ve RIBA Gold Metal sahibi Zaha Hadid'in uluslararası mimarlık platformlarında adının duyulması 1982'de Hong Kong 'The Peak Club' yarışmasını kazandıktan sonraya rastlar. Bu yarışma için tasarladığı kafe ve kulüp yapısı Hong Kong'da kent merkezinden uzakta bir tepe üzerinde, eğimli bir araziye yerleşmiş, üç adet, farklı açılarla birbiri üstüne gelmiş ve topoğrafyaya saplanmış doğrusal düzlemlerden oluşmakta, stüdyo, otel ve açık mekanlar içermekteydi. İşlevsel şemaları çözmenin çok kolay olmadığı proje çizimlerinde doğanın fraktal geometrisi, Hadid'in birbiri üzerinden kayan düzlemsel mimarisi ile bağlanmaktaydı. [1] Hadid'in Hong Kong yarışma projesi birçok mimari çevrede, başka bir dünyanın ürünü özelliğini taşıyor olarak ve mevcut doku ile uyum içinde olmanın aksine yapının kendi topoğrafyasını, dokusunu oluşturduğu şeklinde yorumlanmaktaydı. Zaha Hadid'in bu dönem gerçekleştirdiği projeleri Sovyet avant-garde ve Alman ekspresyonistleri ile karşılaştırılmakta, bu benzetmenin nedeni ise, Hadid'den daha önce bu boyuttaki cesur fikirlerin bu dönemlerde görülmesi şeklindeydi. [2] Mimarlık kuramcısı Charles Jencks ise Hadid'in mimarlığını, 1920'lerin kübist mimarlığının, kırılmış, parçalanmış ve birbiri ile kesişen düzlemlere dönüşmesi olarak ifade etmekteydi. [3]

SERGİDEKİ TEK KADIN MİMAR

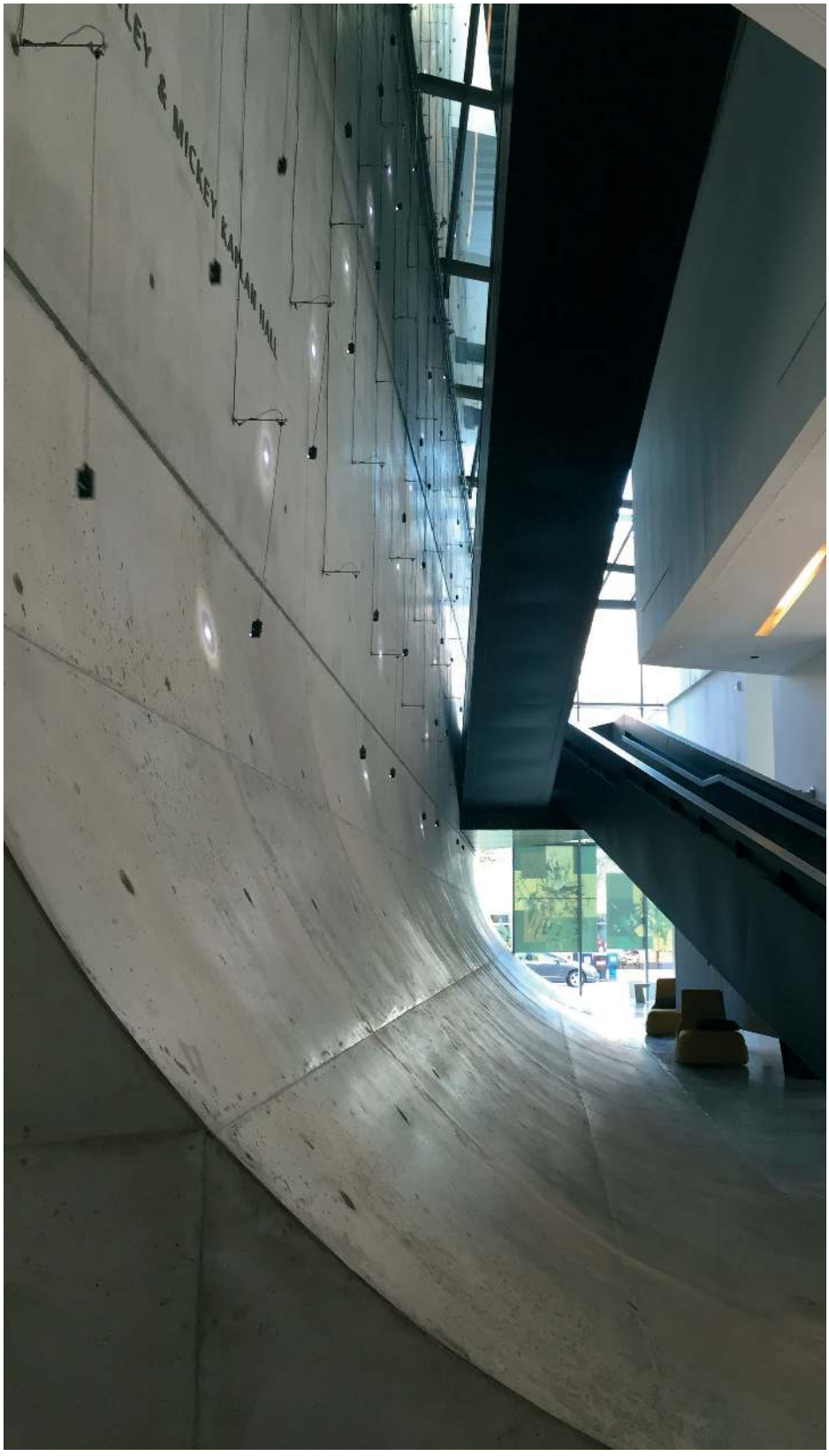
Zaha Hadid'i ilk defa 1980'lerin ortalarında ABD'de Baltimore Sanat Müzesi'nde gerçekleştirdiği bir konuşmasında dinlemiştim. O dönem Hadid'in inşa edilmiş bir yapısı yoktu. Tasarımları kağıt mimarlığı olarak nitelendiriliyor, projelerinin inşa edilebilirliği tartışılıyor, mimarlığı ile ilgili yorumlar ise dar açılı karmaşık düzlemlerin çakıştırılmasından ortaya çıkan mekansal kurgunun ne ölçüde etkili deneyimleneceği konularına odaklanıyordu. 1988 yılında Philip Johnson ve Mark Wigley'in küratörlüğünü yaptığı New York Modern Sanatlar Müzesi-MOMA'da açılan Dekonstrüktivist Mimarlık sergisinde Frank Gehry, Daniel Libeskind, Rem Koolhaas, Peter Eisenman, Coop Himmelblau ve Bernard Tschumi ile birlikte Zaha Hadid'in Hong Kong 'The Peak Club' projesi de yer almaktaydı. Bu sergide yer alan tek kadın mimar Zaha Hadid idi. [4] O dönem için biçimsel olarak çok çarpıcı olan projelerinin sunumlarını da çok etkileyici bulmuştum.

Zaha Hadid'in mimari anlayışını, zaman içinde dünyanın çeşitli ülkelerinde gerçekleştirdiği yapılarından ve Hadid ile igili yazılardan ve röportajlarından izlemek mümkündür. Hadid 'Seksen Dokuz Derece' isimli yazısında, [5] 21. yüzyıl teknolojisi ve değişken hayat tarzları ile dünya üzerinde yeni bir durum ortaya çıktığını, mimarlıkta moderniteyi değişen hayat stillerine göre ileriye taşımayı amaçladığını açıklamaktaydı. Bu keşfin yaratıcılık ve yorumculuk gerektirmekte olduğunu, mimarın 'kek dekoratörlüğü' konumunu bırakması gerektiğini ve sorumluluğunun moderniteyi yeniden araştırmak olduğunu, bu arayışın yeni bir başlangıç olduğunu ifade etmekteydi. [6]

Zaha Hadid'in erken tasarımlarında maddenin mekan içinde patlaması ile çizgiler, yüzeyler, biçim, yeryüzü, kentsel bağlam ve renklerin tasarladığı boşluklara dağıldığı izlenir. Perspektif sunumlar akıcı olup, yer çekimi Newton'un öngördüğü gibi değil-

Cincinati'deki Çağdaş Sanatlar Rosenthal Merkezi, iç mekanda düşeyde alışkanlık

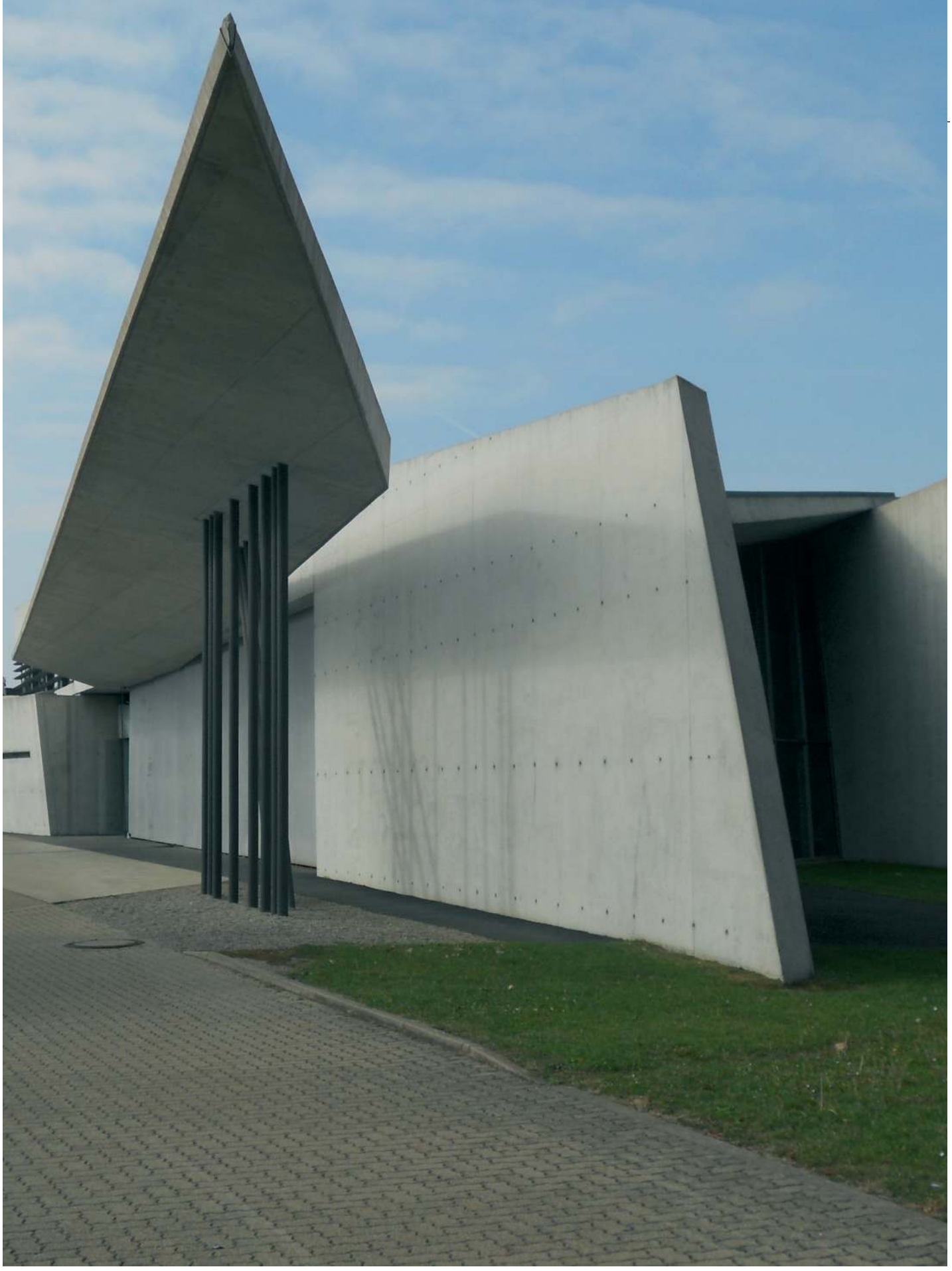

Cincinati'deki Çağdaş Sanatlar Rosenthal Merkezi giriş holu

dir. Dar açılar stabil olmayıp nereye doğru olduğu belli olmayan hareketi gösterirler. Kalabalık ve hızlı değişen metropollerdeki üretim ile Hadid, yapılarında düşey gelişimi norm dışı bir meydan okumaya zorladı. Mekan üç boyutlu Kartezyen koordinat sistemi olmayıp, doksan dereceden farklı açıları gereklı kılıyordu. Düzlemler mekanda kıvrımlar ve çakışmalar oluşturmakta, mekanlar uyarlanabilir, esnek, hafif ve akıcı hale gelmekteydi. Projenin gelişimi için başlangıç noktasını oluşturan mevcut topoğrafya ile yapı katmanları, çevresi ile bağlantılı olarak yeni topoğrafyalar yaratmakta, mekanlar ise rampalar, delikler, kaymalar, patlamaları içermekteydi. Bu yaklaşım sakinleştirici mekanların yanı sıra, dinamik, cesur yapıların oluşmasına olanak tanımaktaydı. [7] Daha önceleri cephelerde görmeye alışılmış olan organik, kıvrımlı biçimler Hadid'de kıvrılmış akışkan mekanlara dönüşmekteydi. Zaha Hadid 'RIBA Gold Medal' ödül töreninde mimarlık yaklaşımının gelenekselin aksine ilerlemeye yönelik olduğunu ifade etmiş, 21. yüzyıl Londra'sının neden Schinkel'in Berlin'ine benzememesi gerektiğini eleştirel bir şekilde sorgulamıştır. [8]

Zaha Hadid'in ilk inşa edilen yapısı Weil am Rhein Almanya'da yer alan Vitra için

İtfaiye İstasyonu: Yatay ve düşeyden şaşmış farklı yönlere uzanan düzlemlerin tanımladığı boşluklar

İftaiye İstasyonudur. 1993 yılında inşa edilen bu yapı, Hadid'in tasarımlarının inşa edilebilir olduğunun bir göstergesi olmuştur. İftaiye İstasyonu alışılmışın dışındaki eğimli ve akışkan duvar düzlemlerinin işlevleri barındırdığı dinamik, heykel niteliğinde bir yapı olup işlevi dışında sonraları Vitra sandalyelerinin sergi alanı olarak kullanılmıştır.

Cincinati'deki Çağdaş Sanatlar Rosenthal Merkezi, 2003 yıllında kullanıma açılmış, tipik gridal Amerikan kent planı içine yerleştirilmiş bir köşe yapısıdır. Betonarme bir cephede dolu çıkmalar yapan ortogonal elemanlar ile üç boyutlu bir cephe elde edilmiştir. Cephede dolu yüzeylerin çakışması ile oluşturulmuş derin cam boşlukları yer alır. Ölçek olarak ve geometrisi ile kentsel dokuya oldukça uyum içinde yaklaşan bu yapıda iç mekanda, yapı dinamikleşir, hareketlenir. Rampa ile üst kotlara akışkanlık sağlanırken, döşeme düzleminin kıvrılarak duvarlaşması bu akışkanlığın işareti gibidir.

Zaha Hadid'in 2015 yılında kullanıma açılan MAXXI 21. Yüzyıl Sanatları Ulusal Müzesi Roma'da Flaminio bölgesinde yer almaktadır. Hadid birçok geleneksel ve yeni müze yapısında yer alan sınırlandırılmış sergi mekanları yerine akışkan iç mekanlara sahip ve obje olarak değil de iç ve dış mekan geçişlerinin akıcı olduğu mekan kurgusuna sahip sanat mekanları oluşturmuştur. Mevcut bir yapıya bitişik yerleşmiş müzenin girişine yaklaşırken, dış mekandan, üstü örtülü dış mekanlara ve iç mekanlara geçişlerde geçirgenlik ve dinamik mekan algısı hissedilir. Yapının planı incelendiğinde akışkan ve birbiri ile kesişen doğrusal düzlemlerden oluştuğu, iç mekanda merdiven ve rampaların da benzer şekilde mekanın içinde aktığı ve kesişmeler oluşturduğu izlenir. Bu akışkanlık mekanın tavanında yer alan ve aralarındaki boşluklardan iç mekana ışık alınan kirişlerde de vurgulanır. Sergi alanlarında doksan dereceden şaşmış duvarlardaki eğim, döşemelerde de hafif eğimli rampa düzlemler olarak izlenir. Üst kotta yer alan sergi mekanının döşemesinde oluşturulan şeffaflık, lineer cam yüzey, yapının alt kotları ile bağlantıyı güçlendirmiş, giriş holu ve sergi mekanları arasında akış ve paralaks ile mekanlarda zengin algı sağlanmış olur.

Zaha Hadid'in New York'da High Line'da yer alan ve 2017 yılında yapımı tamamlanan konut yapısı, 520 Batı 28. Cadde apartmanı,

Cincinati'deki Çağdaş Sanatlar Rosenthal Merkezi

> **Hadid, ürettikleri ile 21. yüzyıl mimarlık dünyasını etkilemiş, alışılmışlarla yetinmemiş, yaratıcı ve mücadeleci kişiliği ile mimarlık dünyasında iz bırakmıştır.**

Hadid'in ölümünden önceki son projelerinden birisidir. 'L' biçimindeki yapı cephesinde yer alan akışkan lineer kıvrımlı yatay beton elemanlar genişleyerek balkonları oluşturur. Cephede şeffaflığın ağır bastığı görülür. Zaha Hadid'in çeşitli yayınlardan izlediğim Azerbeycan'da Haydar Aliyev Merkezi, Kore'deki Dongdaemun Tasarım Plazası gibi projelerinde topografyadan, üzerinde yer aldığı düzlemden doğan ve şekillenen kıvrımlı biçimlerin üçüncü boyutta da akıcılık kazandığı ve bağımsız topoğrafyalar yarattığı gözlemlenmektedir.

Verimli bir çağında, 2016 yılında hayata veda eden Zaha Hadid, göreceli kısa sayılabilecek profesyonel mimarlık hayatında ürettikleri ile 21. yüzyıl mimarlık dünyasını etkilemiş, alışılmışlarla yetinmemiş, yaratıcı ve mücadeleci kişiliği ile mimarlık dünyasında iz bırakmıştır. Her ne kadar Zaha Hadid sık sık kadınların erkeklere göre nasıl farklı çalıştığı sorusuna erkek olmadığı için bilemediği söyleyerek, bu ayrışmayı önemsemese de [9] arkasında bıraktığı eserleriyle 'kadının adı var' olduğunu göstermiş, yenilikçi mimarlığının yanı sıra başardıklarıyla da gençlere esin kaynağı olmuştur.

Kaynaklar:

1. Sarnitz A. (2003). Adolf Loos. Cologne: Taschen GmbH. p10.

2. Jencks C. (1990). The New Moderns-From Late to Neo-Modernism. New York: Rizzoli.

3. Hatherley O. 'Reputations-Zaha Hadid 1950-2016' Architectural Review, Mar 2018, Vol. 243 Issue 1449, p148-151.

4. Jencks C. (1990). The New Moderns-From Late to Neo-Modernism. New York: Rizzoli.

5. Deconstruvtivist Architecture, Philip Johnson and Mark Wigley,1988, NY: Museum of Modern Art

6. Hadid Z. (1983). Planetary Architecture Two. In C. Jencks and K. Kropf (Eds.). Theories and Manifestoes of Contemporary Architecture. (2nd Edition). (pp. 280). West Sussex, England: Wiley-Academy, 1997.

7. a.g.e.

8. (2004). Zaha Hadid: The Complete Works: Projects Documentations. In C. Jencks and K. Kropf (Eds.). Theories and Manifestoes of Contemporary Architecture. (2nd Edition). (pp. 364-365). West Sussex, England: Wiley-Academy, 1997.

9. Hatherley O. 'Reputations-Zaha Hadid 1950-2016' Architectural Review, Mar 2018, Vol. 243 Issue 1449, p148-151.

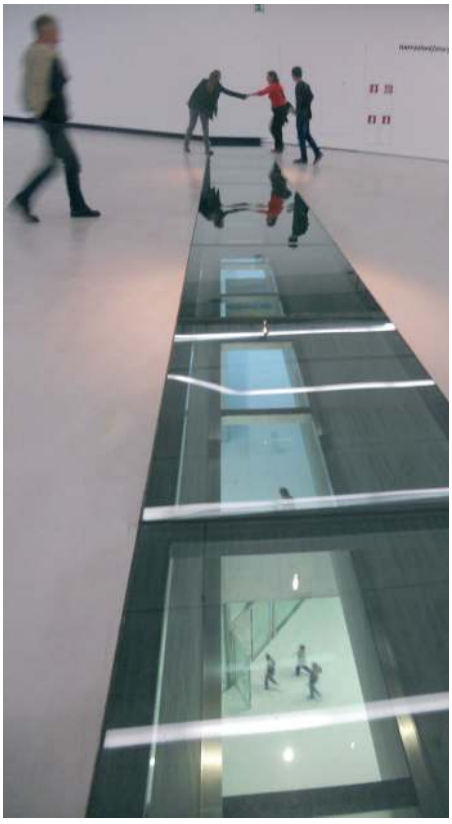
10. Rauterberg, H. (2008). Talking Architects, Interviews with Architects, Münich: Prestel Verlag.

Tüm fotoğraflar Soygeniş arşivine aittir.

Maxxi Müzesi rampa ve kirişler arasından mekana alınan ışık

Maxxi Müzesi, mekanlar arası ilişkiler

Maxxi Müzesi giriş holü

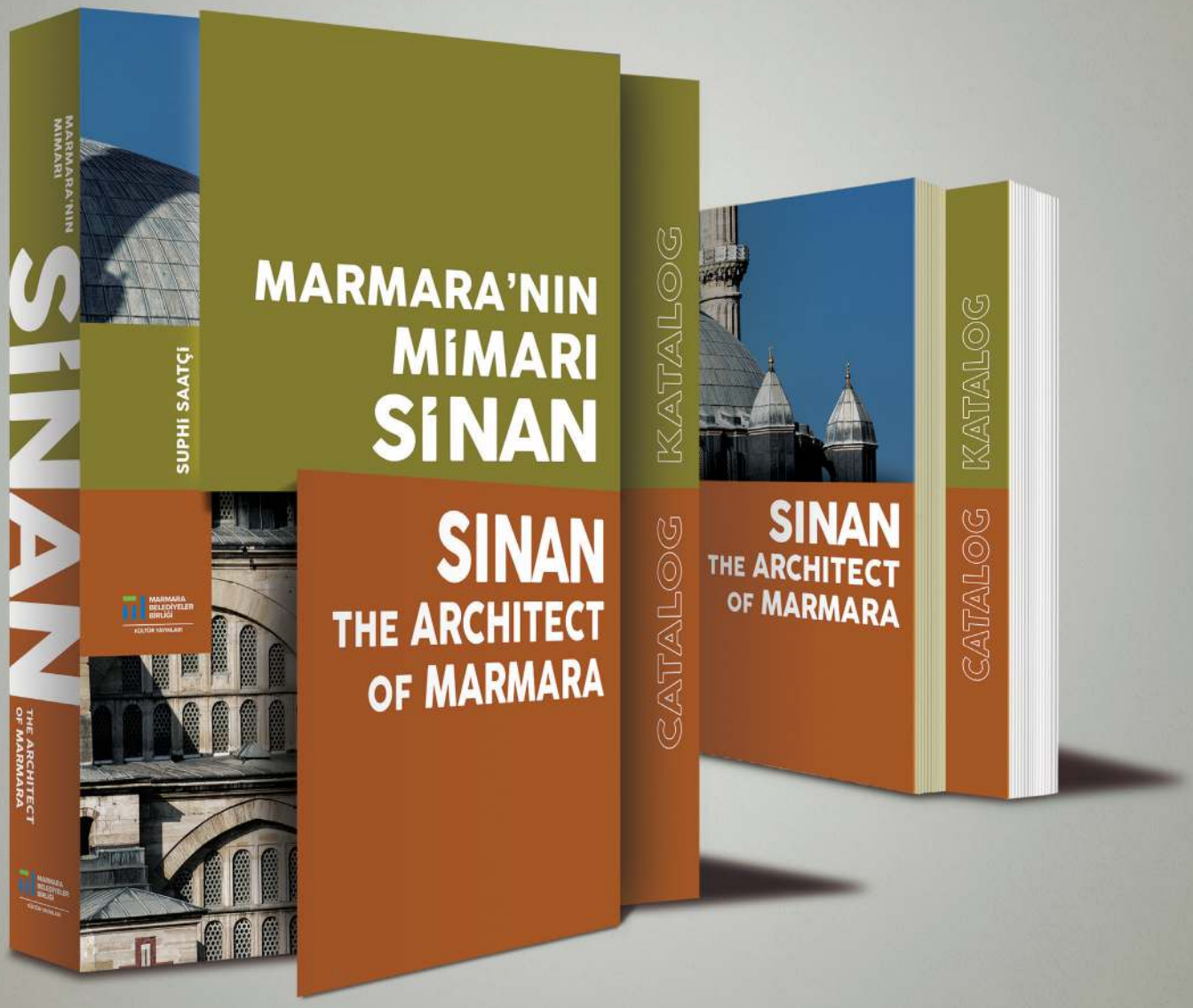

İtfaiye İstasyonu İç Mekan

New York'ta Apartman

SİNAN'IN İZİNDE MARMARA BÖLGESİ'Nİ MERCEK ALTINA ALAN KAPSAMLI BİR ÇALIŞMA:
SUPHİ SAATÇİ, ZAMANA MEYDAN OKUYAN, KAYBETTİĞİMİZ VE YOK OLMA RİSKİYLE KARŞI KARŞIYA OLAN ESERLERE DAİR GÜNCEL BİR ENVANTER SUNUYOR.

A COMPREHENSIVE STUDY FOCUSING ON THE MARMARA REGION IN THE FOOTSTEPS OF SINAN:
SUPHI SAATÇI OFFERS AN UP-TO-DATE INVENTORY OF THE WORKS THAT DEFY TIME, FACE THE RISK OF DISAPPEARANCE OR THE ONES THAT HAVE ALREADY SUFFERED THIS FATE.

MARMARA'NIN MİMARI SİNAN

SINAN THE ARCHITECT OF MARMARA

SUPHİ SAATÇİ

MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİ
KÜLTÜR YAYINLARI

POSTCORONA DÖNEMİ BELİRLEYECEK DİNAMİKLERDEN BİRİ OLARAK METROPOLLER*

Pandemi süreciyle birlikte, sonrası döneme dair spekülatif tahminler ve söylemler de çoğaldı. Belirsizlik ve karmaşıklık esaslı bir hayatın içinden keskin öngörülerde bulunmak doğru değil. Ama geleceğin nasıl olacağını, olması gerektiğini belki de dinamiklere odaklanarak anlamaya çalışabiliriz.

BEKİR AĞIRDIR**

24 DAKİKA

Bugün insanlığın da Türkiye'nin de karşı karşıya olduğu değişim dayatmasının pandemiden de öte üç temel dinamiği var. Birincisi yerkürenin ritmindeki değişim. İklim değişikliği, toprağın, havanın, suyun kirlenmesi, doğal kaynakların azalıyor oluşu, insanlığın seçtiği sanayi toplumu, üretim, tüketim ve hayat biçimi gibi, yerkürenin ritmindeki değişimi tetikleyen bir dizi ana unsur. Yerküreye bu denli hoyrat davranarak davam edemeyeceğimiz açık ama üretim ve tüketim biçimlerinde nelerin, nasıl değişeceğini bugünden keskin cümlelerle söyleyebilmek mümkün değil.

İkinci temel dinamik teknolojik sıçrama ve bunun gündelik hayat ritminde ürettiği değişimler. Doğal olarak zaman ve mekandan bağımsız üretimin, ticaretin, iletişimin, örgütlenmenin ve ilişkinin değiştiği bir zaman aralığında zihin dünyamız, zihin haritalarımız da değişiyor. Bu değişimlerin giderek daha da hızlandığı yer çekimsiz bir dünyada sonuçların, üretimin örgütlenmenin ne yöne doğru evrileceğini de kestiremiyoruz.

Üçüncü temel dinamik ise nüfus hareketlerindeki hızlanma ve metropolleşme. Gerek ulusal gerek küresel ölçeklerde hızlanan göçler bir dizi siyasi, ekonomik ve sosyal sorunları da beraberinde üretiyor. Ama asıl bu hareketin sonucu olarak insanlığın bildiği yerleşim tanımları, modelleri değişiyor. Bu da metropollü bir hayat içinde bildiğimiz ekonomik, sosyal ve siyasal yapılanmaları, açıklama modellerini, yönetim biçimlerini değiştirecek tartışma ve arayışları tetikliyor.

> **Artık kır-kent-metropol olguları üzerinden düşünmemiz gerekiyor.**

METROPOL TANIMI

TÜİK başta olmak üzere istatistiki araştırma yapan tüm kuruluşlar temel ayrım çizgisini hâlâ kır-kent ikileminden yola çıkarak tarif ediyor. Oysa bu ayrım uzun zamandır açıklayıcı olmaktan uzak. Yerleşim kategorilerini artık kır-kent-metropol olguları üzerinden düşünmemiz ve anlamaya çalışmamız gerekiyor.

KONDA araştırmalarında bizim gördüğümüz, kır ile kent arasında gündelik hayatın ritmi, kültürel ve ahlaki kodlar ve daha birçok konuda ortaya çıkan farklılaşmaların kentler ile metropoller arasında da mevcut olduğu. Uşak merkez ya da Tokat merkez ile İstanbul ve İzmir, hemen hiçbir istatistiki veri açısından benzerlik arz etmiyor. Asıl önemlisi, kentler ve metropoller kültürel ve ahlaki kodlar ya da gündelik hayatın ritmi itibarıyla da birbirlerinden gece ile gündüz kadar farklı.

Metropol, megakent, bölge kent gibi ya da ülkenin idari yapısı bakımından büyükşehir kavramlarıyla açıklanmaya çalışılan bir başka yerleşim biçiminden söz ediyoruz bugün. Metropol yalnızca coğrafi yaygınlık ya da nüfus sayısı bakımından büyüklük ifade etmiyor. Metropollerin kentlerden farklılaştığı asıl nokta, içerdikleri ekonomik, sosyal, kültürel farklılıkların ve buna paralel olarak hayat tarzlarının çoğulculuğu ve gündelik hayatın ritmi. Bir başka deyişle metropoller yalnızca niceliksel olarak değil, o niceliğin yani nüfusun ürettiği dinamiklerin içeriği ve niteliği itibarıyla da bildiğimiz kentlerden ayrışıyor.

Her şeyden önemlisi metropoller ekonomik hayatın, üretimin ve tüketimin de yoğunlaştığı yerler. Üstelik içinde bulunduğumuz zaman diliminde ekonomik üretim hizmet sektörüne kayıyor, yani metropoller aynı zamanda teknolojik girişimlerin ve üretimin de merkezleri. Girişimci ruhun, yenilikçiliğin ve entelektüel sermayenin yoğunlaştığı, ekonomik fırsatların ve çekiciliğin daha yüksek olduğu yerler metropoller. Hava, ışık, ses ve çevre kirliliğine, trafik yoğunluğu, asayiş ve güvenlik sorunlarına karşın metropollerin cazibesi artmaya devam ediyor.

*Bu yazıdaki görüş ve değerlendirmeler Bekir Ağırdır, *Hikayesini Arayan Gelecek* (Doğan Yayınları, 2020) kitabındaki uzun analizlerden özetlenmiştir.

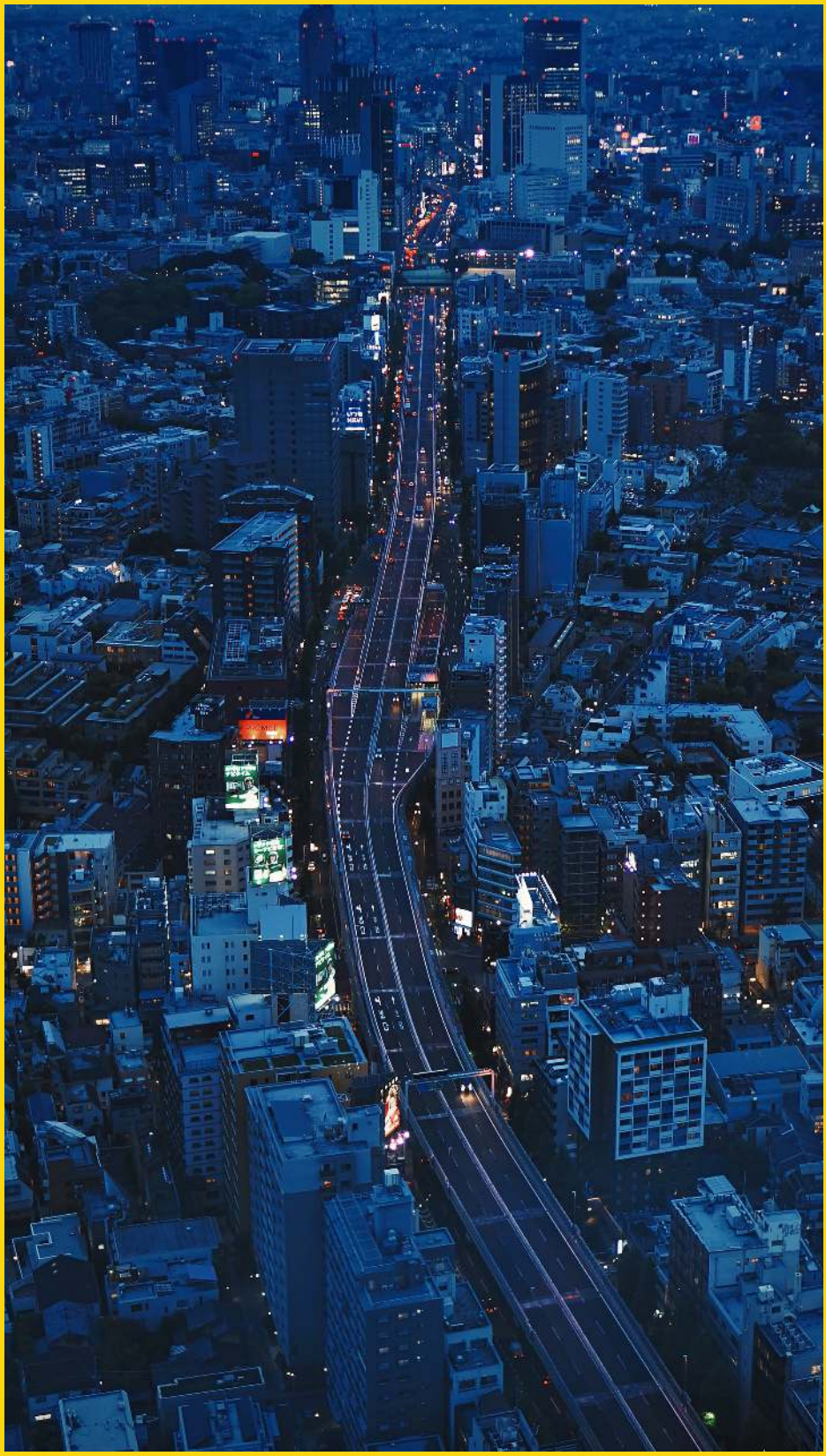
**KONDA Araştırma ve Danışmanlık A.Ş. Genel Müdürü

> **Varoşlarda kentli olmak için çabalama dürtüsü giderek yok olurken, bulunduğu yerde olduğu gibi kalarak kök salma dürtüsü baskın hale dönüşüyor.**

METROPOLLERDE SOSYOLOJİK VE PSİKOLOJİK DEĞİŞİMLER

Aslına bakılırsa, son birkaç on yılda ortaya çıkan kent manzarasını tarif etmek için "kır-kent-metropol" kategorileri de yeterli değil. Metropolleri de "varoşlar-standart kentsel alanlar-siteler ve lüks alanlar" olarak kategorize etmek gerekiyor. Çünkü varoşlar ile lüks alanlar arasındaki kültürel ve ahlaki kodlar, kır ile metropoller arasındaki fark kadar büyük. Bir bakıma varoşlarda gündelik hayatın ritmi, dayanışma ve komşuluk ilişkileri, kültürel ve ahlaki kodlar neredeyse kırlardaki seviyelere dönüyor. Metropollere, sanayi toplumu sosyolojisinin geleneksel model ve kavramlarıyla bakarken bu ayrımları yeterince dikkate alamıyor, yaşanan bazı değişimleri ya da duyarlılıkları gözden kaçırıyoruz.

Türkiye'de varoş kelimesi göçlerle gelen nüfusun yerleştiği, eğitim seviyesi düşük ve kültürel yaşamı içe dönük gecekondu mahalleleri için kullanılıyor. Bu anlamıyla varoş Türkiye'de kente gelenlerin ilk yerleştikleri, yol, kanalizasyon gibi altyapıdan yoksun, şehrin merkezindeki ekonomik refahtan ve kültürel alışverişten payını alamayan mahalleleri tarif etmeye yarıyordu. Aşağı yukarı 1980'lerden bu yana varoş kelimesi kent literatüründe ve gündelik hayatta ayrıca fiziki ve coğrafi tanımların ötesinde, çekinilen, kaygı veren, küçümsenen bir yaşam biçimini ima etmeye başladı.

Varoşları ya da diğer yaygın ismiyle gecekondu mahallelerini yalnızca mekânsal koşullar ve kentle arasındaki mesafe üzerinden tanımlamak mevzuyu kavramaya ve anlatmaya artık yetmiyor. Çünkü varoşlar onlara bu yukarıdaki tanımlarda atfedilen coğrafi ve fiziki sınırları çoktan aştılar. Eskiden varoş olan mahallelerin yanı başına şehrin en lüks siteleri yapıldı, dolayısıyla varoşlarla ekonomik refah arasındaki fiziksel mesafe ortadan kalktı. Dahası ekonomik, sosyal ve kültürel farklar daha görünür, hatta dokunulur hale geldi. Öte yandan şehrin en ücra kıyılarında varlığını sürdüren varoşlar da var. Onlar da kent çeperindeki kırsal yerleşimlerle temas etmeye başladı. Bu nedenle, varoşun nerede başlayıp kentin nerede bittiği sorusunun yeniden tartışılması gerekiyor. Metropoller bu anlamda, birbirlerine taban tabana zıt yaşam biçimlerinin dip dibe ama temastan alabildiğine kaçınarak yaşadığı bir mekânsal sıkışmadan da mustarip.

Varoşlarda kentli olmak için çabalama dürtüsü giderek yok olurken, bulunduğu yerde olduğu gibi kalarak kök salma dürtüsü baskın hale dönüşüyor. Komşuları ve mahallesi ile yeniden üretilen ilişki biçimi giderek kentle ilişkisinin önüne geçiyor. Zaten kent coğrafi büyüklüğü nedeniyle onu içine, merkezine almıyor. Zaten merkezdeki kentli de onu, yaşam biçimlerinde modernleşmeyi içine sindiremediği gerekçesiyle, gündelik hayatın içinde istemiyor. Son 50 yıl boyunca bir gün geri dönecekler diye beklenen bu insanlar, dönmeyip kentte kalıcı olmuş, şimdi de siyaseten merkezdeki yerleşiğin yaşamını tehdit eder hale gelmiş sanılıyor. Hem varoşlar, hem kentin merkezi ve yerleşikleri her gün giderek birbirlerine daha çok küsüyor, kızıyor ve birbirlerini ötekileştirmeye hız veriyorlar.
Eğitimsizliğin, sosyal güvence yoksunluğunun, yoksulluğun, işsizliğin bu kadar ürkütücü boyutlara ulaştığı varoşlarda yaşayan insanlar, kendi gelecekleri için kötümserler, umutsuzlukları giderek öfkeye dönüşüyor.

Kendi öznel sorunlarını etik ya da etik dışı, hukuki ya da hukuk dışı her türlü yolla çözmeye çalışıyorlar. Örneğin, becerebilenleri konut sorununu kaçak katlar çıkarak, hazine arazilerini ya da su havzalarının işgal ederek çözüyorlar. İş bulmayı başarabilenleri kayıt dışı, sigortasız, gündelik işlerde çalışabiliyor. Mesele öznel sorunları aşan toplumsal sorunlara çözüm arayışında düğümleniyor. Sıra eğitim gibi, sosyal güvenlik gibi toplumsal sorunlara geldiğinde çözüm üretebilecekleri yollar kapalı olunca öfkeleri yönetenlere, egemenlere yöneliyor. Üstelik o egemenler kılık kıyafetine kadar bu insanlara hâlâ kural dayatmaya devam ettikçe, çözüm üretmek yerine küçümseme yaygınlaşınca daha da içlerine, mahallelerine kapanıyorlar, daha da öfkeleniyorlar, daha da cüretkârlaşıyorlar. Bu da mevcut hukuk tanımama eğilimini artırarak bir kısır döngü haline dönüşüyor.

METROPOLLEŞME, KİMLİKLERİ VE SİYASALLAŞMALARINI ÇOĞALTIYOR

Göç hareketleri yalnızca mekânsal değişimleri tetiklemiyor, aynı zamanda sayısız yeni değişken üreterek geniş kapsamlı bir sosyolojik dönüşümü tetikliyor ve elbette bireysel hayatlardaki ilişki biçimlerini de değiştiriyor. Gündelik hayatın ritmindeki değişimle birlikte düşünüldüğünde, birbirleriyle ilişkili ve çok katmanlı bütün bu dönüşümün kalıcı zihniyet değişimleri de gerektirdiğini ve yarattığını söylemek kehanet olmaz.

Tanış olunmayan kalabalıklar halinde yaşanan ve hızlanan gündelik hayat ritminin ürettiği endişe duygusunun yerleşik hale geldiği, ilişki formatının fiziki temastan giderek koptuğu bir hayat yaşıyoruz. Bugüne yetmeyen eski zihniyetin ürettiği hukuk, ortak hayatı kavramaya ve kolaylaştırmaya yetmeyen kuralları, normal olanın ve değer setlerinin parçalandığı ve siyasileştiği bir gündelik hayat söz konusu.

> ”
>
> **Metropollerin gerçeğini kavrayabilmemiz, ürettiği sorunları çözebilecek bir zihin haritası çıkartabilmemiz gerekiyor.**
>
> ”

Belirsizlik ve karmaşıklık esaslı bir hayat içinde yeni referanslarımız kimliklerimiz oluyor. Bu belirsizlik ve karmaşa içinde en kolay yaslandığımız referans ise, sanayi toplumu bağlamında şekillenen ve ulus-devletlerin de meşruiyet kaynağı olarak inşa ettikleri çoğunluğun etnik aidiyetine yaslanarak kurgulanmış ulusal kimlikler. Bu ulusal kimliklerle müzakere ve mücadele çerçevesinde oluşan etnik aidiyetlere olan bağlılık da giderek yükseliyor. Buna bir de moral değer olarak yükselen dini kimlikler ekleniyor.

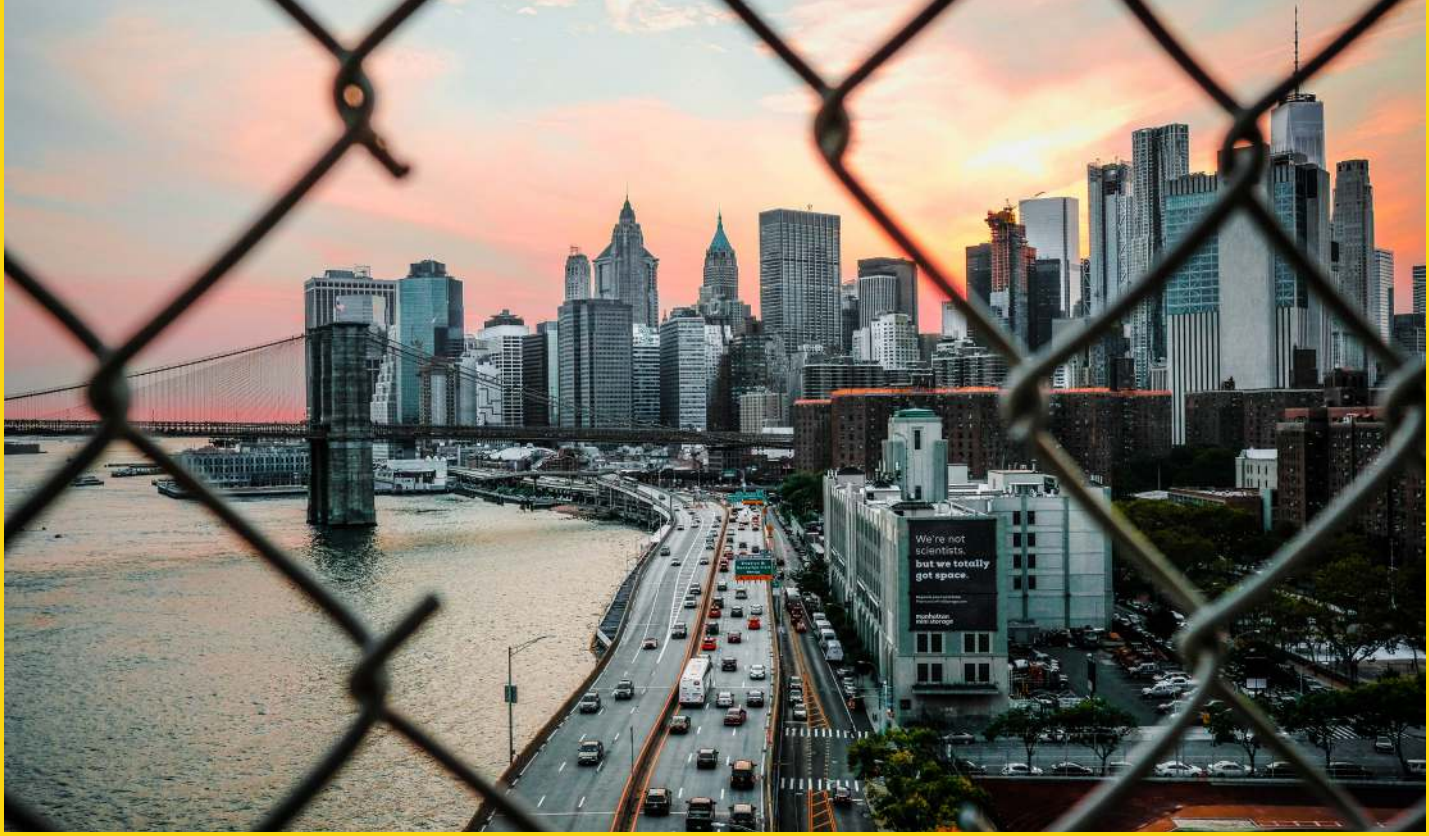
Bir yandan da standartların, eski normallerin dağıldığı, özgün üretim, özgün ihtiyaç ve talep örgütleyebilme olanaklarıyla farklı duyarlılıklar, farklı hayat tarzları, farklı ihtiyaçlar içinde yeni kimlikler oluşuyor.

Her türden geleneksel ilişkilerin, komşuluğun, arkadaşlığın, hemşeriliğin gücünü yitirdiği metropollerde insanlar içgüdüsel olarak aradıkları kültürel ve ahlaki referansları kimliklerde buluyor, dayanışmayı da o kimlikler çerçevesinde örgütleme yoluna gidiyorlar.

METOPOLLERİN YÖNETİM PROBLEMATİĞİ

Metropoller özellikle gelişmekte olan ülkelerde tüm mali ve entelektüel sermayeyi çekerken aynı zamanda o ülkenin fırsat alanlarını daraltan, ülkenin tüm enerjisini adeta soğuran kara deliklere de dönüşüyorlar. Yine de nüfus metropollere doğru akmaya ve bu alanlarda sivrilen aktörleri güçlendirmeye devam ediyor.

Metropolleşmenin ürettiği asıl sorun ise yönetim meselesi. Sanayi toplumunun gereksinimlerini karşılamak üzere geliştirilen yerel yönetim kavramı ve zihniyeti ile bugünün metropoller yönetilebilir mi? Belli ki hayır. Bu yeni kent biçimleri ve tanımlarını, eskimiş yönetim anlayışı ile yönetemiyoruz. Her biri kendi başına özel karakterler ve farklılıklar taşıyan coğrafyalar ve metropoller, geleneksel belediyecilik anlayışı ya

da tek tip modeller ve yasalarla yönetilemiyor. Değişimin boyutları yeni bir yönetim biçimini de gerekli kılıyor.

Yeni hayatın, baş döndürücü hıza ulaşmış ritmi en çok da metropollerde yaşayanları kavrıyor. O nedenle bu ritme uygun bir siyaset de yine metropollerde, metropollerin sorunlarını çözümlerken üretilecek. Bu nedenle metropollerin gerçeğini kavrayabilmemiz, ürettiği sorunları çözebilecek bir zihin haritası çıkartabilmemiz gerekiyor.
Bugünkü hesaplamalara göre dünya nüfusunun yüzde 20'sini, dünyanın en büyük 300 metropolünde yaşıyor ve bu nüfus tüm dünyanın gayrisafi hasılasının yaklaşık yarısın üretiyor. Türkiye'de de nüfusun %52'si 11 metropolde yaşıyor ve gayrisafi yurt içi hasılanın %67'sini Bu 11 metropol aynı zamanda ülkenin entelektüel sermayesinin, girişimcilik ve yenilikçilik potansiyelinin belki de dörtte üçüne sahip. Bu nedenle, diğer şehirlerde başarılı olsalar da tüm serbest meslek erbabının, ticaret ve sanayi erbabının hâlâ ulaşmaya, göç etmeye çalıştığı bir parıltıya ve potansiyele sahip.

Metropoller dünyada da Türkiye'de de ulusal hükümetlerin, ulusal politikalarının taşıyıcısı konumunda. Yumuşak güç olarak adlandırılan, ülkelerin entelektüel ve sosyal sermayeleri metropollerde yerleşik olduğu için, metropoller ülkelerin ekonomik ve siyasal stratejilerini doğrudan etkileme potansiyeline sahipler. Hâl böyleyken, yerel yönetimler ya da şehir yönetimleri hâlâ ulusal yönetim hiyerarşisinde ikincil durumdalar. Halbuki yeni bir yönetim zihniyeti ve modeli ile metropoller, ulusal hükümetlere göre daha hızlı, etkili ve daha demokratik bir idari model üretebilirler.

Ulusal düzeydeki bazı gerilimler kalıcılaşıyor, özellikle Türkiye'de olduğu gibi kimliklere sıkışma ve kutuplaşmalar nedeniyle sorunların çözümünde kilitlenmeler yaşanıyor. Yerel yönetimlerde vücut bulacak bir zihinsel dönüşüm, metropollerin ulusal politikaları etkileme gücü sayesinde, kimliklere ve kalıplaşmış siyasi pozisyonlara sıkışmanın yarattığı çözümsüzlükleri aşmayı sağlayabilir. Ulusal düzeydeki kimliklerin, ideolojilerin, çözümsüz ve kadim meselelerin ürettiği zihni ve ruhi ambargolar; temiz içme suyu, temiz hava gibi gerçek sorunlar karşısında önemlerini kaybedebilir, zihni eşikler aşılabilir.

Zihin haritalarımızı bu şekilde yenilemeye de metropol dediğimiz olguyu yeniden tanımlayarak başlayabiliriz. Bildiğimiz yerel yönetim mantığı İstanbul, İzmir, Ankara gibi metropolleri yönetilemez kılıyor. Aslına bakarsanız o yönetim dizgesi Adana'yı, Mersin'i, Antalya'yı bile yönetebilmekten aciz. Büyükşehir Belediye Başkanı diye tanımladığımız insanların üzerindeki sorumluluk mekânsal olarak bile aynı değil artık.
İkinci büyük mesele her türden farklılık arasındaki mekânsal mesafenin ortadan kalkmış olması. Feodal dönemin kalıntısı olan yaşama biçimleriyle, sanayi toplumu bağlamında şekillenmiş hayatlar ve sanayi sonrası toplumun dağınıklığı birbirleriyle iç içe. Örneğin İstanbul'da Kanyon'dan çıkıp Levent'e girerseniz başka bir hayatla karşılaşırsınız. Çeliktepe'ye girerseniz bambaşka bir hayat görürsünüz. Bu birbirlerinden yüzyıllarca farklıymış gibi görünen hayatlar bırakın aynı şehirde olmayı, neredeyse aynı mahallede yan yana değil iç içedirler.

Metropol hayatının bugün eriştiği karmaşıklık düzeyini, standart, fabrikasyon çözümlerle bir merkezden, mesela Ankara'dan yönetmek mümkün mü? Konya Ovası'nın kuraklık, İstanbul'un da betonlaşma derdi var. Muğla'daki plansız yapılaşma sorunuyla Şişli'deki sorun aynı adı taşısa bile tümüyle farklı dinamiklerle büyüyor. Dolayısıyla bizim yerel yönetim dediğimiz kategoriyi yeniden tanımlamamız lazım. Bunda gecikiyoruz, çünkü Türkiye'nin kendine özgü başka bir problemi daha var. Osmanlı'dan beri gelen nahiye, ilçe, vilayet şeklinde bir idari bölümlemenin ötesine geçemiyoruz. Cumhuriyet'e ve 100 yıl geçmesine rağmen biz bu idari tanımları değiştirmek konusunda yaygın bir gönülsüzlük var. İstanbul'da 85 bin

> Her bir yerel yönetimin bir tür kent ya da metropol koalisyonu gibi çalışması gerekiyor.

nüfuslu mahalleler de var, 310 nüfuslu da mahalleler de. 85 bin nüfuslu mahalleyi de bir muhtar ve bir ihtiyar heyeti yönetiyor, 310 nüfuslu mahalleyi de. Mahalleden başlayarak ilçeleri, illeri yeniden tanımlamaya, ayrıca da bölge tanımları yapmaya ihtiyaç var. Konya'nın kuraklık meselesi, Nevşehir, Niğde, Karaman dâhil olmadan yönetilebilir mi? Bunun için bir yandan "bölge" tanımları yaparken diğer yandan gerekli karar organlarını ve süreçlerini de tasarlamak gerekiyor. Ama yapılamıyor, çünkü zihni ve ruhi ambargoların ürettiği korkular var. Adını koymak gerekirse, bölge kavramının Kürt meselesine değen tarafı ve bunun ürettiği paranoya, bu ihtiyaca cevap vermeyi engelliyor.

Kanal İstanbul vesilesiyle gündeme gelen bir başka mesele daha var önümüzde. Bugünkü bu kadar karmaşık ve kalabalıklar halinde yaşadığımız hayatta coğrafyayı, yerküreyi ve hayatı bu denli değiştirecek bir kararı temsili demokrasinin mekanizmalarıyla ya da seçilmiş merkezi hükümetin yetkisiyle alabilir miyiz? Almalı mıyız? Örneğin İstanbul'un içme suyu ihtiyacını karşılamak için Melen'in ya da Istırancalar'ın suyu taşınıyor. Başka illerin, ilçelerin, ahalinin ormanları, dağları delik deşik ediliyor. Oraların ahalisine sorulmuyor bile. Örneğin Çanakkale Köprüsü yapıldığında Tekirdağ ve Kocaeli de birleşmiş olacak. Peki bu köprünün inşasıyla ilgili meseleyi neden yalnızca Çanakkale Belediye Meclisi tartışıyor. Kanal İstanbul yalnızca İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi'nin meselesi mi? Kırklarelililer, Edirneliler ne diyorlar bu işe? Mevcut yerel yönetim tarifi, metropol hayatının barındırdığı sorunlara kapsayıcı çözümler, bu çözümlere rıza üretecek katılımcı pratikler üretemiyor. Daha

geniş açıdan bakarsak, bu temsili demokrasi bağlamında oluşmuş bölge veya il, ilçe, mahalle tanımlarını yenilemeden, bugünkü yerel yönetimler tanımı içinde kalarak tanımlanmış yetki ve sorumluluk dağılımıyla ortaya çıkan problemleri çözemiyoruz.

Bir başka soru da şu: Bugünün dünyasında yerel yönetim demek sadece yerel hizmet üretmek midir? Sadece çöp toplamak, sadece yoksullara süt dağıtmak ya da evlerine hastabakıcı, doktor yollamak ya da çocuklara kreş açmaktan mı ibarettir? Bu yoksullukla mücadelede, kentin ekonomisinde yerel yönetimlerin sorumlulukları yok mu, olmayacak mı? Onlar sadece Ankara'nın güdümünde, yönetiminde mi kalacak? Hangi holdingin Türkiye'nin herhangi bir yerinde hangi fabrikayı yapacağı kararını kim verecek? Örneğin İstanbul Büyükşehir Belediyesinin yetkisi ve sorumluluğu o fabrikaya inşaat ruhsatı vermekle mi sınırlı olacak? Yerel yönetimin kendin geleceğine ilişkin ekonomik bir stratejisi neden olmamalı? Hâlbuki yerel yönetim ya da kent yönetimi, sadece hizmet ve sosyal destekten ibaret kalamayacak kadar karmaşık bir süreç. Üstelik o sosyal destekler de giderek sadece maddi veya ayni yardım götürmeye dönüşmüş durumda. Yerel yönetimlerin kentlerde bir arada yaşamı, huzuru inşa etmek gibi sorumlukları yok mudur? Ruhen ve fiziki olarak parçalanmakta olan kentsel yaşam alanları arasında irtibat kuracak, bir arada yaşamı bu yolla teşvik edecek politikalar geliştirmemeli midir yerel yönetimler? Bu sorumluluklarını yerine getirmeleri için gereken yetkiler ve kaynaklarla donatılmalarının önündeki engel nedir? Dolayısıyla yerel yönetimlerin çöp toplamak ve kaldırım döşemenin ötesinde toplumsal, siyasi veya ekonomik başka fonksiyonlarının da olması lazım. Ama bugünkü tanımları içinde oralara girmeleri söz konusu bile değil. Merkezi hükümet belediyelerin bu alanlara girmesini kısıtlamanın çeşitli yollarını buluyor.

Bu noktada beliren bir başka sorun ve ihtiyaç daha var. Metropoller çoğul yaşam tarzlarının bir arada yaşadığı yerler, bu yaşam tarzlarının ve alanlarının birbirleriyle ilişkilenebilecekleri politikalar tasarlamak, vizyon üretmek gerekiyor. Peki böylesi bir tasarıyı, vizyonu belediye başkanının ve yerel meclis kararlarıyla şekillendirmek mümkün mü? Kendin, metropolün ekonomik, kültürel, entelektüel, akademik ve sivil toplum aktörlerinin bu vizyona dahil edecek yolları nasıl geliştireceğiz? Bir başka deyişle her bir yerel yönetimin bir tür kent ya da metropol koalisyonu gibi çalışması gerekiyor. Metropolün tüm aktörlerinin kendi örgütlenme modelleri üzerinden bu süreçlere dâhil olmalarını sağlamanın yollarını araştırmak durumundayız. Böylesi bir zihni koalisyon ise metropolü bütün yönleriyle kavrayan bir bakış açısıyla mümkün.

> ”
>
> **Tanış olunmayan kalabalıklar halinde yaşanan ve hızlanan gündelik hayat ritminin ürettiği endişe duygusu...**
>
> ”

Ancak böylesi bir zihniyetle yönetim düzeni, bildiğimiz manada partizanlıkla kurulamaz. Dolayısıyla mevcut siyasi, etnik kimliklerin ötesine geçecek bir zihni koalisyonun kurulması için öncelikle kemikleşmiş partizanlıkların dışına çıkmak gerekiyor. Bunun yolu da yine, yerelin ve reel sorunların çözümüne odaklanan bir siyasal iletişimden geçiyor. Ama eğer ulusal liderlerin kopyaları olan siyasi yerel liderlerin zihnine, ufkuna, vaadine, maharetine bağlı yönetim düzeni ve iş yapma kültürü devam edecekse, metropollerin devasa çatışma alanlarına dönüşmesi kaçınılmaz.

Fotoğraf: Matthew Waring
Manchester Birleşik Krallık

Fotoğraf: Maria Bobrova
Roma, İtalya

MARMARA BÖLGESİ İÇİN MEKÂNSAL GELİŞME STRATEJİK ÇERÇEVE BELGESİ

Marmara Belediyeler Birliği tarafından hazırlanan belge Marmara Bölgesi'ne yönelik gelecek öngörülerini ve olası mekânsal gelişme stratejilerini ele almayı ve yerel yönetimlerle iş birliği içinde bölge ve ülke kalkınmasına katkı koyacak bir diyalog platformu ve bir rehber, bir yol haritası oluşturmayı hedefliyor.

MEHMET OCAKÇI, GÜLDEN ERKUT, FATİH TERZİ
İTÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ, ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ ÖĞRETİM ÜYELERİ

13 DAKİKA

Dünyada ortaya çıkan yeni gelişmeler, yeni olgular ve sorunlar karşısında geleneksel kapsamlı planlama yaklaşımı yetersiz kalmaktadır. Geleceğe yönelik belirsizliğin artması ile kentler ani ve büyük değişimlere karşı çözüm üretmek durumunda kalmakta, bu nedenle kent ve bölge planlamasında daha interaktif, hızlı tepki veren ve yenilikçi yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Sorunların, kent ve bölge ölçeğinde tüm paydaşların katılımı ile saptanması ve çözüm önerilerinin bölgedeki kurum ve kuruluşların proje ve faaliyetleriyle bütünlük, iş birliği ve uyum içinde ele alınması önem arz etmektedir. Bu yaklaşım; sosyal, ekonomik ve çevresel toplam maliyetin azaltılmasında ve sürdürülebilir kalkınma hedefine doğru giden süreçte elde edilecek toplam faydanın artırılmasında kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, bölgelerarası sosyo-ekonomik gelişmişlik farklarının azaltılması, dünya ile rekabet gücünün, yerel ile iş birliği kapasitesinin arttırılması, katma değeri yüksek yenilikçi bir üretim yapısının geliştirilmesi, iklim ve ekolojik hassasiyetlerin gözetilmesi hedeflerini önceleyen, eylem odaklı, esnek ve katılımcı "stratejik belge"lere gereksinim duyulmaktadır.

YENİ KENTSEL GÜNDEMLE UYUMLU BİR BELGE

Marmara Bölgesi Mekânsal Gelişme Stratejik Çerçeve Belgesi (MSÇB), bu ihtiyaca cevap vermek üzere hazırlanan bir belge olup; Birleşmiş Milletlerin 2015 yılında kabul ettiği 17 başlıktaki Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının (SKA) tümüne doğrudan ve dolaylı[1] katkı yapmak üzere; on birinci amaç (SKA11) "Sürdürülebilir Şehirler ve Toplumlar" amacını merkeze alan bir çalışma kurgusuna dayanmaktadır. SKA 11 doğrultusunda; 2030 yılına kadar tüm ülkelerde katılımcı, entegre ve sürdürülebilir insan yerleşimi planlaması ve yönetimi için kapsayıcı ve sürdürülebilir kentleşme ve kapasitenin geliştirilmesi, ulusal ve bölgesel kalkınma planlamasını güçlendirerek kent, kent çeperi ve kırsal alanlar arasındaki olumlu ekonomik, sosyal ve çevresel bağlantıların desteklenmesi hedeflenmektedir. HABITAT III Yeni Kentsel Gündemi'nde ise Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin amaç ve ilkeleri uyarınca tüm insanların temel özgürlüklerinin yanı sıra eşit haklara ve fırsatlara sahip oldukları kentlere ve insan yerleşimlerine ulaşmak hedeflenmektedir. Bu doğrultuda uluslararası, ulusal ve yerel iş birliğinin geliştirilmesi, iyi uygulamaların paylaşılması, politikalar, programlar ve kapasite geliştirme yolu ile katılımcı planlama ve kentsel mekânsal yönetime ilişkin etkin bir politika çerçevesinin oluşturulması hedeflenmektedir. SKA'lar ve Yeni Kentsel Gündem'in sürdürülebilirlik bağlamındaki küresel öncelikleri, MSÇB'nin amacı ve kapsamı ile uyumludur.

Tüm uluslararası sürdürülebilirlik programları doğrultusunda MSÇB çalışması mekânsal strateji planlarının bölgesel düzeyde tartışılması için bir zemin oluşturmaktadır. MSÇB'nin amacı, Marmara Bölgesi'nin mevcut durumdaki sorun ve potansiyellerini değerlendirerek bölgeye yönelik gelecek öngörülerini ve olası mekânsal gelişme stratejilerini ele almak ve yerel yönetimlerle iş birliği içinde bölge ve ülke kalkınmasına katkı koyacak bir diyalog platformu ve bir rehber, bir yol haritası oluşturmaktır.

SÜREÇ ODAKLI BİR YAKLAŞIM

MSÇB çalışması kapsamına giren iller, Marmara Bölgesi'ni çevreleyen beş İBBS Düzey II Bölgesi'dir. Bölgesel gelişme stratejilerinin ve bölgesel veri sisteminin İBBS Düzey II Bölgelerini baz alması, projenin kapsamı için belirleyici olmuştur. Böylece, Marmara Belediyeler Birliğine üye belediyelerin bulunduğu illerin yanı sıra Eskişehir, Düzce ve Bolu illeri de çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışma alanı sınırında, yedisi büyükşehir olmak üzere on dört il[2] ve beş İBBS Düzey II Bölgesi (TR10, TR21, TR22, TR41, TR42) yer almaktadır. Proje alanı ayrıca, Meriç-Ergene, Marmara, Batı Karadeniz, Sakarya, Susurluk ve Kuzey Ege olmak üzere altı su havzası içinde bulunmaktadır.

MSÇB çalışması 14 ilin bir araya getirilmesi ile tanımlanan süreç odaklı bir yaklaşımla geliştirilmiştir. Bu çerçevede, ilk olarak bölgesel gelişmeyi yönlendiren küresel eğilimler; dünya ekonomisinin genel durumu, nüfus dinamikleri ve uluslararası göç, iklim

[1] Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından "Yoksulluğa Son", "Nitelikli Eğitim", "Erişilebilir ve Temiz Enerji", "İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme", "Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı", "Eşitsizliklerin Azaltılması", "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar", "Sorumlu Üretim ve Tüketim", "İklim Eylemi", "Sudaki Yaşam", "Karasal Yaşam" hedeflerine doğrudan; diğer SKA'lara ise dolaylı olarak katkı yapmaktadır.

[2] Çalışma alanında yer alan iller: İstanbul, Kocaeli, Bursa, Balıkesir, Sakarya, Tekirdağ, Edirne, Bilecik, Çanakkale, Yalova, Kırklareli, Düzce, Bolu ve Eskişehir.

değişikliği, doğal tehlikeler ve afet, yenilikçilik ve teknolojik dönüşüm, ulaşım ve lojistik konularında ele alınmıştır.

Mevcut durum analizleri ve analitik değerlendirmeler çalışması; nüfus ve yerleşmeler sistemi, ekonomi ve özel uzmanlaşma bölgeleri, ulaştırma ve lojistik, enerji altyapısı ve doğal-kültürel yapı ve iklim değişikliği olmak üzere beş temel çalışma konusu çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada "Türkiye Mekânsal Strateji Planı Mevcut Durum Sentezi ve Mekânsal Değerlendirmeler" çalışmasında elde edilen verilerin ve bulguların esas alınması ve bölgeye özel olarak derlenmesi, çalışmanın ülke ölçeğinden (mekânsal üst ölçek) gelen girdisini oluşturmuştur. Çalışma alanı kapsamında üretilmiş olan İBBS Düzey 2 bölge planlarında, çevre düzeni planlarında ve havza koruma eylem planlarında yer alan yerleşmelere ait sorun ve potansiyeller, MSÇB çalışma konularına göre derlenmiş ve değerlendirilmiştir. Bölge ölçeği düzeyinin gerektirdiği ilave verilerin toplanması ve gerekli analitik mekânsal değerlendirmelerin yapılması çalışmanın odağı (bölge ölçeği); çevre düzeni planlarında tanımlanan mekânsal kararların il ölçeğinde irdelenmesi ise alt ölçek sınırı (mekânsal alt ölçek- mikro) olarak tanımlanmıştır. Kalkınma ajanslarınca hazırlanan bölge planları, çalışmayı yatayda besleyen temel dokümanlar olmuştur.

Bölgedeki aktörlerin yerleşmelere ilişkin sorun-potansiyellere yönelik değerlendirmelerini anlamak amacıyla yapılan alan araştırması[3] kapsamında, kamu kurumlarının (il, ilçe ve belde belediyeleri, valilikler, kaymakamlıklar ve il özel idareleri) yerleşmelerine ilişkin en kritik sorunları ve öncelikli projeleri; meslek odaları, sanayi ve ticaret odaları ve STK'ların ekonomi, doğa-çevre, kentleşme ve sosyal alanda çözülmesini önemli buldukları sorunları ve öncelikle değerlendirilmesi gereken potansiyelleri sıralamaları istenmiştir.

Analitik çalışmaların ve alan araştırmasının ardından, birbiri ile ilişkili çalışma konuları ve temalar belirlenmiş, sonrasında bu konular/temalar arasında çoklu değerlendirmeye konu olacak veriler ve analizler bir araya getirilerek ilişkisel sentez çalışması ortaya konmuştur.

Bölgeler, ilişkisel bir yaklaşım ile değerlendirildikten sonra, çalışma alanı; "özgün odaklar," "bölgedeki geçiş zonları (etkileşim bölgeleri)" ve "bütünleşme aksları, bağlantılar ve koridorlar" olmak üzere üç farklı mekânsal temsil biçimi ile ele alınmıştır. Bu bağlamda özgün odaklar; doğal ve kültürel odaklar, turizm odakları, ulaşım ve lojistik odakları, üretim ve yenilikçilik odakları ile beşerî sermaye ve çekicilik odakları olmak üzere beş grupta değerlendirilmiştir. Bölgedeki geçiş zonları kapsamında, bölgede il sınırları ile çakışmayan doğal alanlar, havzalar, korunacak alanlar, büyük ovalar ve tarım alanları ile kentsel yerleşme alanları ve geniş sanayi alanları ele alınmıştır. Son olarak sanayi, turizm ve ulaşım aksları ve koridorları tanımlanmıştır.

TÜM AKTÖRLERİN VİZYONU ÇALIŞTAYLAR SAYESİNDE BELGEDE

Çalışma alanı kapsamında yer alan14 il arasında iş birliği yapılmasını gerekli kılan, bölge için öncelikli olan konuların, sektörel projelerin ve vizyona yönelik kavramların belirlenmesi amacıyla çalıştaylar dizisi gerçekleştirilmiştir. Proje alanındaki kalkınma ajansları, valilikler, il ve ilçe belediyeleri, meslek odaları, sanayi ve ticaret odaları ve STK'ların katıldığı çalıştayda, aktörlerden öncelikli projeler ve MSÇB vizyonunda yer almasını öngördükleri kavramlar temin edilmiştir. İkincil veriler ise bölgedeki kalkınma ajanslarından ve Play Marmara[4] raporundan elde edilmiştir. Tüm veriler bir arada irdelenerek bölgede gerçekleştirilecek/gerçekleştirilen üst ölçekli projelere ilişkin kapsamlı bir veri tabanı oluşturulmuştur. Projenin konusu, projeden beklenen fayda, projenin adı, projenin açıklaması, uygulama yeri (il-ilçe), projenin durumu (fikir aşamasında, başlangıç aşamasında, devam ediyor, tamamlandı), projenin bütçesi ve verinin kaynağı bilgilerini içeren veri tabanı kullanılarak, mevcut projelerin temalara ve faydalara göre dağılımları analiz edilmiş ve mekânsal değerlendirmeleri yapılmıştır.

Müzakereler sonucu üzerinde uzlaşılan MSÇB vizyonu "Güçlü Yerel İş birliği ve Ağları ile Üretimde Verimliliği, Yenilikçiliği ve Küresel Rekabeti Önceleyen, Doğal ve Kültürel Varlıkları ile Sürdürülebilir, Dayanıklı ve Kapsayıcı Yerleşmelere Sahip Marmara" olarak belirlenmiştir. Vizyonun gerçekleştirilmesine ilişkin olarak 5 stratejik eksen (SE1. Güçlü yerel iş birliği ve ağlar, SE2. Üretimde verimlilik, yenilikçilik ve küresel rekabet, SE3. Doğal ve kültürel varlıklar, SE4. Sürdürülebilir ve dayanıklı yerleşmeler, SE5. Toplumsal gelişme ve kapsayıcılık), bu eksenlere bağlı 21 hedef belirlenmiş ve 71 proje önerilmiştir. Mevcut duruma ilişkin ilişkisel sentezler, ulusal düzeydeki plan ve strateji belgeleri ile bölge planlarında yer alan mekânsal yaklaşımlar ve kararlar ile MSÇB vizyon, stratejik eksen ve hedeflerine dayanarak "MSÇB Mekânsal Gelişme Şeması" oluşturulmuştur.

Bölge planları, çevre düzeni planları ve alan araştırmalarından derlenen MSÇB çalışma alanına ilişkin sorunlar, stratejik eksen ve hedeflere göre gruplandırılmıştır. Söz konusu sorunlar, stratejik eksen ve hedeflerin oluşumunu yönlendirirken aynı zamanda öncelikli projelerin ortaya konmasına da ışık tutmuştur. Tespit edilen sorunların çözümü ve/veya bölgenin kalkınmasına yardımcı olması amacıyla önerilen projeler; önem düzeyi, iş birliği, fayda ve süre parametreleri doğrultusunda önceliklendirilmiştir. Bu kapsamda, her proje için söz konusu parametrelerin önceliklendirildiği proje değerlendirme formu düzenlenmiştir. Bu formlardan da faydalanılarak, her projeyle ilgili "proje föyleri" hazırlanmıştır. Proje föylerinde her proje için projenin dahil olduğu stratejik eksen ve hedefler, projenin adı, projenin amacı, projenin gerekçesi, projenin hangi soruna çözüm oluşturacağı, projenin önem düzeyi, projeden beklenen fayda, projenin süresi, projenin paydaşları ve proje sorumlusu bilgileri tanımlanmıştır.

Ayrıca, önerilen projeler; uluslararası, ulusal ve bölgesel düzeydeki strateji belgeleri ve planlarda yer alan amaç, hedef ve temel mekânsal kararlar kapsamında değerlendirilmiştir. MSÇB çalışmasının SKA'ların hepsine doğrudan veya dolaylı olarak katkı sunduğu göz önünde bulundurularak, tüm SKA'ların alt hedefleriyle, MSÇB stratejik eksenleri, hedefleri ve bunlara bağlı olarak önerilen projeler ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir. K

[3]Bu araştırmanın uygulama alanı MSÇB çalışma alanındaki 14 il, örneklem çerçevesi ise 14 ilde bulunan toplam 243 adet il, ilçe ve belde belediyesi, 14 valilik, 182 kaymakamlık, 7 il özel idaresi, 73 meslek odası, 18 sanayi ve ticaret odası ve 13 STK olarak belirlenmiştir.

[4]Play Marmara, Türkiye'nin ilk uluslararası kent forumu olan MARUF (Marmara Urban Forum) için geliştirilmiştir. Toplam 155 adet aktif oyuncu ile Ekim 2019'da 3'ü özel oturum olmak üzere toplam 5 oturum olarak gerçekleşmiştir.

KUALA LUMPUR BELEDİYE BAŞKANI **DATUK MAHADI CHE NGAH İLE KENTE DAİR**

"Herkes için Kent" vizyonuyla hareket eden Kuala Lumpur Belediye Başkanı Datuk Mahadi Che Ngah ile kente yönelik hayalleri, Covid-19 salgınının kent turizmi ile kentin "sürdürülebilir kentsel çevre" hedefi üzerine etkileri, kentin UNESCO Dünya Kitap Başkenti birinciliği ve şehirde düzenlenen uluslararası kent forumlarının kente olan katkısı üzerine konuştuk.

ÖZGE SİVRİKAYA*

16 DAKİKA

Farklı ve karmaşık sorunlarla "dünya üzerindeki varlığımızın" sınandığı günümüzün en büyük ideallerinden biri, herkesin yaşayabileceği "sürdürülebilir" bir dünya inşa etme. Bu amaca ulaşmada nüfusun toplandığı ve birçok yaşamsal aktivitenin gerçekleştiği kentlere temel bir rol düştüğü farklı çevrelerce dile getiriliyor. Birçok kent yönetimi, bu süreçteki sorumluluklarının farkında ve bu kolektif çabaya katkıda bulunmaya hevesli. Malezya'nın başkenti Kuala Lumpur bu kentlerden biri. Sadece bugünün insanlarının değil, gelecek nesillerin de ihtiyaçlarını dikkate alan Kuala Lumpur Belediyesi, kendisine 2030'a kadar "karbon düşük" kent olma hedefi koymuş ve "sürdürülebilir kent olmak" için uzun vadeli stratejiler belirlemiş. Öte yandan kent yönetimi bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde kentin tüm paydaşlarının sürece katkı sunması gerektiğinin farkında ve bu uğurda farklı aktörlerle işbirliği yapmaktan çekinmiyor. Kuala Lumpur'un "herkes için yaşanabilir ve sürdürülebilir bir kent" olma yolculuğunda yaptığı ve yapmayı planladığı çalışmaları, Covid-19'un bu sürece olan etkisini ve daha bir çok konuyu kentin belediye başkanı Datuk Mahadi Che Ngah'a sorduk.

Yeni atanan bir belediye başkanı olarak Kuala Lumpur ile ilgili hayalleriniz nelerdir? Bu hayalleri gerçekleştirmek için geleceğe dönük projelerinizi anlatır mısınız?

> **"Şehir için birçok büyük planımız, projemiz var ve birbirimizden kopuk olarak çalışmamalıyız çünkü bu, şehre hizmet etmek için verimli bir yol değil."**

Kuala Lumpur'un kalbimde her zaman özel bir yeri olmuştur. Belediye Başkanı olarak atanmadan önce, Kuala Lumpur belediye binasında yaptığım çeşitli görevlerle Kuala Lumpur ve Kuala Lumpurlulara (KLites) hizmet etmek için neredeyse 37 yılımı verdim. Emekliliğimden bir yıl sonra Belediye Başkanı olarak atanmam hoş bir sürpriz oldu ve belediye binasına dönüp şehre hizmet edebilmek bir onurdu. Bu çok önemsediğim bir görev, ancak zaman zaman oldukça zor olabiliyor. Belediyenin Kuala Lumpur'u "Herkes için Şehir" olarak yaratma vizyonuna gerçekten inanıyorum.

Kuala Lumpur, her kesimden, birçok milletten ve kökenden ve her yaştan farklı bir nüfusa sahip canlı, renkli bir şehir. Toplumun her kesimi için pek çok ihtiyaç var ve yetkililer olarak Kuala Lumpurlularımızın sadece bugünkü değil, gelecekteki ihtiyaçlarını da karşılayan sürdürülebilir bir şehir yaratmak görevimiz.

Kuala Lumpur 2040 Yapı Planı (KLSP2040), şehrin ve şehir toplumunun sürdürülebilirliğini ve refahını sağlamak için, önümüzdeki 20 yıl boyunca şehrin stratejik gelişimini çerçeveliyor. Şehir için aktif olarak uygulanmasına devam edilen uzun vadeli planlara ek olarak, odaklanmam gereken önemli alanlar ve devam eden girişimler de var. Bunlar arasında ani selleri azaltma çabaları, trafik sıkışıklığı ve kentsel yönetim yer alıyor. Bu odak alanları, yaşanabilir ve sürdürülebilir bir şehre katkıda bulunduğu için birbiriyle bağlantılı ve belediye tarafında artan kentsel yönetimle eş zamanlı olarak ele alınması gereken önemli konuları

*MBB Uluslararası İşbirliği Uzmanı

KUALA LUMPUR
MAHADI

vurguluyor. Karbon ayak izini azaltarak yeşil bir şehir yaratmak da eşit derecede önemli. Bu hedef şehirde birçok güzelleştirme çalışmasını da içeriyor ve bu çalışmalarla özellikle ilgileniyorum. Kirli arka sokakların temiz ve güvenli alanlara dönüştürülmesi başarılı bir şekilde gerçekleştirildi. Kuala Lumpur'un enerjisini ve canlılığını yansıtmak için şehrin çeşitli bölgeleri de parlak renkli duvar resimleriyle boyandı. Organizasyonel faaliyetler açısından bakıldığında, Kuala Lumpur Belediyesinin bölümlerinde daha bütünleşik bir şekilde yakın çalışmaya büyük bir önem veriliyor.

Kuala Lumpur, 2019 yılında 13 milyondan fazla turistle dünyanın en çok ziyaret edilen 6. şehri oldu. Turizmin kent ekonomisinde önemli bir rol oynadığı çok açık. Küresel salgın bu durumu nasıl etkiledi ve 2021 için turizm öngörüleriniz neler?

Turizm sektörümüzün, sadece Malezya'da değil, küresel olarak da salgın nedeniyle en çok etkilenen sektörlerden biri olduğu inkâr edilemez. Turizm sektöründe gelecekte yeni fırsatlar olacaktır, ancak normal duruma geri dönmek biraz zaman alabilir. Salgın süresince seyahat kısıtlamaları altında olmamız Kuala Lumpur Belediyesinin şehrin bakımı konusunda elinden geleni yapmasına engel değil. COVID-19 kuralları ve yürürlükte olan Standart Çalışma Prosedürleri doğrultusunda planlı bakım ve güzelleştirme projeleri hala devam ediyor. Amacımız, şehrin COVID-19 sonrası gelişmeye devam etmesini sağlamak. Seyahat etmek güvenli olduğunda misafirlerimizi ağırlamaya hazır olacağız.

Kuala Lumpur, 2020 yılında UNESCO tarafından Dünya Kitap Başkenti seçildi. Bu seçimin sebebi, şehrinizin kapsayıcı eğitime güçlü bir şekilde odaklanması ve her kesime okuma fırsatı sağlamasıydı. Bu başarı hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Şehrin eğitim programlarının gelişmeye devam etmesini sağlamak için gelecekte hangi girişimlerde bulunacaksınız?

Harika bir başarı! Geçen yıl, Kuala Lumpur Belediyesinin şehirde çeşitli yerlerde 600 kitap büfesi kurduğu Kuala Lumpur Dünya Kitap Başkenti (KLWBC) 2020 girişimini gerçekleştirdik. Buna

> **Kuala Lumpur Belediyesi olarak bilgili bir toplum olmak ve halkın her bir üyesinin kendini geliştirmesi için eğitim kitaplarına erişimini sağlama konusunda çok tutkuluyuz.**

ek olarak, Kuala Lumpur Kütüphanesi de şehir halkına ödünç alabilecekleri okuma materyalleri sağlamak maksadıyla mobil kütüphane hizmeti vermek üzere dört otobüs seferber etti. Her otobüs, çeşitli konu ve kategorilerde 1.500'e kadar kitabın yanı sıra elektronik kitaplar (e-kitap) taşıyordu. Ayrıca bilgisayarlar ve ücretsiz Wi-Fi olanağı mevcuttu. Gençlerimiz için de okumayı daha çok teşvik etmek ve bilgilenme gayretini bir alışkanlık haline getirmek için benzer girişimler başlatmayı hedefliyoruz.

Metropollerde aşırı kalabalık ve aşırı hususi araç kullanımı ile karşı karşıyayız. Kuala Lumpur, Klang Vadisi Entegre Transit Sistemi adı verilen yaygın bir toplu taşıma sistemine sahip. 30 yılı aşkın şehir planlama uzmanlığına sahip bir belediye başkanı olarak ulaşım ağlarının büyük şehirlere entegre edilmesinin önemi hakkında neler söylersiniz? Bu ulaşım ağları aşırı trafiği çözebilir ve gelecekte, sürekli artan sera gazı salınımlarına karşı sürdürülebilirliği sağlayabilir mi?

Klang Vadisi Entegre Transit Sistemi, 20 yılı aşkın bir süre önce, 1998 yılında faaliyete başlamıştı. Şehrin görünümünü muazzam bir şekilde değiştirdi ve daha az insan kişisel araç kullandığı için trafik sıkışıklığını azaltmanın yanı sıra sera gazı salınımlarını azaltmaya da katkıda bulundu.

Daha önce de belirttiğim gibi, trafik sıkışıklığı temel odak alanlarından biridir. Bu durum, karayolu trafik sisteminin yönetiminde, şehre ulaşım noktalarında ve ana otoyollara bağlantılarda bütüncül bir yaklaşımı gerektirir.

Bu konuda daha da ileri giden Kuala Lumpur Belediyesi, daha fazla yeşil altyapı oluşturarak kullanıcıların istasyonlara kolayca ulaşmalarını sağlayacak tesisler ve hizmetler için çalışıyor. Bunlardan kastım istasyona giden yürüyüş yolları ve bisiklet şeritleri oluşturmak, karbon ayak izimizi azaltacak ve trafik sıkışıklığını giderecek sürdürülebilir bağlantı yolları oluşturmak gibi hizmetler. Emniyet bakımından, güvenlik kameraları ve gözetleme sistemleri, kullanıcı güvenini artırmak için bu çalışmanın bir parçası olacak. Bu girişimlerle trafik sıkışıklığını, karbon ayak izimizi ve sera gazı salınımımızı azaltabilmeliyiz.

Kuala Lumpur, 2018'de 9. Dünya Kentsel Forumu'na ev sahipliği yaptı. 2019 yılından bu yana her yıl düzenlenen Malezya Kentsel Forumu da Kuala Lumpur'da gerçekleşiyor. Bu uluslararası kentsel forumların şehre nasıl katkıda bulunduğunu merak ediyoruz. Bu tür

> **Toplu taşımanın sürdürülebilir kent yaratmada kilit bir unsur olduğuna şüphe yoktur.**

etkinliklere ev sahipliği yapmanın şehir üzerinde ne gibi etkileri var? Bu etkinlikler, şehrin uluslararası bağlantılarına nasıl katkı sağlıyor?

2018 yılında "2030'un Şehirleri, Herkes için Şehirler: Yeni Kentsel Gündem'in Uygulanması" temalı 9. Dünya Kentsel Forumu'na ev sahipliği yapmanın mutluluğunu yaşadık. Toplamda 164 ülkeden olmak üzere çeşitli konularda uzman 23.000'den fazla katılımcı vardı. Bize çeşitli temsilcilerle bağlantı kurmak, Kuala Lumpur ve diğer kentler arasındaki bağları ortak bir hedefle güçlendirmek için platform sağladı. Fikir alışverişinde bulunuldu, iş birliği olanakları değerlendirildi ve hem Kuala Lumpur'un hem de iş birliği yaptığımız şehirlerin yararına olabilecek girişimler ve projeler üzerinde çalışmak için bağları pekiştirme fırsatı yakaladık.

Kuala Lumpur'un yakın zamanda açıkladığı hedeflerden biri de "Sürdürülebilir Kentsel Çevre" yaratmak. Pandemi büyük ölçüde kentsel bir olgu olduğuna göre, gelecekteki tehditlerin kaçınılmazlığı karşısında daha sürdürülebilir, dayanıklı ve yaşanabilir şehirleri nasıl geliştirebiliriz? Pandemi sürdürülebilirlik hedeflerinizde büyük değişikliklere veya gerilemelere neden oldu mu?

Pandemi gerçekten de bu gibi durumlarda neyin gerekli olduğuna dair derinlemesine düşünme gerekliliği doğurdu. Sürdürülebilir ve yaşanabilir bir şehir yaratmak devam eden bir özlem olsa da odak noktamız şehirdeki insanlar olmaya devam ediyor.

Pandemi döneminde Kuala Lumpur Belediyesi, COVID-19 ile mücadele kapsamında uygulanan Kısıtlı Hareket Düzeni (MCO) sırasında devlet kurumları ve yetkililerle iş birliği içinde evsizlere geçici barınak sağladı. Bu yapılan, bu zor günlerde onların da ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlama çabamızın bir parçasıydı ve virüsün yayılmasını önleme amacı da aynı derecede önemliydi. Pandeminin şehri etkilemeye devam ettiğini dikkate alarak evsizler için daha sürdürülebilir uzun vadeli bir çözüm için planlama yapmaya başladık.

İster binalardan ister trafik sıkışıklığından kaynaklansın, şehirdeki karbon salınımı açısından 2030 yılına kadar düşük karbonlu bir toplum olmayı hedefliyoruz, bu da halihazırdaki karbon salınımlarımızı %70 oranında azaltacağımız anlamına geliyor. Bu hedef, 2015 yılında geliştirilen ayrıntılı planımıza dayanıyor.

Karbon ayak izimizi azaltmak için yenilenebilir enerji, yani güneş panelleri ve özellikle kentteki yeni gelişmelerle ortaya çıkan çeşitli uygulamaların kullanımını araştırıyoruz. Bunu başarıya dönüştürmek için yetkililerden, politika yapıcılardan, geliştiricilerden, planlamacılardan ve aynı şekilde şehir sakinlerinden olmak üzere herkesin ortak çabası ve katılımı gerekli. Tokyo Büyükşehir Yönetimi ile iş birliği içinde, Kuala Lumpur Belediyesine bağlı birimlerin enerji tüketimini ve sera gazı salınımını azaltmak için Japon Hükümeti Çevre Bakanlığı sponsorluğunda Tokyo'dan Kuala Lumpur'a Düşük Karbon Sistemi (T2KLLCS) projesini oluşturduk. Özel mülklerde de fotovoltaik güneş teknolojisi gibi yenilenebilir enerji kullanımını teşvik ettik. Güneş panellerini enerji kaynağı olarak kullanan otobüs duraklarımız da var. Buna ek olarak, Kuala Lumpur'daki tüm sodyum sokak ışıkları, karbon salınımlarını önemli ölçüde azaltmak üzere LED ışıklarla değiştirildi. Özel sektörde de Yeşil Bina Endeksi'nin daha çok uygulanması konusunda uğraşıyoruz. Gerçekleşmesini umduğumuz bir diğer konu da, özellikle kamu konutlarında olmak üzere, mikro atıktan enerji üretimi tesislerinin oluşturulması. Bu şekilde, katı atıkların kaynağında nasıl bertaraf edileceği konusunda daha fazla verimlilik sağlanacaktır.

> **Pek çok açıdan, Kuala Lumpurlular için gelecek parlak görünüyor ve ben bu girişimlerin verimli bir şekilde ilerlemeye devam etmesini sağlamaya kararlıyım.**

TORİNO'DA UNUTULMUŞ BİR İSTASYONUN DÖNÜŞÜM HİKÂYESİ: **PRECOLLINEAR PARK**

İtalya'nın Torino kentinde 1980'lerde inşa edilen tramvay hattının kullanımını yitirmesinin ardından istasyon, 2020'de kent mobilyalarının eklenmesiyle bir parka dönüşüyor. Pandemi sürecinde sunduğu fırsatlarla kentlileri ziyadesiyle memnun ettiği için artık parkın kalıcı olması isteniyor.

ALİ EMRE SONER*

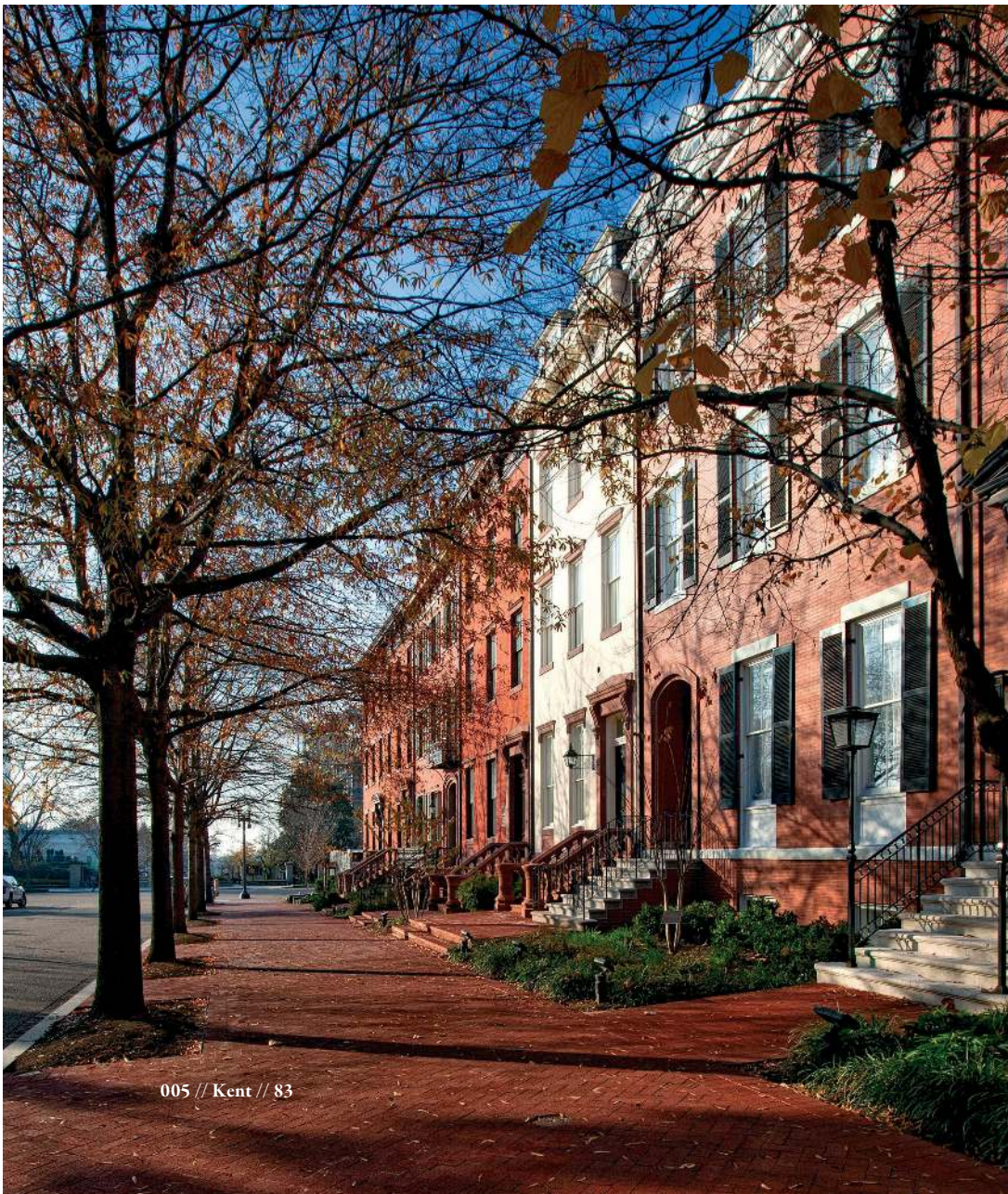
13 DAKİKA

1980'lerde inşa edilen tramvay hattına uzun süre ev sahipliği yaptıktan sonra alınan hatalı kararlar neticesinde unutulan bir alan, doğru uygulamalar ile canlandırılarak tüm dünyada sosyalleşmenin en aza indiği dönemde kritik bir canlılık kaynağı olmuştur.

Türkçeye "Doğrusal Park" olarak çevrilebilecek olan Precollinear Park'ın hikâyesi, geçen yılın temmuz ayında başlamıştır. İtalya'nın Torino kentinde 80'li yıllarda inşa edilen tramvay hattının son kısmı 2013 yılında daha ağır tramvayların hizmete alınmasıyla kullanımını yitirmiştir. Yeni nesil tramvayların alımında göz ardı edilen bazı faktörler bu araçların hâlihazırdaki raylarda yeterli şekilde işlemesine engel olmuştur. Daha sonra çözüm olarak hattın belirli kısmında değişiklikler yapılmıştır. Hattın son kısmındaki uzantının yeni sistem için yeterli alanı sağlamaması sebebiyle sonradan yapılan düzenlemeler sınırlı kalmış ve Po Nehri'nin ötesine geçememiştir.

Precollinear Park, Po Nehri üzerinde 200 metre ve nehrin karşısında 500 metre uzunluğunda boy göstermektedir. Torino'nun kalbinde yatan bu alanın etrafı çitler ve diğer bariyerlerle korumalı olsa da eski hattı boyunca uzanan yeşil sistem etkisini hala gösteriyor. Kentin canlılığı ve alanın pasif olarak da kent içerisinde kendine bir yer edinmesi burayı bakımsız ve çorak bir alan olmaktan korumuştur.

*Öğrenci, İstanbul Teknik Üniversitesi Şehir & Bölge Planlama Bölümü

> **Park, 2020 yazında Po Nehri üzerindeki köprüde kent için çeşitli fikirlerin tartışıldığı bir sergiye ev sahipliği yaparak açılmıştır.**

BAŞTA AMAÇ KALICI BİR PARK İŞLEVİ DEĞİLDİ

Bir süre önce kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olan Torino Stratosferica tarafından yeniden gözden geçirilen alana, atıllığını yitirmek ve kentlilerin ilgisini çekmek için sadece ufak dokunuşlar ve eklemeler yeterli olmuştur. Birkaç saksı, insanların dinlenmesi ve oturup vakit geçirebilmeleri için oturma gruplarından oluşan kent mobilyalarının eklenmesi ile park açılmaya hazır hale gelmiştir. Precollinear Park, 2020 yazında Po Nehri üzerindeki köprüde kent için çeşitli fikirlerin tartışıldığı bir sergiye ev sahipliği yaparak açılmıştır. Serginin ardındaki yetişkin ağaçların ve gölgelerinin oluşturduğu dinlenme alanı, minyatür bir koridor gibi gözükmektedir. Precollinear Park bu sergiyle birlikte doğmuştur.

Precollinear Park'ın kuruluş amacı kalıcı bir park işlevi görmek değildi. Pandemi sürecinde hem uzun süreli eve kapanma hem de diğer kent parklarında yasakların uygulanması sebebiyle bu alan yaz aylarında geçici bir park olarak kullanılacak ve hikâye burada bitecekti. Ancak parkın gördüğü ilgi ve yarattığı potansiyel öylesine güçlendi ki alanın park olarak kullanımı 2021 yılının Eylül ayına kadar uzatıldı.

GERİ DÖNÜŞTÜRÜLMÜŞ MALZEMELERDEN MOBİLYALAR

700 metrelik eski tramvay yolunda yaşayan parkın merkezini, eskiden kullanılan tramvay istasyonu oluşturmaktadır. İstasyonun gölgeliklerine yapılan renkli düzenlemelerle projenin tanıtımı yapılmış ve kullanıcıların dinlenmeleri için geri dönüştürülmüş malzemelerden yapılmış mobilyalar da geçici bir park fikrine tam uyum sağlamıştır.

İstasyonun arkasındaki tepenin üzerinde kalan ağaçlara renkli şeritler asılarak bu alan yeşil örtü tarafından korunan bir mekâna dönüştürülmüştür. Bu uygulamada dikkat çekilebilecek en önemli nokta, sadece renkli kumaş şeritler kullanılarak alanda sınırlar çizilmesi ve kapalılık duygusu yaratılarak buranın önce bir mekâna sonra da mekânı deneyimleyen her birey için bir "yer"e dönüşmesidir. Böylece fiziksel olarak geçici bir uygulamadan bahsedilecek olsa da burada izlenen alanın genelden özele içselleştirilme süreci zihinlerdeki kalıcılığıyla çarpıcı bir örnek olarak karşımıza çıkıyor.

Tepenin arkasında kalan ve doğrusal olarak parkın ana gövdesini oluşturan uzun ve hafif eğimli kısımda peyzajın sağlıklı bir şekilde korunduğu gözlemlenebilir. Birkaç yıldır aktif kullanımı olmayan bir alanın hem vejetasyon hem de doğal özellikleri açısından iyi korunması bu alanda rol oynayan yönetim birimleri ve kentlilerin sorumluluk alarak hareket ettiklerinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Ayrıca kent içerisinde farklı yollarla köprü görevi gören ve çeşitlilik arasında kendine yer edinen alanların bakımı kullanıcılar tarafından talep edilebilir. Bu durum da alanın iyi korunmasını başka bir yorumla açıklayabilir.

KÜLTÜREL CANLILIK ALANI

Sıralı ağaçlar takip edildiğinde parkın ikinci bölümü başlıyor. Bu alan, toplanmalar ve konserler için oluşturulmuş, akla ilk gelen devasa yapıların aksine, küçük bir platform şeklinde. Tahta paletlerden yapılmış oturaklar, geri dönüşüm malzemelerine toprak doldurulmasıyla elde edilen saksılar ve dikkatleri yönlendirme için kullanılan diğer küçük mobilyalar ve ışıklandırmalar... Bu alanda Torino Stratosferica'nın düzenlediği imza günleri, çeşitli sanatçıların konserleri ve diğer pek çok kültürel aktivite için fırsat sunuluyor.

Precollinear Park, Po Nehrinin üzerinde, köprünün ortasında son buluyor. Bu noktada parkın en önemli mekanizması yer alıyor. Park boyunca elde edilen tüm deneyimler buradaki açık hava sergisinde Torino kenti için gelecek fikirlerine, vizyonlara ve önerilere dönüşüyor. Yürüyüşlerini ve etkinliklerini tamamlayan insanlar, elde ettikleri deneyimleri, topoğrafyanın avantajı sayesinde bir

Pandemi sürecinde hem uzun süreli eve kapanma hem de diğer kent parklarında yasakların uygulanması sebebiyle bu alan yaz aylarında geçici bir park olarak kullanılacak ve hikâye burada bitecekti. Ancak parkın gördüğü ilgi ve yarattığı potansiyel öylesine güçlendi ki alanın park olarak kullanımı 2021 yılının Eylül ayına kadar uzatıldı.

fotoğrafla taçlandırma şansı yakalıyorlar. Önceki kısımlarda olduğu gibi burada da geri dönüştürülebilir malzemeler kullanılıyor. Lojistik konteynerinden yapılmış bir oda, bilgi alma noktası olarak kullanılıyor ve etkinliklere destek merkezi görevi görüyor.

Tüm bu çalışmalar, dönüştürülme sürecinde kullanılan malzemelerin özenli seçilmesi ve süreç boyunca geçici bir kent parkı amacına uygun olarak hareket edilmesi, proje masrafını 18 bin euro ile sınırlandırılması üzerine kurgulanmıştır. Üstelik bu masrafın 2500 euro'luk kısmı da kitle fonlaması yöntemiyle elde edilmiştir.

GÜVENDE HİSSEDEMEYENLERE KUCAKLAYICI BİR MEKÂN

2020 yılının Mart ayında yeni tip koronavirüs salgınının başlamasıyla park alanlarının önemini artmıştır. İtalya'da salgının ilk dalgası bir çığ etkisi yaratmış ve sokaklardaki tüm etkinlikleri kısıtlamıştır. Bu dönemde büyük kent parklarına gidemeyen sakinler tercihlerini hem serbestçe dolaşabilecekleri hem de sosyal mesafe kurallarına uygun kullanma fırsatı sunan Precollinear Park'tan yana kullandılar. Precollinear Park'ın tüm kente açık yapısı, diğer alanlarda kendini güvende hissedemeyenler için kucaklayıcı bir mekân olarak karşılarına çıkıyor.

Precollinear Park, bugün kent içerisindeki âtıl bir mekân olmaktan çıkıp herkesin etkin bir şekilde kullanabildiği, doğadaki karbon ayak izinin minimum seviyede bırakıldığı bir mekân olarak karşımıza çıkıyor. Pandemi sürecinde bu alanın kentlilere sunduğu fırsatlar bireyleri ziyadesiyle memnun ettiği için artık parkın kalıcı olması isteniyor.

Düşünsel altyapısı ve mekân yapısı bakımından ülkemizde faaliyete geçirilebilecek iyi uygulama örneği olarak sunulabilir. Umuyoruz ki, önümüzdeki süreçte yeniden tasarlanan kent mekânlarında atıl ve görünmez mekânların kullanılabilir hale getirildiği başarılı kent hikâyelerine kent sakinleriyle birlikte daha sık rastlarız.

Kaynaklar:
Bloomberg CityLab: https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-01-22/in-italy-a-streetcar-mistake-becomes-green-space?srnd=citylab

Future Architecture: https://futurearchitectureplatform.org/projects/122477f5-70ae-4fb4-af66-985ae681536c/

Torino Stratosferica resmi sitesi: https://torinostratosferica.it/en/precollinear-park/

OKULLAR VE ÇEVRESİNDE TRAFİK KİRLİLİĞİNE MARUZİYETİ AZALTMAK İÇİN REHBER

"Okullar ve Çevresinde Trafik Kirliliğine Maruziyetin Azaltılması: Çocuklar, Okullar ve Toplum için Rehber" karmaşık olan bilimi, okulların, çocukların ve toplumun bilinçli kararlar almasını sağlayarak okul çocuklarının hava kirliliğine maruziyetinin azaltılmasına yardımcı olacak basit, uygulanabilir eylemlere dönüştürmeyi amaçlıyor.

PROF. DR. ÜLKÜ ALVER ŞAHİN*

11 DAKİKA

Hava kirliliğinin insan sağlığı için önemli bir çevresel risk oluşturduğu ve dünya genelinde yılda yaklaşık 7 milyon insanın iç ortam ve dış ortam hava kirliliğine bağlı sağlık sorunları nedeni ile hayatını kaybettiği Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından belirtilmektedir. Her 10 kişiden 9'u DSÖ'nün önerdiği sınır değerin üzerinde hava kirliliğine maruz kalmaktadır (WHO, 2020). Kentsel alanlarda hava kirliliğinin en temel kaynakları trafik, ısınma ve endüstriyel faaliyetlerdir. Hava kirliliği kaynaklarının kentsel alanlardaki hava kirliliğine katkısı her bir kent ölçeğinde farklılık göstermektedir. Ancak özellikle İstanbul gibi trafik yoğunluğunun fazla olduğu kentlerde trafik kaynaklı hava kirliği en önemli kaynaktır. Araç egzozlarından ve hareketlilikten (yol tozu havalanması, lastik sürtünmesi vb.) kaynaklı hava kirleticileri meteorolojik koşullara bağlı olarak dağılmasına rağmen yer seviyesine yakın atmosferik ortamda yoğunlaşmaktadır. Araç egzoz boruları çoğunlukla yer seviyesinin ilk 1 metresi içinde bulunur. Solunum sisteminde akciğerlere kadar ulaşabilen ince partikül maddeler (PM2.5 - 2.5 μm çapından küçük tüm partiküllerin toplamı) karayolları yakınlarında egzoz emisyonlarından kaynaklanmaktadır ve toksik bileşenler içermektedir.

Çocuklar yetişkinlere göre hava kirliliğine daha fazla maruz kalmaktadır. Çünkü çocukların akciğerleri yeterince gelişmemiştir, solunum yükseklikleri düşüktür ve daha fazla fiziksel aktiviteleri ve buna bağlı daha fazla solunum hızları vardır. Yüksek hava kirliliğine maruz kalan çocuklarda konsantrasyon eksikliği ve buna bağlı başarısızlık görülebileceği gibi, kronik solunum yolu hastalıkları (astım, bronşit vb.) oluşum riski artmaktadır (USEPA, 2019). Tüm bunlara rağmen kentsel alanlarda kolay ulaşım nedeniyle okulların çoğunlukla ana yolların yakınlarında olduğu görülmektedir. Bu okullarda, araç emisyonları okul etrafında yoğunlaşabilmekte ve kirleticiler sınıf içlerine kadar kolayca girebilmektedir.

Çocukların okula bırakılması ve alınması sırasında araç yoğunluğu nedeniyle okullar etrafında egzoz kaynaklı hava kirliliğinin yüksek olduğu bölgeler oluşmaktadır. Bu süreçlerde okul etrafındaki araçların trafik yoğunluğuna bağlı hızlanma-yavaşlama durumu ve motorun rölantide çalışması nedeniyle hava kirliliği 3 kata kadar artış göstermektedir. Trafik kaynaklı hava kirliliğinin azaltılması için dünya genelinde ve ülkeler özelinde egzoz emisyon sınırlamaları getirilip aktif kontrol önlemleri alınsa dahi mikroçevrelerde maruziyetin azaltılması için başka stratejilerin benimsenmesi ve uygulanması gerekir. Bunun içinde kirliliğe doğrudan maruz kalanlar ile kirliliği oluşturanların birlikte çalışması ve bütüncül bir yaklaşımla sorunun çözümüne odaklanılması gerekmektedir. Okullarda ve çevresinde, hava kirliliğine maruziyetin azaltılması için çocukların, öğretmenlerin, okul yönetiminin, velilerin, yerel toplum bireylerinin ve belediyelerin iş birliği azaltma stratejilerinin belirlenmesinde önemlidir.

Okullarda ve çevresinde, hava kirliliğine maruziyetin azaltılması için çocukların, öğretmenlerin, okul yönetiminin, velilerin, yerel toplum bireylerinin ve belediyelerin iş birliği azaltma stratejilerinin belirlenmesinde önemlidir.

*İstanbul Üniversitesi - Cerrahpaşa , Mühendislik Fakültesi , Çevre Mühendisliği Bölümü

Rehberin amacı, karmaşık olan bilimi, okulların, çocukların ve toplumun bilinçli kararlar almasını sağlayarak, okul çocuklarının hava kirliliğine maruziyetinin azaltılmasına yardımcı olacak basit, uygulanabilir eylemlere dönüştürmektir. Bu rehber Surrey Üniversitesi, Temiz Hava Araştırma Grubu (Surrey University, Global Center for Clean Air Research) tarafından hazırlanmış ve birçok dilde yayınlanmıştır. Rehberde önerilen tavsiyelerin çoğunluğu insan sağlığı için önemli etkilere sahip PM2.5 konsantrasyon ve maruziyetinin azaltılması üzerinedir. Ancak bu tedbirlerin diğer kirleticilerin de maruziyetini azaltacağı beklenmektedir. Rehberde, okulların etrafındaki okuldan alma/bırakma noktaları ve trafik sıkışıklığı gibi özel durumlara odaklanılmaktadır ve üç hedef kitle için (çocuklar, okullar, toplum) 10 genel, 10 özel öneri sunmaktadır. Ayrıca, içerdiği bilgilerle çocuklar, öğretmenler ve tüm bireyler için hava kirliliğine katkılarını ve maruziyetlerini azaltmalarına yardımcı olan bir eğitim rehberi olma işlevi de görmektedir.

REHBER KAPSAMINDA TANIMLANAN GENEL MARUZİYET ÖNLEME ÖNERİLERİ:

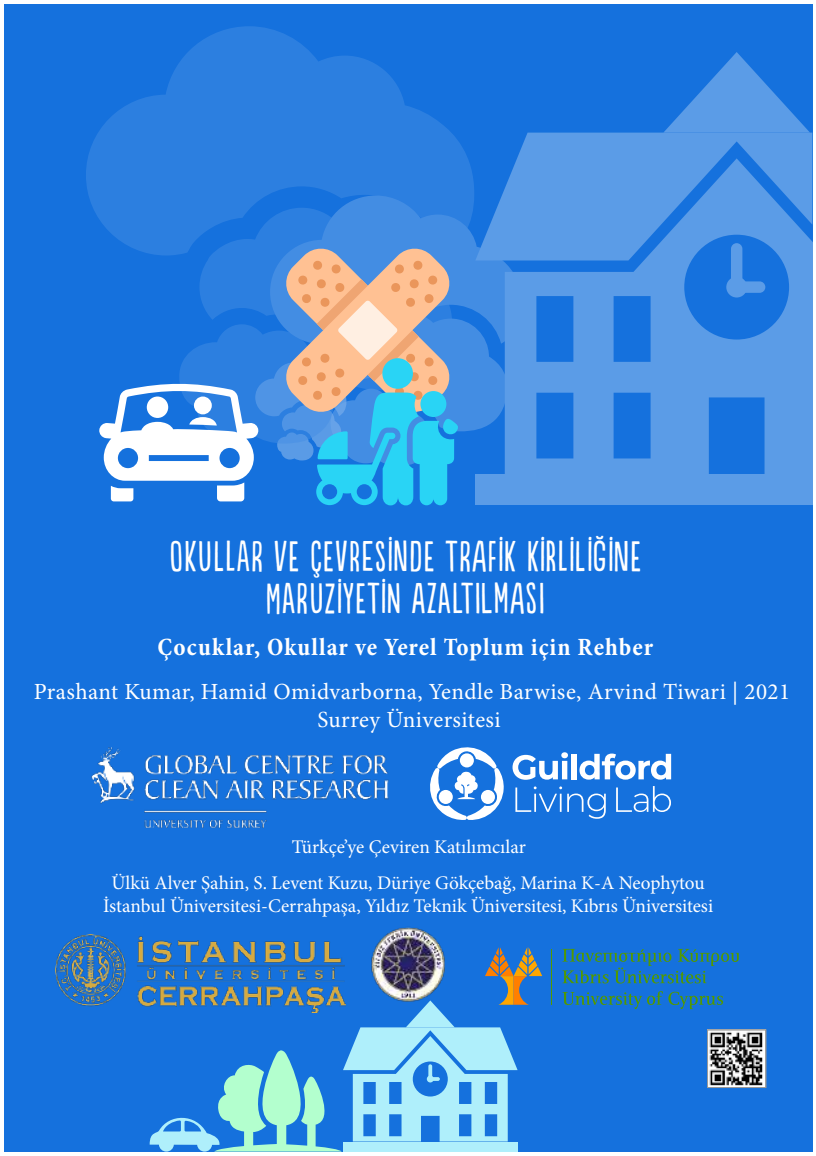
1. Herkesi dahil edin ve birlikte çalışın: Okullar, çocuklar, ebeveynler, topluluklar ve devlet yönetim birimleri arasındaki iletişim ve katılım ile bütünsel bir yaklaşım, genel bir değişim için ve etkili bir maruziyet azaltılması için kilit rol oynamaktadır.

2. Okul etrafında temiz hava bölgeleri oluşturun: Araç emisyonlarını kontrol etmek için rölantide çalışmayı önleme yaklaşımlarının geliştirilmesi, okul girişine uzak noktalarda okuldan alma/bırakma yerlerinin planlanması, okulların etrafında temiz hava bölgeleri oluşturmak okulların içinde ve etrafında kirlilik seviyesini en aza indirebilir.

3. Pasif kontrol sistemlerini kullanın: Okul binalarına bitişik yollar olması durumunda sınır boyunca yeşil bariyerler yapmak çocukların trafik emisyonlarına günlük maruziyetini en aza indirebilir. Polen oluşturmayan bitki türleri seçilmelidir. Yeşil bariyerler ayrıca gürültü kirliliğinin azaltılmasını sağlayabilecek, stersi engelleyebilecek ve okul ortamında biyolojik çeşitlilik ortamı yaratabilecektir.

4. Sınıf hava kalitesini değerlendirin: Okul alanına giriş/çıkış noktasına bakan bina kapıları ve pencerelerin açılmasını kısıtlamak, trafikten yayılan partiküllerin sınıflara girişini azaltabilir, ancak bu durum aynı zamanda sınıf içi karbondioksit (CO_2) oluşumunu artırabilir. Filtre içerikli mekanik havalandırma sistemlerinin kullanılması, zararlı partiküllerin ve diğer kirletici maddelerin birikimini azaltabilir.

5. Yeni okul binalarını dikkatli planlayın: Hava kirletici parametrelerin konsantrasyonları genel olarak yollardan uzaklaştıkça katlanarak azalmaktadır, dolayısı ile maruziyet de azalmaktadır. Yeni okul binaları ana yollardan uzak noktalarda yapılabi-

lir, ulaşım için güvenli yürüme ve bisiklet yolları tasarlanabilir.

6. Okula yürüyün: Zihinsel ve fiziksel sağlık için, çocukların bağımsızlığını, sosyal becerilerini ve yol güvenliği becerilerini desteklemek için ve trafik yoğunluğunu ve hava kirliliğini azaltmak için okula yürüyerek gidip gelmek teşvik edilmelidir. Düzenli olarak okula yürüyerek gidip gelmek, çocukların toplum duygusunu ve yaşam bölgelerini anlamalarını da güçlendirebilir.

7. Gerekli olmadıkça araç kullanımından kaçının: Okullar çevresinde trafik yoğunluğu sabah bırakma ve öğleden sonra alma saatlerinde oluşmaktadır. Sabah saatlerinde işe gidiş nedeniyle daha yoğun trafik olması ve atmosferik dağılımın daha düşük olması nedenleri ile PM2.5 konsantrasyonları sabahları daha yüksektir. Yoğun saatlerde zorunlu olmayan seyahatlerden kaçınmak, trafik yoğunluğunu düşürecek ve sonuç olarak çocukların, velilerin ve görevlilerin okul saatleri esnasındaki kirliliğe maruziyeti azalabilecektir.

8. Yol yüzeyi tozumasını dikkate alın: Öğleden sonra daha kuru yol yüzeyleri nedeniyle, trafiğin ve insan hareketliliğinin etkisiyle yol yüzeyi tozunun yeniden havalanması neticesinde kaba partikül konsantrasyonları (2.5-10 µm arasındaki partikül madde konsantrasyonu) daha yüksek olabilir. Gece boyunca oluşan çiğ, genellikle sabah saatlerinde yol kenarındaki tozun havalanmasını bastırır ve gündüzleri kuru saatlerde yol yüzeylerini ıslatmak, yol tozunun yeniden havalanmasını etkili bir şekilde azaltabilir.

9. Toplum bilimi projeleri oluşturun: Toplum bilimi aracılığıyla yapılacak doğrudan iş birliği, çocuklar, ebeveynler, okullar ve topluluklar arasında hava kirliliği ve azaltma önlemlerine ilişkin farkındalığı artırabilir.

10. Hava kirliliği konularını eğitime dahil edin: Hava kirliliği ve azaltma stratejileri milli eğitim müfredatına entegre edilebilir.

Bu yazı kapsamında özet bir bilgi sunulmuştur. Rehberin tam metninde okulların, toplumun, yöneticilerin ve çocukların ayrı ayrı ve birlikte hava kirliliğine maruziyeti azaltmaya yönelik yapabilecekleri çalışmalar detaylı şekilde tanımlanmıştır (Şahin ve diğ. 2021).

Kaynaklar:

Şahin, Ü.A., Kuzu, S.L., Gökçebağ, D., Neophytou, M.K.A, 2021, Okullar ve Çevresinde Trafik Kirliliğine Maruziyetin Azaltılması: Çocuklar, Okullar ve Toplum için Rehber, "Mitigating Exposure to Traffic Pollution In and Around Schools" 'un Türkçe Çevirisi, Yönetici: Prof.Dr. Prashant Kumar. (https://www.surrey.ac.uk/sites/default/files/2021-01/mitigating-children-exposure-to-traffic-pollution-turkish-version.pdf).

WHO (World Health Organization), World Health Statistics 2020, https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/332070/9789240005105-eng.pdf

USEPA (United State Environmental Pollution Agecy), 2019. https://tinyurl.com/USEPAsthma19

Fotoğraf: Ehimetalor Akhere Unuabona
Waterloo, London, UK

BİR HAYALET RAHATSIZ EDİYOR, **BU KEZ AFRİKA'YI**

Atlantique filminin yönetmeni Mata Diop, başarılı mülteci hikayeleri yerine başaramayanları, Atlantik Okyanusu'nda boğulanları, gitmek isteyenler için göçün riskini, gidemeyenler için de ibret vesikası olanları gösterirken gidenlerin hazırlığına, yaptığı planlara ortak ettirmeden ve nasıl öldüklerini göstermeden onların kayıplarını hissettiriyor.

YUSUF ZİYA GÖKÇEK*

11 DAKİKA

Mata Diop'un pandemi nedeniyle Türkiye'de sinema salonlarında gösterime girmeyen Atlantique (2019) filmi, Cannes'ın 70 yıllık tarihi boyunca ana yarışmasına katılan ve ödül kazanan siyah bir kadın yönetmene ait ilk film olarak ünlendi. Aynı zamanda Cannes gibi tartışmalı da olsa sanat sineması söylemini markalaştırmaya çalışan bir film festivalinden Grand Prix (Büyük Ödül) kazanan filmin, kendinden önceki bazı ödüllü festival filmlerinin aksine sınırlı gösterim gibi bir engele takılmadan, pandemiyle izleyici sayısı katlanan Netflix gibi küresel bir yayın platformu üzerinden gösterilmesi onu daha çok konuşulur kıldı. Film, tanıtım ve eleştiri yazılarında "supernatural" (doğaüstü) ya da "ghost-story" olarak tanıtılsa da özce yönetmenin kendi anayurdunu keşif hikayesi. Zira yönetmen pek çok Afrikalı gibi eski sömürgelerine -Fransa'ya- iltica etmiş bir ailenin çocuğu. Aslen Senegalli olan yönetmen, Sahra Altı'nın önemli filmlerinden olan Touki Bouki'ye (1973) imza atan Diop Mambéty'nin de yeğeni.

Diop, Atlantique'te Afrika Sineması'nın en bilindik teması olan eski sömürgeye ya da Avrupa'ya ekonomik ya siyasi nedenli göç olgusunu ele alıyor. Göçün, Sahra Altı Afrika Sineması'nın ilk kurmaca filmi Borom Sarret (Ousmane Sembène, 1963) ile gerekçesi oluşturulan ilk orta metrajlı filmi olan La Noire de... (Ousmane Sembène, 1966) filmiyle de oluşan bir kanonu bulunmaktadır. Afrika Sineması'nda ve edebiyatında göç nedeni yalnızca ekonomik temellerle değil sömürgeciliğin yarattığı derin izlerle birlikte ele alınmaktadır. Giden kişinin ülkesine yabancılaştığı, gidilen ülkede umduğunu bulamayan insanların intihar ettiği ya da yasal olmayan işlere bulaşarak ya anayurduna iade edildiği ya da metropolde mahkûm edildiği bir düzlemde, göç nihai olarak ölümle ya da mahkûmiyetle sonuçlanan bir sürecin de adıdır.

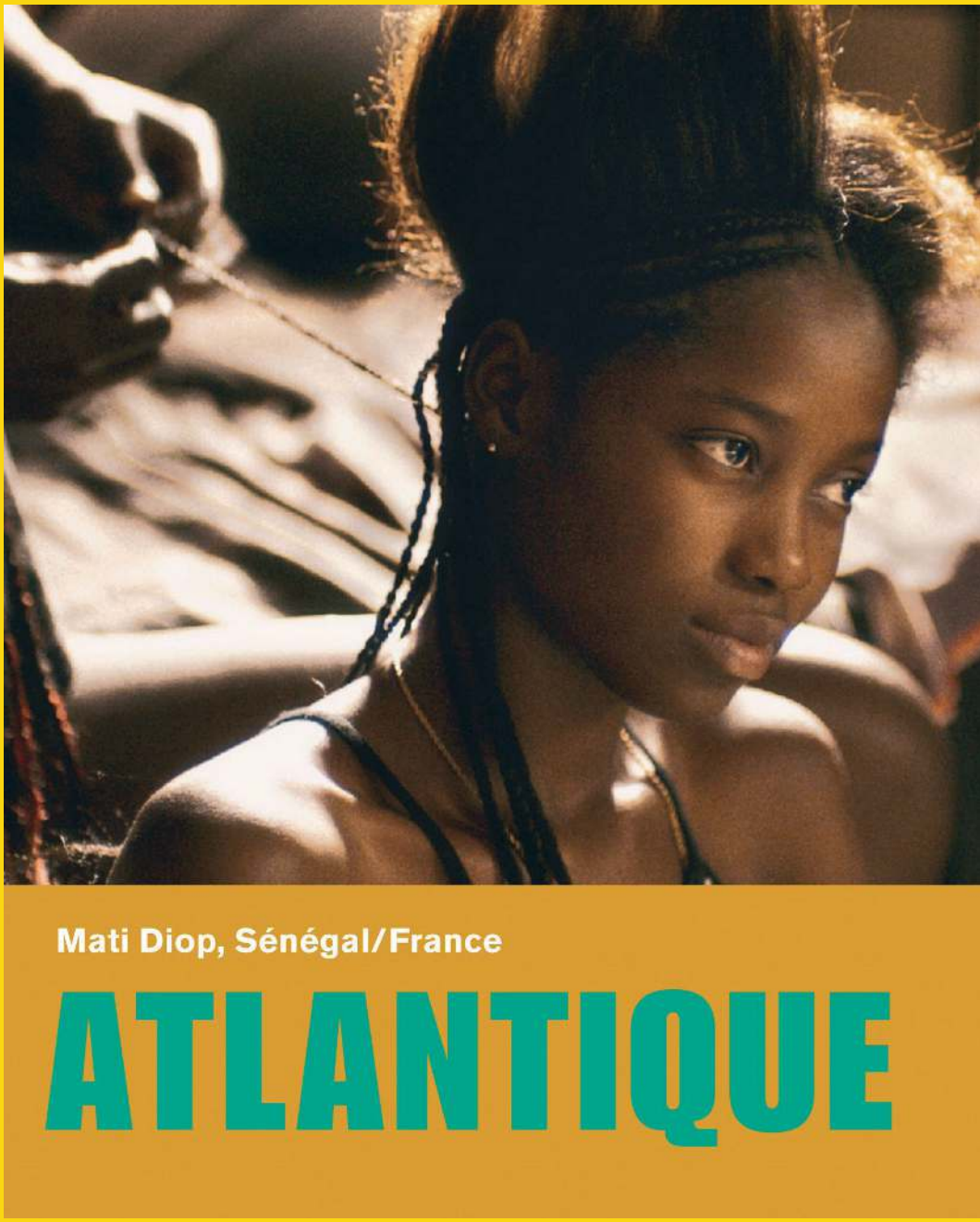
Diop, Senegal'deki ekonomik uçurumu ve keskin sınıfsal farklılığı, başka bir ülke hayaliyle denizde boğulan mülteci adaylarının ya da yeni hortlakların hikâyesiyle ilişkilendirmektedir. Yönetmen, başarılı mülteci hikayeleri yerine başaramayanların, bazen Libya'dan İtalya'ya giderken Akdeniz'de bazen de Senegal'den Kanarya Adaları'na giderken Atlantik Okyanusu'nda boğulan, gitmek isteyenler için göçün riskini, gidemeyenler için de ibret vesikası olanları göstermeye çalışmaktadır. Yönetmen, gidenlerin hazırlığına, yaptığı planlara ortak ettirmeden ve nasıl öldüklerini göstermeden onların kayıplarını hissettirir. Filmin yüzeyinde görünen hikâye Ada ile Suleiman'ın (Süleyman) aşk hikayesidir. İki genç birbirini sever ancak Ada'nın ailesi, kızlarını genç bir zengin iş adamıyla evlendirmek istemektedir. Ailesi, kızlarının Suleiman'la bir daha buluşmasına izin vermemektedir çünkü buluştukları yer, ailesi tarafından kötü bir şekilde kodlanmaktadır. Sadece ailesinin değil bulundukları yerdeki mukimlerin de oraya sadece "kötü insanlar"ın gittiğine dair bir kesinleşmiş yargıları vardır. Ancak hikâye, bir kavuşma ya da kavuşamamayı önemsememektedir. Diop, bu sorunun melodram türüne ait olduğunu düşünmekte, izleyiciyi gerçeklik zeminine çağırarak "hayaletlerin", "hortlakların" deniz altından kentli sakinleri korkutmasına tanık eder. Hayalet, konforu bulamayan, az da olsa para kazanmak için İspanya'yı bir umut durağı bilerek hareket eden ancak karaya basamadan kendisini yutan maviliklerden, Atlantik'ten, çıktığı limana dönen bir varlıktır.

DİOP'UN MÜLTECİ ODİSE'Sİ

Film, Homeros'un Odysseia / Odise anlatısını mülteciler eliyle tersine çevrilmiş bir şekilde yürütmektedir. On senedir süren Truva Savaşı'nda yorgun düşerek evi olan İthake'ye dönmeye çalışan Ody-

*Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema Böl. Dr. Öğr. Üyesi

sseus'un hikayesi anlatılır. Odysseus'un karısı Penelope, uzun yıllar ayrı kaldıkları kocasını beklemekte, bu süre zarfında kendisiyle evlenmek isteyen zorba kişilere karşı direnmektedir. Klasik anlatı, Odysseus'un hikayesini temel alarak film anlatısını biçimlendirmektedir: düzen, kaos, savaş, galibiyet ve yeniden düzen. Klasik anlatı düzenle başlayıp düzenle biten bir hikâyeyi ilkeleştirmektedir. Sahip olduklarını yitiren, onları kazanmak için savaşan ve yeniden sahip olan bir erkeğin uzun, karmaşık ve çetrefilli bir hikayesi; engelleri seven, engellerle karakterini güçlü kılan süreçlere odaklanan sinemanın vazgeçilmezidir. Odysseus, ailesinden uzakta, çocukların büyüdüğüne şahitlik edemeyen bir adam, karısını yıllardır göremeyen bir koca, ülkesinden uzakta yıllarca bir savaşa liderlik eden bir kraldır. Truva'da kazanılan bir savaş yoktur, Odysseus yolcudur ve ülkesine ulaşmayı bekleyen bir yolcudur. Yönetmen Diop ise amcası Mambety'nin filmi Touki Bouki'de yaptığı gibi, yolculuğu değil erken biten mülteciliği bir yaraya ve acıya dönüştürür. Ada, Penelope değildir, Suleiman da Odysseus. Verilen bir Truva Savaşı yoktur ve Ada istemediği bir adamla evlendirilmektedir. İspanya'ya gitmeyi hedefleyen Suleiman, kendisine vaat edilen ekonomik savaşı veremeden ölür. Odysseus, güç de olsa klasik anlatının vaadiyle taçlanır, ailesine ve ülkesine, yaşlı da olsa gören göz ve kulağıyla karısına kavuşur. Diop'un Suleiman'ı ise okyanusun dibindedir. Ancak yönetmen Suleiman'ı tuvaline yeniden eklemektedir.

Eski kolonyal dönem filmlerinde Dakar, okyanus kenarında, eski sömürgecilerin kıyılarını sayfiye mekânı olarak kullandıkları bir banliyödür. Gettolarla, yoksul siyahlarla çevrelenmiş bir beyaz vahasıdır. Filmdeki Dakar ise, çok katlı yüksek binaların yapıldığı, satın alan kişiye okyanus manzarası ve ferahlık vaat eden bir şantiye alanıdır. Şantiye alanlarında çalışanların önemli kısmı az yevmiyeyle çalışan ve orayı yoksul siyahsız bir alan yapmakla memur kişilerdir. Şantiye, filmde pikapla gidilen, giderken tozu yutan inşaat işçileri için çetin bir yaşam mücadelesi verdikleri yerdir. Atlantik ise tozun yerini tuzlu suyun aldığı, işçileri kaybeden ve görünmez kılan yerdir. Şantiye bir gerçeklik inşası, Atlantik ise fantezi alanıdır. Diop, burada geçişliliği olan bu mekânı, yaklaşım itibarıyla ikiye ayırmaktadır. Şantiye, fakir siyahın denize baktığı, denizde gördüğü umut peyzajıdır. Çekimler gerçeğin aynısını yakalamak gibi bir derdi barındırmakta; izleyene tozu, toprağı, yevmiye içinde kan ter içinde kalan siyahın dramına şeksiz şüphesiz yaklaştıran tedirginliği ve yorgunluğu hissettirmektedir. Yakın çekim kalıpları yorgun

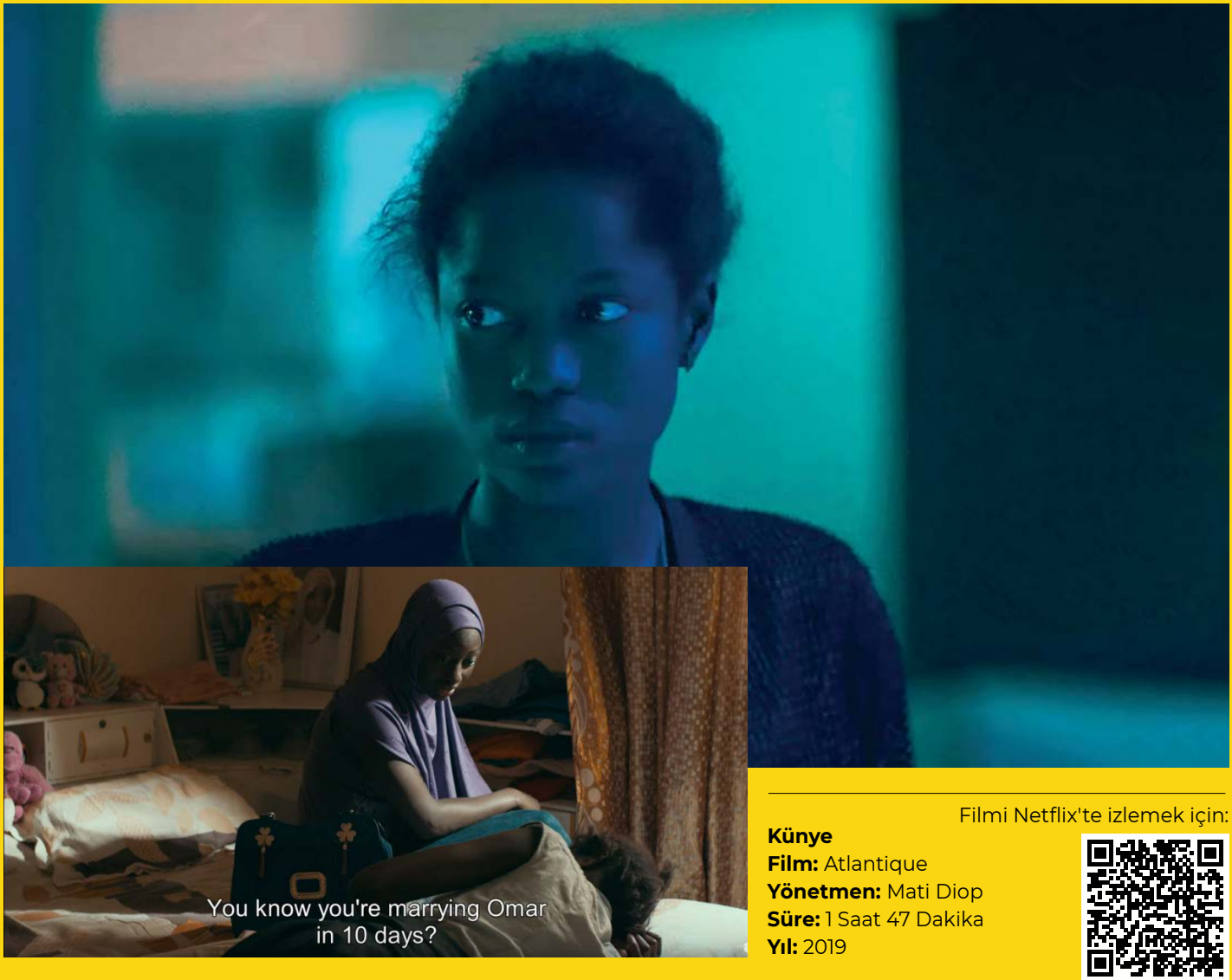
yüzlerdedir, genel çekimlerse okyanus ufkuna yöneliktir. Mülteci adayının gözleri okyanus ufkundadır ancak bedeni ise okyanus dibindedir. Cesetler, iltica umutları okyanusça alınan ancak Dakar'ın zenginine, zengin yaşam arzusuna çevrili birer tehdide, bir hayalete evrilmektedir.

KOLONYAL DOĞA-ÜSTÜ

Hayalet, türsel olarak gerçekçi sayılan filmlerde görülmemesi gereken bir kusurdur. Ancak Diop, hayalet gibi paranormal addedilen bir varlığı gerçekliğe eklemlemektedir. Mitoloji, genellikle kozmosu idrak etmek için miti anlama, bilim kurgu ise yaşanılanı aşma biçimidir. Hayalet burada hem kaosu anlamak hem de onu aşmak için kullanılmaktadır. Türsel olarak kolonyal-doğa üstü olarak isimlendireceğim bir noktadır. Kolonyalizmin bakiyesi eşitsizlik, terk edilen yerdeki yönetici ve ticaret eliti eliyle çoğaltılmaktadır. Kolonyalizm, eskilerde olduğu gibi bedenleri tutsak etme, onları bir insan kaynağına dönüştürme yani bir istismar üzerine işleyişini kurarken, yeni-kolonyalizmler de okyanus diplerine imal edilmiş cesetler yollamaktadır. Hayalet, kolonyalizmin ürettiği bir paranormalliktir. Şehirde pek çok yangın çıkar, ancak sebebi bir türlü bulunamamaktadır. Yanan evlerden birisi de o gece evlenen Ada ile zengin genç adamın düğün evidir. Suleiman'dan şüphelenilmektedir. Olayları araştırmakla görevli genç komiser Issa, Ada'nın İspanya'dan dönen sevgilisi Suleiman'ın sakladığını iddia etmektedir. Ancak Dakar'ı yangına çeviren, Suleiman gibi Atlantik Okyanusu'nda boğularak ölen mültecilerin hayaletleridir. Issa, olayı çözmeye çalışırken şüphelerinin üstü kendi kıdemli müdürleri tarafından "adi vaka" ya da "önlenmesi gereken asayiş sorunları" olarak kapatılmaya çalışılır. Örneğin gökdelen sahibinin evine gece vakti gelen hayaletler / hortlaklar alacaklarını istemeye gelince bunun "haneye tecavüz" olduğunu söyleyen kıdemli müdürlerine, "Gerçekten paralarını alamamışlar mı?" sorusuyla karşılık verir. İlticayı yaratan sebepler değil iltica nedeni

olan yozlaşma ve emeğin karşılığının ödenmemesi gibi sorunlar sümen altı edilmektedir. Filmin başında, parasını alamayan inşaat işçisi Suleiman'ın yerine başka hayaletler hesap sormaktadır. Denizle ilişkilenen hayat hikayelerinde geride sağ kalanlar ölenlerin yasını tutmaya, intikamını almaya ya da devam ettikleri işleri tamamlamaya çalışırlar. Örneğin Titanic'te (James Cameron, 1997) geride kalanlar ölenlerin yasını tutmakta, onları canlı bir hatıra olarak belleklerinde tutmaktadır ancak Suleiman'ın battığı tekneden yasını tutacak kimse yoktur, yerine intikamını alan kişiler de bulunmamaktadır. Ancak ölenler hayaletleriyle, yaşayanlardan, özellikle eşitsizliği yaratanlar ve devam ettirenlerden intikam almaya ve onları rahatsız etmeye gelmektedir. Klasik anlatıda yas, belirli bir kişi için tutulur, filmde ise aslında yası tutulacak sadece bir kişi yoktur. Adı Suleiman olan binlerce mülteci vardır.

Filmi Netflix'te izlemek için:

Künye
Film: Atlantique
Yönetmen: Mati Diop
Süre: 1 Saat 47 Dakika
Yıl: 2019

YİRMİNCİ YÜZYILDA KENT ÜTOPYALARI

Robert Fishman, kitabında "Modern teknolojinin gücü ve güzelliği ile sosyal adalete dair en aydın fikirleri en iyi şekilde yansıtan yirminci yüzyılın ideal kenti nasıl bir kenttir?" sorusuna cevap arayan üç önemli tasarımcı; Ebenezer Howard, Frank Lloyd Wright ve Le Corbusier'in kent yaklaşımlarını ele alıyor.

İREM KURTULUŞ*

10 DAKİKA

Yazar Fishman'ın doktora tezinden ürettiği kitapta birer kentsel devrim manifestosu olan üç ideal kent, üç ayrı bölümde anlatılmış ve her birinde radikal yeniden inşa süreci için temel kuramsal çerçeve ortaya konmuştur. Robert Fishman, içinde bulundukları dönemin kentsel krizlerini, bu krizlerin tasarımcıların üzerlerinde yarattığı etkileri ve bunlara ek olarak doğdukları ortamdan başlayarak özel hayatlarında yaşadıkları önemli kırılımların fikir dünyalarını ve kariyerlerini nasıl dönüştürdüğünü kapsamlı şekilde ortaya koymuştur. Kitap bu yönüyle kent tasarımlarını salt teknik okumalar üzerinden açıklamaktansa, kurgulanan kentlerin detaylarının ardında yatan nedenleri, yaratıcılarının kişisel dünyaları ile ilişkilendirerek daha görünür kılmıştır.

1890 ile 1930 yılları arasında içinde bulundukları toplumların yeni kentlere ihtiyaç duyduğuna inanan üç tasarımcının, çizimlerde gösterilmesi zor olan kentin ekonomik ve siyasi organizasyonunu, tasarımlarına ekledikleri yazılarla ele aldıkları belirtilmiştir. Tasarımcılar, toplumsal çatışma ve sefalet içinde yüzen eski kentlerin kendi haline bırakılması durumunda medeniyet açısından doğuracakları sonuçlardan büyük bir korku duyuyor ve kentlerin radikal bir şekilde yeniden inşa edilmesiyle yalnızca içinde bulundukları dönemin kentsel krizine değil toplumsal krizine de çözüm getirileceğine inanıyorlardı. Bu doğrultuda aşamalı ıslah olasılığını reddediyor, kentsel çevrenin bütünüyle dönüştürülmesini istiyorlardı.

"Tasarımcılara göre iyi planlama ancak toplumun yapısına gerçek bir rasyonellik ve adalet getirdiği sürece toplumsal uyum yaratmakta gerçekten etkili olabilirdi."

Le Corbusier, Voisin Planı Ölçekli Maketi

"BİREYLERLE BARIŞ, DOĞAYLA UYUM İÇERİSİNDE"

Yazara göre tasarımcılar, bireylerin diğer bireylerle barış, doğayla uyum içerisinde yaşadığı eksiksiz bir çevrenin ütopyacı vizyonları olan bu üç boyutlu toplumsal düşüncelerle sanayi toplumları için ideal formu tanımlamaya çalışmışlardır. Howard'ın katkısı, orta seviye desantralizasyon ve kooperatif sosyalizme yönelik bir plan olan "Bahçe Kent"idi. Kitapta belirtildiği üzere Howard'ın düşüncesinde baskın olan değer iş birliğiyken Frank Lloyd Wright'inkinde bireyselcilikti. Wright, Amerika Birleşik Devletleri'nin bireyin ulusu olmasını istedi ve yarattığı "Boardacres" ideal kentinde desantralizasyonu küçük topluluklardan aile ölçeğine indirdi ve tüm büyük şehirleri ortadan kaldırarak toplumun merkezini kırsal alanları kaplayan binlerce çiftlik evine kaydırdı. Öte yandan Le Corbusier'e göre sanayileşme, üretimin büyük bürokrasiler tarafından koordine edilmesiydi. Ütopyasında eski binalar yerine cam ve çelikten her biri kendi bölgelerinin kontrol merkezleri olan gökdelenlerin yükselmesini planlamıştı. Le Corbusier planını "zamanımıza yakışan bir şehir, Işıyan Şehir" olarak adlandırmıştır.

Tasarımcılara göre iyi planlama ancak toplumun yapısına gerçek bir rasyonellik ve adalet getirdiği sürece toplumsal uyum yaratmakta gerçekten etkili olabilirdi. Bu doğrultuda her biri kentsel yeniden inşa programları ile ekonomik ve politik

*Mimar, Marmara Belediyeler Birliği

programları bir arada ele almışlar ve dünyayı değiştirmeyi amaçlamışlardır. Bu üç kent planı, gerçekleştirilmeleri enerji ve kaynakların kavranması yönünden zor olduğundan kâğıt üzerinde kalmak üzere tasarlanmış gibi gözükse de aslında günümüzde içinde yaşadığımız pek çok kenti nasıl şekillendirdikleri ve ilham verdikleri anlatılmıştır. Modern inşaat tekniklerinin yeni bir mekân ustalığı yarattığını, bu ustalıkla yenilikçi kentsel formlar inşa edilebileceğini ortaya koymuşlardır. Tasarımcılar fikirlerini, teknolojik öngörüleri doğrultusunda hızlı tren, otomobil, telefon, radyo ve gökdelen gibi dönemin ilham veren yeniliklerine dayandırmaktadırlar. Bu üç tasarımcıyı diğerlerinden ve önceki ütopyacı yaklaşımlardan ayıran unsur ise yirminci yüzyıl teknolojisinin kentsel tasarıma getireceği yeni formları öngörerek modern dünyanın ölçeği ve hızını tasarımlarına dahil etmeleridir. Kitap Howard, Wright ve Le Corbusier'in vizyonlarını ve yenilikçi bakış açılarını dönemin koşulları ile iç içe ilgi çekici anlatımla aktarmıştır.

İDEAL KENTİ GERÇEĞE DÖNÜŞTÜRMEK

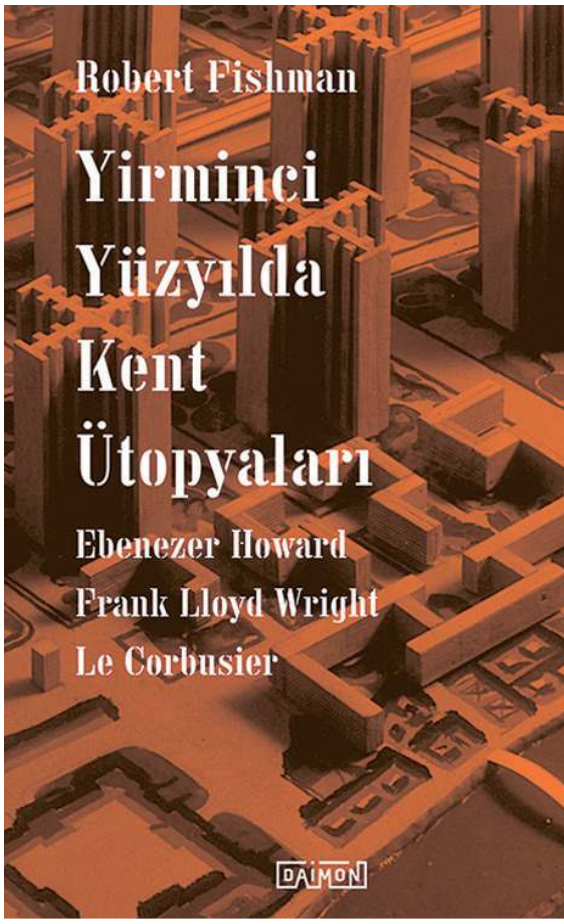
İlk bölümde anlatılan ve kendisini 'Bahçe Kent fikrinin mucidi' olarak tanımlayan Howard'a göre yeni bir medeniyetin yaratılmasında en temel adım çevrenin dönüşümüydü. Yeni bir toplumun esas yaratıcıları olarak gördüğü plancılar, insanlar arasındaki dayanışmayı ve doğayla etkileşimi günlük hayatın temeline koyan evler ve kentler tasarlamalıydı. Ancak bu yaklaşım kendisinden sonra gelen ve kendini devletin teknik çalışanları olarak görenleri aşıyordu. Howard, toplumun ve bireyin en önemli ihtiyaçlarından birini yaşaması, hareket etmesi ve gelişmesi için geniş mekânlara sahip olması olarak tanımlamıştır. Bu görüş ile Howard insan haklarına yeni bir madde olarak 'mekân hakkı'nı eklemiştir ve ideal kent vizyonu ile somut eylem planını bir araya getirmiştir. Kitap, fikirlerini yayma sürecinde etkili bir örgütçü olan Howard'ın ideal kentini gerçeğe dönüştürmek üzere çıktığı yolda karşılaştığı güçlükleri ve başarıya ulaştığı noktaları ortaya koymuştur.

> ”
>
> **Yeni bir toplumun esas yaratıcıları olarak görülen plancılar, insanlar arasındaki dayanışmayı ve doğayla etkileşimi günlük hayatın temeline koyan evler ve kentler tasarlamalıydı.**
>
> ”

Frank Lloyd Wright'a yer verilen ikinci bölümde, ödün vermeyen bireyselciliğinden yola çıkarak tasarladığı ideal şehrinin ve hikâyesinin başladığı gibi toplumdan soyutlanarak sonlanışı anlatılmaktadır. Tasarımcının aşırı kentleşmenin pek çok tehlikesini doğru tespit etse de büyük kentin savunduğu değerleri geliştirme gücünü yadsıdığından bahsedilmiştir. Broadacre City'nin değeri, sunduğu çözümlerden ziyade, birbiriyle çelişkili itici güçleri dürüst ve yaratıcı bir biçimde barındırmasında yatmaktadır. Wright hem pratikte hem teoride, yüceltilmiş birey kavramına ve onun değiştirme kapasitesine güveniyordu ve fikirlerini paylaştığı insanların yalnızca değerlerini değil, hayal gücünü de paylaşacaklarını varsaymış ancak hayal kırıklığına uğramıştır.

"KENTİN PLANI KENTİN GERÇEK ANAYASASI"

Üçüncü bölümde Le Corbusier'nin toplumsal düşüncesi tanıtılmış ve karşıt görüşlerin bir oyunu olarak nitelendirilmiştir; otorite ve özgürlük, örgütlenme ve bireysellik, mekanizasyon ve zanaat, planlama ve doğallık. Bireyin manevi otoritesi ile toplumsal otoriteyi bir araya getirerek karşıtları tek bir figürde uzlaştırmak istediği ve kentsel tasarımı siyasetle değil hakikatle ilişkilendirdiğine değinilmiştir. Ona göre kentin planı kentin gerçek anayasasıydı. Yaşam tecrübelerinin vizyonunu beslemesi ile Voisin planı başta olmak üzere çeşitli vizyonlar geliştirmesi, bunları hayata geçirmeye çabaladığı yolculuğu

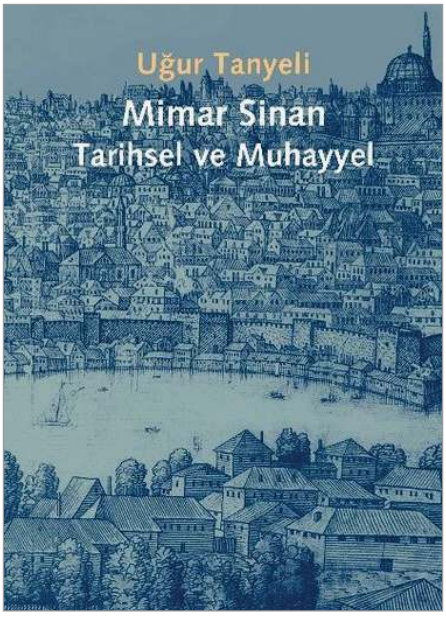

ve Wright ve Howard'ın aksine modern yaşamın ölçeği ve bu ölçeğin getirdiği düzen ve otorite sorunlarıyla yüzleşmesi anlatılmıştır.

Son söz olarak kitap günümüzde var olan pek çok kente ilham veren üç önemli tasarımcının teknik bakış açılarını ve kent planlarını aktarmanın yanı sıra hayallerini gerçekleştirme çabalarını, süreç içinde yaşadıklarını, karşılaştıkları zorlukları hayat hikâyeleri ile birleştirerek anlatıyor. Bu idealist tasarımcıların kağıt üstündeki ütopyalarını dünyada var edebilme gayretlerinin kişisel tecrübeleri ile ustaca harmanlanarak anlatılmış olması hem tasarımları onların gözünden görebilmeyi sağlıyor hem de okuyucuda farklı bir tat bırakıyor.

Künye
Adı: Yirminci Yüzyılda Kent Ütopyaları
Yazar: Robert Fishman
Çeviren : Duygu Toprak
Özgün Adı: Urban Utopias in the Twentieth Century
Sayfa Sayısı: 295
Yayınevi: Daimon Yayınları, İstanbul, 2016 (1. Baskı)
Basic Books, Inc, Publishers, 1977

DERLEYEN: **BURAK ARLI**

MİMAR SİNAN:
Tarihsel ve Muhayyel

Mimar, mimarlık tarihçisi ve kuramcısı "Mimar Sinan: Tarihsel ve Muhayyel" isimli kitabı 2020 yılının son günlerinde Metis Yayınları tarafından neşredildi. Mimar Sinan: Tarihsel ve Muhayyel, birbiriyle bağlantılı iki araştırma güzergâhında gezinmeyi vaat ediyor: Sinan'ın ve Sinan çağı mimarisinin tarihini yazma yaklaşımlarını tartışıp alternatifler önermek ve popüler kültürde var edilmiş ve hâlâ üretilmeye devam eden Sinan imgesinin nasıl inşa edildiğini anlamaya çalışmak. Tanyeli ilk bölümde, bugüne kadar yazılagelenden farklı ve gerçekçi Sinan tarihleri yazmak için bazı yeni imkânların nasıl kullanılabileceği göstermeye çalışırken, kutsallaştırıcı olmayan, aksine soğukkanlı bir tarihsel Sinan metni ortaya konmayı denemekte. İkinci bölümde ise güncel Türkiye'deki popüler Sinan algısı üzerinde durmakta: "ortamda neden Sinan'ı 16. yüzyılın olağan toplumsal, siyasal, ekonomik, kültürel gerçekleri bağlamında görmekten kaçınan bir popüler damar var?". Alışılagelen Sinan çalışmalardan oldukça farklı bir okuma deneyimi vaat eden "Mimar Sinan: Tarihsel ve Muhayyel" 2020'nin heyecan yaratan son yayıncılık olaylarından.

Özgün Adı: Mimar Sinan: Tarihsel ve Muhayyel
Yazar: Uğur Tanyeli
Yayınevi: Metis Yayınları
Yayın Tarihi: Aralık 2020
Sayfa Sayısı: 663

HAYAL VE GERÇEK ARASINDA:
Osmanlı Resminde İstanbul İmgesi, 18. ve 19. Yüzyıllar

Tarkan Okçuoğlu'nun Osmanlı modernleşme sürecinde resim sanatının önemli bir ayağını oluşturan duvar resimlerine odaklanarak hazırladığı "Hayal ve Gerçek Arasında: Osmanlı Resminde İstanbul İmgesi, 18. ve 19. Yüzyıllar", İstanbul'un hangi üslup özelliklerine, ne tür söylemlere ve biçim çeşitliliğine göre betimlendiğini inceliyor. Osmanlı modernleşme sürecinde resim sanatının önemli bir ayağını oluşturan duvar resimlerine odaklanan eser, İstanbul'un hangi üslup özelliklerine, ne tür söylemlere ve biçim çeşitliliğine göre betimlendiğini araştırmakta.

Tarkan Okçuoğlu araştırmasında, ikonografik bir şemaya bağlı kalmaksızın tasvir edilen resimlerin hangi bağlamlar çerçevesinde görselleştirildiği örneklendirmeye çalışırken, düşünsel ve kültürel iklime göre değişen ifade dilinin çözümlemeleri de yapıyor. Geleneksel minyatür sanatının sonundan güzel sanatlar disiplininin kurumsallaştığı döneme dek geniş bir zaman aralığını kapsayan çalışma, resim sanatının değişen dinamiklerine ilişkin olguları ele alan temel kaynak niteliğiyle öne çıkmakta.

Özgün Adı: Hayal ve Gerçek Arasında Osmanlı Resminde İstanbul İmgesi - 18. ve 19. Yüzyıllar
Yayınevi: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü
Yayın Tarihi: Şubat 2021
Sayfa Sayısı: 241

DEVLET GİBİ GÖRMEK
Bazı Toplumsal Kalkınma Planlarının Başarısızlık Hikâyeleri

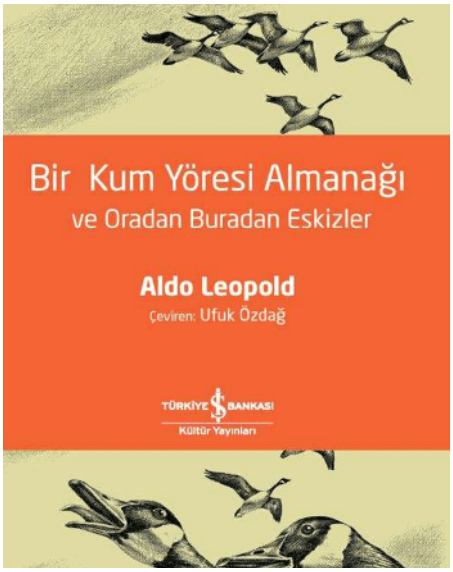
Günümüzün önemli siyaset bilimci ve antropologlarından olan James C. Scott'ın "İnsanların yaşam koşullarını iyileştirme amacıyla yola çıkan planlama projeleri neden başarısız oldu?" sorusundan yola çıkarak yazdığı "Devlet Gibi Görmek" eseri Ozan Karakaş çevirisi ve Koç Üniversitesi Yayınları etiketiyle yayınlandı. Devlet merkezli kent ve köy planlaması deneyimlerini merceği altına alan James C. Scott, Fransa'dan Brezilya'ya, Sovyetler Birliği'nden Tanzanya'ya bir yolculuk yaparak devletçi planlamanın başarısızlıklarını analiz ederken, benzer toplum mühendisliği felaketlerinin tümünde ortak olan koşulları da gün yüzüne çıkarmaya çalışıyor.

"Planlama" kavramının gerçek toplumsal dokuyla uyuşmaz olduğu görüşüne yönelik görüşlere yer verirken, gerçekliği kendi vizyonlarına uydurmaya çalışan ve gerçekliği şekillendirilecek bir nesne olarak gören otoriteryanizmi irdelemeye çalışan Scott, bu yüzyıla dair en temel ve aydınlatıcı çalışmalardan birini sunuyor.

Özgün Adı: Seeing Like a State: How Certain Schemes to Improve the Human Condition Have Failed
Çevirmen: Ozan Karakaş
Yayınevi: Koç Üniversitesi Yayınları
Yayın Tarihi: Ekim 2020
Sayfa Sayısı: 424

BİR KUM YÖRESİ ALMANAĞI VE ORADAN BURADAN ESKİZLER

Dünyada uzun bir geçmişe sahip doğa koruma hareketini derinden etkileyen sadece birkaç düşünür vardır. ABD'de yabanıl alanlar sisteminin ve yaban hayatı ekolojisinin öncüsü Aldo Leopold da bu isimlerden biridir. Yazarlığının yanında önemli bir filozof, doğa bilimci, bilim adamı, ekolojist, ormancı, çevreci ve çevreci de olan Aldo Leopold, İngiliz Guardian gazetesinin 2015 yılında dünyayı değiştiren on kitap arasına seçtiği doğa koruma klasiği Bir Kum Yöresi Almanağı'nda, ekoloji bilimini tarihle, felsefeyle, edebiyatla birleştirerek okuru "Bir Dağ Gibi Düşünmeye" davet etmekte. Doğayla ve canlılarla kurduğu empatiyle, şiirsel diliyle, nükteli sözleriyle içimize işleyerek, yediden yetmişe herkesi doğa korumacı yaparken bizleri geleceğimizin yegâne teminatı olan doğanın zenginliklerini görüp "yaşadığımız toprakları bozmadan var olmaya" çağırırken "insanın etik gelişiminin son aşaması toprağa moral değer verebilmektir" dediği ünlü "Toprak Etiği" yazısıyla mevcut değerler sistemini kökünden değiştirecek kadar iddialı da. Geleceğin ekoloji çağına doğru yeni ufuklar açarken, yeryüzünün yaralarını vakit geçirmeden sarmaya başlamamız gereken 21. yüzyılda çevre tarihi, koruma biyolojisi, restorasyon ekolojisi, ekolojik ekonomi gibi yeni açılımlarıyla eğitimi, siyaseti, kültürü, toplumsal hayatı derinden etkilemeye devam ediyor.

Özgün Adı: A Sand County Almanac and Sketches Here and There
Yazar: Aldo Leopold
Çevirmen: Ufuk Özdağ
Yayınevi: : Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
Yayın Tarihi: Ağustos 2020
Sayfa Sayısı: 296

GÖÇ VE KENT: ETKİLEŞİMLER

Bugün dünyada, göçten söz edemeyeceğimiz, göçün bir biçimde şekillendirmediği hiçbir toplum ve sosyal hayat kesiti rastlamamamız, göç ve göçmenler olmadan kentleri ve uygarlığı anlamamız neredeyse imkânsız olarak görülmekte. Uygarlığın, göç ve göçmenle biçimlenen uzun hikâyesi bir tarafa, kente dair hemen bütün çalışmalarda, kenti diğer yerleşimlerden ayıran, sürekli ve kurumsal yabancıların yani göçmenlerin sürekli varlığının önemi sıklıkla vurgulanmaktadır. Günümüz uygarlıkların temel dinamiklerinden olan göç olgusu hakkında, ağırlıklı olarak Türkiye'de şehirlerin, göçün, göçmenliğin ve mültecilerin ele alındığı, Almanya gibi, Türkiye'deki göç olgusunun önemli mihenk taşı olduğu ülkelerdeki kentlere ve deneyimlere dair yazılara yer verilen "Göç ve Kent – Etkileşimler" Nika Yayın'dan çıkarken, kent ve göçe dönük çalışmalar ve dönemimiz önem taşımakta.

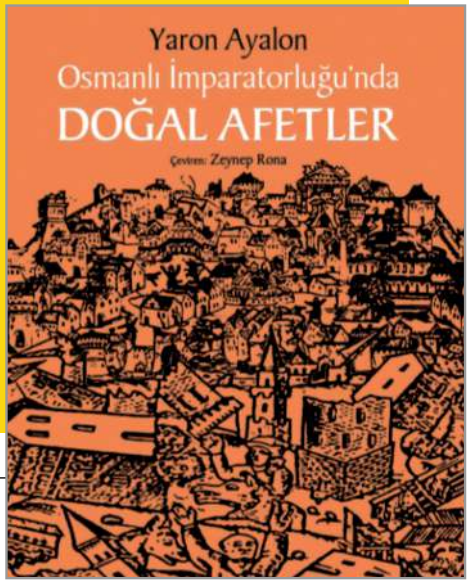
Özgün Adı: Göç ve Kent - Etkileşimler
Hazırlayanlar: Yasemin Ahi, Mehmet Nuri Gültekin, Muharrem Açıkgöz
Yayınevi: Nika Yayın
Yayın Tarihi: Ocak 2021
Sayfa Sayısı: 304

OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA DOĞAL AFETLER

Dünyayı şu sıra bir yangın yerine döndüren Koronavirüs pandemisi, pandemiyle birlikte gelen sosyal, ekonomik ve siyasi meselelerle bizleri tekrardan yüzleştirdi. Bir doğal afet olarak yaşadığımız bu salgının hâlihazırda çıkardığı ve çıkaracağı muhtemel etkilerin benzerlerinin tarihte defalarca deneyimlendiği de birçok tarihçi tarafından ifade edilmiştir. Yaron Ayalon da doğal afetleri merkezine Osmanlı İmparatorluğunu koyarak ele alıyor. "Osmanlı İmparatorluğu'nda Doğal Afetler" çalışmasında Ayalon, doğal afetlere ve onlara devlet, cemaat ve birey düzeyinde verilen tepkilere yer verirken Müslümanlar ile gayrimüslimler arasındaki sınırların Osmanlı toplumu için sanıldığı kadar katı olmadığı ve dönemine göre değiştiği gibi siyasal ve toplumsal sonuçlara ulaşmakta.

Tarihsel veriler ile toplumsal psikoloji ve toplumbilim çalışmalarını harmanlamayan Ayalon; felaketler karşısındaki kaçma, saklanma veya tevekkül gibi çeşitli davranış kalıplarına yeni bir ışık tutmanın yollarını ararken çevresel ve toplumsal tarih ile felaket psikolojisini birlikte kullanıyor. Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda Kara Veba'nın da önemli bir etken olduğunu ileri süren yazar, bu tür felaketlerle mücadelenin Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde de taşıdığı öneme de dikkat çekiyor.

Özgün Adı: Natural Disasters in the Ottoman Empire- Plague, Famine and Other Misfortunes
Çevirmen: Zeynep Rona
Yayınevi: İş Bankası Kültür Yayınları
Yayın Tarihi: Aralık 2020
Sayfa Sayısı: 320

ÇEVRİMİÇİ
BİLGİ KAYNAKLARI

Aşı gelişmeleriyle birlikte dünyada COVID-19 sonrası anlamına gelen "post-covid" kavramını sıkça duymaya başladık. COVID-19 sonrası dünyada ne tür gelişmeler olacak, eskiye dönebilecek miyiz tartışmaları sürerken birçok kişi de pandeminin bizler için bir ders olduğunu ve eskisi gibi olmamamız gerektiğini söylüyor. Özellikle iklim değişikliği, eşitsizlikler, sağlıklı gıda, su krizleri, çevre kirliliği gibi insanın geleceğini etkileyebilecek konuları artan dünya nüfusuyla birlikte kapıda beklemenin yanı sıra kapıdan içeri girmeye başlayan krizler olduğu söyleniyor. En basit çözümün de bilinçli üretim ve tüketim olduğunun altı çiziliyor. Geleceğimizi korumak için atıklarımızı, suyumuzu, gıdamızı korumamız önemli. Artık sadece israf etmeme değil tasarruf etme zamanı olduğu görünüyor.

***Çevrimiçi Bilgi Kaynakları sayfasıyla ilgili görüş ve önerilerinizi furkan.duzgiden@mbb.gov.tr adresine gönderebilirsiniz.**

EMREHAN FURKAN DÜZGİDEN

İSRAF ETME, İSTE

The Science Hour; moleküler maske, COVID-19 aşıları, depremler ve tsunamiler için afet yönetimi, katı atıkların tüketimi, cinsiyet eşitliği gibi birçok konuda bilmek isteyebileceğiniz çözümler ve fikirler dinleyebileceğiniz bir podcast programı.

ŞEHİRLER, PANDEMİ SONRASI DÜNYADA NASIL DEĞİŞECEK?

COVID-19, dünyadaki büyük şehirlerin refahını, nüfusunu ve popülaritesini etkiledi. Ancak metropoller mevcut şartlara hızlı uyum sağlayabilir. Şehir merkezleri salgın sonrası nasıl değişecek ve uzaktan çalışmaya doğru geçişin siyasi sonuçları nelerdir?

İNSANİ YARDIM ÇALIŞANI OLMAK İÇİN NE GEREKİYOR?

Dünyanın yaşaması en zor ve tehlikeli yerlerinde insani yardım çalışanı olarak görev yapmak neler gerektirir? Melissa Fleming bu sorunun cevabını arıyor.

ŞEHİR SOHBETLERİ: TONY TRAVERS, LONDRA BELEDİYE BAŞKANI ÜZERİNE

Yirmi yıl önce Londra, yirmi yıllık yerel yönetim dönüşümünün başlangıcını işaret ederek, Birleşik Krallık'ta bir belediye başkanını doğrudan seçen ilk şehir oldu. LSE London Direktörü Profesör Tony Travers, Londra Belediye Başkanlığı ofisini, kökenleri, yetkileri, sınırlamaları ve geleceğini Andrew Carter ile tartışıyor.

VARŞOVA GETTOSU'NDAN SESLER

Codenamed Oyneg Shabbat, birtakım araştırmacının getto içindeki yaşamı ve ölümünü detaylandıran bir araştırma yaptı. Gizli proje, İkinci Dünya Savaşı sırasında Varşova Gettosu'nda gerçekleştirildi. Tarihçi Emanuel Ringelblum liderliğindeki arşivde okul eğitimi, kaçakçılık, sokak hayatı, acı şakalar ve ekmeğin fiyatı üzerine anketler vardı. Proje üyeleri, birlikte Getto'nun özünü yansıtan posterler, şarkılar, gazeteler, broşürler ve hatta tramvay biletleri topladı. Ve tüm bunları sesli olarak yaşatacakları bir podcaste dönüştürdüler.

LEVENT ERDEN İLE KARAKÖY LİMANI

Galataport İstanbul Podcast serisinin ikinci bölümünde, Karaköy Limanı, Türk Deniz Ticareti'nde önemli bir rol oynayan Mişel Paşa, bir liman semti olmanın Karaköy'e kattıkları ve bu bölgenin tarihi Levent Erden'in anlatımıyla ele alınıyor.

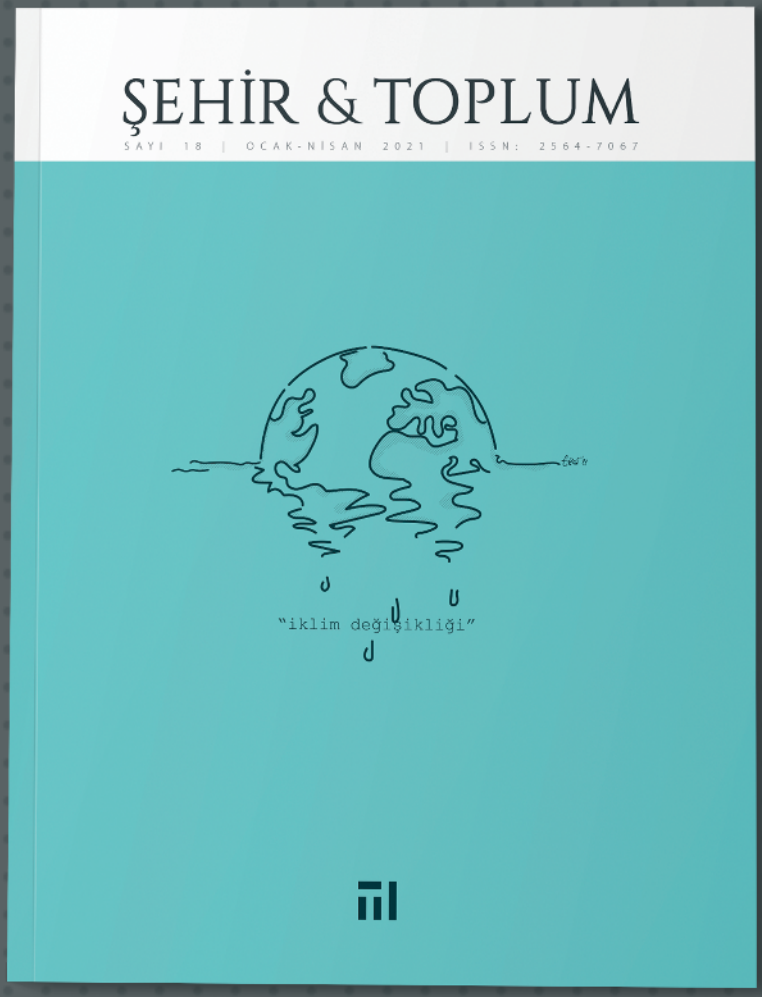

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARININ YERELLEŞTİRİLMESİ İÇİN YEREL YÖNETİMLERE REHBER

Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) tarafından "Agenda 2030 in my Municipality" başlıklı Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının yerelleştirilmesi için yerel yönetimlere rehber olacak bir el kitabı yayınladı.

Şehir & Toplum dergisinin 18. sayısı "İklim Değişikliği" dosya konusu ile çıktı.

DOSYA: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİYLE MÜCADELENİN ULUSLARARASI, ULUSAL VE YEREL BOYUTLARI
Mehmet Emin Birpınar

İSTANBUL'UN SU İLE İMTİHANI
Ömer Lütfi Şen

İKLİM KRİZİ VEYA "ADALETİN BU MU DÜNYA?"
Barış Doğru

KENTSEL İKLİM ADALETİNİ BİRLİKTE DÜŞÜNMEK: KORKUDAN ÖTESİ
Ethemcan Turhan

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ PERSPEKTİFİ İLE SOSYOMETABOLİK REJİMLER, KENT OLGUSU VE ULUS-ÖTESİ KENT AĞLARI
Ahmet Cihat Kahraman

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞE VE ESNEKLİĞE ÖNCÜLÜK EDEN ŞEHİRLER
Floriane Cappelletti

ŞEHİRLERİN İKLİM MÜCADELESİNDE ÇEVRESEL RAPORLAMANIN ROLÜ
Mirhan Köroğlu Göğüş

SÜRDÜRÜLEBİLİR BİR GEZEGEN İÇİN KÜLTÜR-SANAT
Hande Paker

İKLİM PAHASI: KAMUNUN İKLİM HARCAMALARINI İZLEMEK
Barış Gençer Baykan

BUZ DAĞININ GÖRÜNMEYEN YÜZÜ: İKLİM GÖÇLERİ
Büşra Yılmaz, Merve Ağca

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE İNSAN RUH SAĞLIĞI
Ekrem Kıygı

Kentler ve çeşitli kent ağları iklim değişikliği ile mücadelede ne gibi bir aksiyon alabilir ve nasıl bir dönüştürücü güce sahip olabilir?

Derginin yeni sayısında iklim değişikliğinden sorumlu aktörler ile buna bağlı krizlerden en çok etkilenenler arasındaki iklim adaletsizliği üzerine tartışmalar yürütülüyor.

MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİ
KÜLTÜR YAYINLARI

Sarıdemir Mah. Ragıp Gümüşpala Cad. No: 10 Eminönü 34134 Fatih-İstanbul/Türkiye
T: +90 (212) 402 19 00 F: 90 (212) 402 19 55 info@mbb.gov.tr

MARMARA
BELEDİYELER
BİRLİĞİ

MARUF
MARMARA URBAN FORUM

#MARUF21

ÇÖZÜM ÜRETEN KENTLER

1-2-3 Ekim 2021

Detaylı bilgi için
www.marmaraurbanforum.org

/ marmaraurban